ז' בתשרי, תשמ"ז 10.10.1986

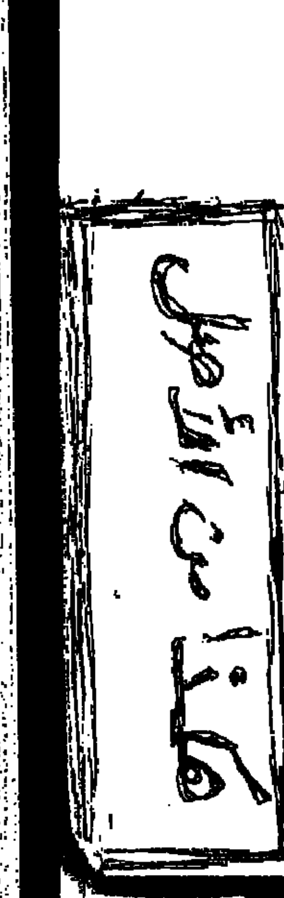
סיפור השער:

תא"ל (מיל') אורי בן־ארי:
שיריונר על המדף

ולם היו בניו
של סטאלין.
כשיו קומדיה

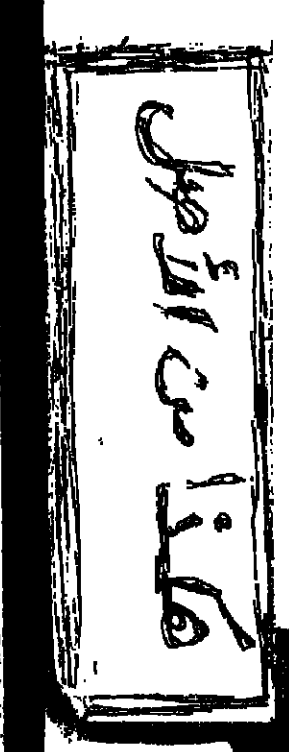
המהפכה של
מוטי אשכנזי

מי, הבעל
של ריטה

לא חשוב מאיזה צד מרוחה הפרוסה,
ובלבד שזו מרגרינה
בלו־בנד

אמין פלואורידים
אלמקס

סופשבוע

ז' בתשרי, תשמ"ז 10.10.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטיין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

בשער: תא"ל (מיל') אורי בן־ארי. כתבתו של עמוס גלבוע בעמוד 6. (צילום: שמואל רחמני)

עורך "סופשבוע", צבי לביא, יצא לחופשה ולכן מדורו לא יתפרסם בשבועות הקרובים.

צוחק מי שצוחק ראשון

איך הרגשה להיות שולפת־כרטיס־האשראי המהירה ביותר במזרח־התיכון?

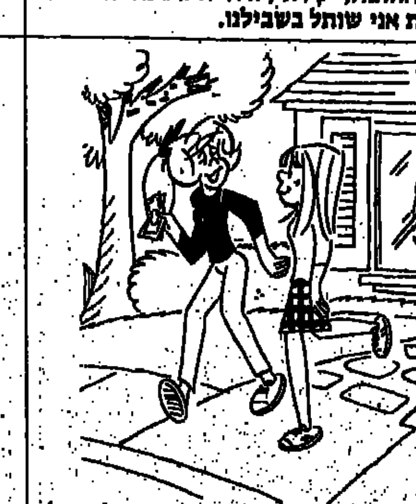
בואי החוצה, יקירתי, וראי איזו גינת טרופית נהדרת אני שותל בשבילנו.

מזה אני אמורה להבין שאת רעבה, נכון?

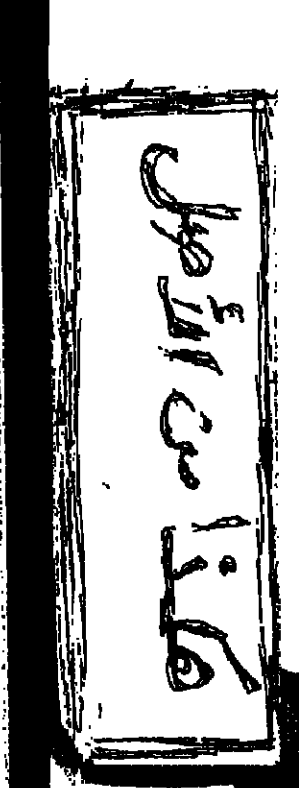
ביף לנוח קצת. ממש התעייפתי מלדבר בטלפון כל היום עם המחזרים שלי...

מגיע לי "אוסקר" בעד המשחק שהפעלתי על אבא כדי להוציא ממנו מאה שקלים.

בואי לא נתאמן יותר. אם נהיה ממש טובות, הגברים לא ירצו לשחק אתנו.

מאת עמוס גלבוע

כשהטנקים של חטיבה שבע, בפיקודו של אורי בן־ארי, שטפו את מתחם אבו־עגילה במבצע קדש, לפני שלושים שנה – היה זה מהפך בחשיבה הצבאית. היתה זו ראשיתו של מסלול ההכתרה של הטנק כמלך שדה הקרב. אבל דרכו של אורי, כוכב שביט צבאי, לא צלחה. בן־גוריון הדיחו מהצבא בגלל 'פאשלה' של פקוד. היום עוסק, יחד עם אשתו, במו"לות, אך עדיין חושב שריון ומאמין בשריון.

ש חר, 30 באוקטובר 1956, היום השני לפרוץ מערכת סיני (מבצע קדש). "חטיבה 7, נוע, נוע, סוף", בקע הקול ממכשירי הקשר ותוך רקות, לרוחב של עשרות קילומטרים, היתמר ענן אבק גדול מעל המרחב המוכר של קציימה־אום כתף. חטיבה 7 נעה והניחה את הבסיס למהפך הגדול במחשבה הצבאית של צה"ל, בציודו, בארגונו, בתורת הלחימה שלו: הטנק וחיל השריון תפסו את הבכורה ונהפכו למלכי שדה הקרב.

"זו הסיבה שכמפקד גייסות שריון, מספר חודשים לאחר מכן, קבעתי את 29 אוק' כיום חיל השריון", אומר מח"ט חטיבה 7, שקולו המתון והסמכותי השמיע – לראשונה בתולדות צה"ל – את חמש המלים המפורסמות. אורי בן ארי (כנר). אז אל"מ, כיום תא"ל במילואים. מהגדולים שבשריונרים ואולי אחת הדמויות הטרגיות ביותר בגלרית המצביאים של צה"ל, מי שבתום מאה שעות של מערכת סיני עמד קרוב לשיא ולפסגה ונראה כמועמד בטוח לכהונת הרמטכ"ל, וזמן קצר לאחר מכן מצא עצמו מחוץ לשורות הצבא.

יליד גרמניה, 1925. זן מיוחד של 'ייקה', אריסטוקרט ופלמח"ניק – כאז כן עתה. גבוה, תמיר, שערו מכסיף, אף נשרי. בן 14 עלה ארצה, הצטרף להכשרה בעין־גב ולהקמת קיבוץ מעגן־מיכאל, ומשם לפלמ"ח. במלחמת השחרור היה מ"פ ומג"ד בקרבות על ירושלים והנגב, וב־1951 עבר לשריון. נסיונו בקרבות תש"ח, בקיאותו בקרבות הטנקים של מלחמת

מילכה ואורי בן־ארי: עכשיו הוא כבר יושב בשורה הראשונה

שיריונר על המדף

העולם ה־2 והמחשבה הצבאית של הפלמ"ח – תנועות, הפריצה, כל מה שאינו שגרתי – דחפו אותו לקראת הוצאת השריון מקפאונו ה"חי"רי". תחילה כסגן מפקד חטיבה 7 ולאחר מכן כמפקדה והאיש שהובילה לקרב.

באתי אליו לשמוע על השריון – במערכת סיני, במלחמת יום הכיפורים ובמלחמה הבאה, והיה אם תפרוץ. קומה 13 בבית דירות ברמת־אביב ג'. על דלת הכניסה לבניין שלט: "מילכה – הוצאה לאור בע"מ". מילכה, רס"ן במילואים, היא אשתו. שניהם מקימיה, בעליה ומנהליה של הוצאת הספרים הזו בשנתיים האחרונות. עד כה הוציאו לאור עשרה ספרים, וידם נטויה. שילוב של ספר וחרב. השריון רובץ על גבי הספריה ההדורה: ספריהם של גדולי מצביאי השריון בעולם, גודריאן הגרמני ופאטון האמריקני. אורי, לבוש לבן וספורטיבי, מעריץ את גודריאן, מי שהגה את התפישה של גופי שריון גדולים ומרוכזים הפורצים ומתמרנים לעומק, וגם הצליח להגשימה הלכה למעשה ב"בליצקריג" הגרמני מול הצרפתים שהמשיכו להתייחס לטנק כאל מסייע לחיל הרגלים. הוא לא אומר זאת, אך אפשר לחוש שהוא רואה עצמו כגודריאן הישראלי.

"איני צנוע מדי", הוא אומר, "ועל כן אני מוכרח להגיד כי רק משבאתי לחטיבה 7 (1951), כסגן מפקד החטיבה, הקיצה היפהפיה הנמה משנתה. מצאתי שזו, למעשה, חטיבת חי"ר שיש לה טנקים ויש לה זחלמ"ים המסיעים אנשי חי"ר. זו היתה אז המחשבה בצה"ל. לא הבינו מה זה טנק ומה מסוגל לעשות השריון. עשינו תרגיל חטיבתי ראשון, והוא היה קטסטרופה. אספתי את החבורה למספר ימי דיונים להפקת לקחים. והיו אתי בחטיבה קצינים נהדרים. לא רק פייטרים אלא חבורה עם ראש. אריה שחר, ברן, בורקה, אורי רום, בריל, גורודיש, דיס ז"ל, יצחק בן ארי, אריה בן שירה, וילנאי ועוד רבים אחרים שאיני מזכיר אותם, ואיתם הסליחה".

ומה קרה?

"מתוך הדיונים נולדה המחשבה שהשריון אינו חי"ר אלא מסוגל לשאת משימה בעצמו, שהטנק אינו רק תותח – אלא כלי מסתער, שהחרמ"ש עולה עם הזחלמ"ים על היעד, שהמפקדות וגופי הסיוע צריכים להיות ניידים, ומותאמים לקצב השריון. ואז התחלנו לפתח את תורת הלחימה ואת הרעיונות על מבנה החטיבה וציודה. וכל הזמן היינו רבים ומתווכחים בחטיבה, לא במטכ"ל, פתחנו במאבק על ציוד החטיבה, ולאט לאט, במלחמה על כל גרוש, החלה החטיבה לחיות מגויירת".

והחטיבה נוטלת חלק בתרגילים הגדולים שקיים צה"ל בתחילת שנות החמישים, ומשגעת את כולם בפריצות העמוקות, למרחקים של עשרות קילומטרים, שהיא מבצעת בניגוד לכל החשיבה החי"רית ששלטה אז בכיפה. "לבן־גוריון קרה אז משהו", נזכר אורי, "והוא אמר: – כנראה שיש משהו בטנק. אבל, הקמב"ל דאז, יגאל ידין, נתן לנו על הראש: כך לא לוחמים שריון. הוא צריך לנוע לאט, לטהר כל כיס התנגדות של האויב. התעלמנו מכך. ידענו שאנו בדרך הנכונה, והמשכנו בשלנו".

אורי עזב את החטיבה לזמן מה, עלה לדרג אל"מ ובשנת '55 חזר אליה כמפקדה. החטיבה קלטה אז טנקים חדשים שהגיעו בחשאי מצרפת, התאמנה כאחוזת תזזית והחלה לרכוש לעצמה מעמד והתייחסות, אבל צה"ל טרם שוכנע שהטנק יכול להסתער, לפרוץ ולחדור לעומק. התכנון המקורי של מבצע קדש היה שהחי"ר הוא שיבקיע וינוע ראשון, ואלו השריון (חטיבה 7 הסדירה במרכז מול אום כתף, וחטיבה 27 מילואים בצפון, מול הרצועה) ינוע בעקבותיו. כך אכן התחיל המבצע.

"לא השלמתי עם זה", אומר אורי. "חטיבת החי"ר (ס' 4) הסתבכה בקציימה. נתתי לחטיבה שלי פקודה לנוע לגבול, ובשחר 30 באוקטובר אמרתי לאסף שמחוני, אלוף הפיקוד ופלמח"ניק: שמע, העסק תקוע, הצנחנים במיתלה ואיש לא יגיע לשם, תן לי להיכנס. שכנעתי אותו – ומגיע לו צל"ש גדול. הוא זה שנתן את ההזדמנות הגדולה לשריון, הוא שבר מוסכמות ואמר לי: אורי – נוע".

והחטיבה נעה, שטפה את קציימה, כבשה מהעורף את מתחם אבו־עגילה והגיעה עד לתעלה במרדף אחרי שריון מצרי נסוג, והסיפור ידוע. גם כיום, 30 שנה לאחר מכן, אורי חי את זה. איך אפשר אחרת. ובכלל, דומה שהזמן פוסח עליו. עירני, נמרץ, דרוך, לא ניכר עליו שלא מכבר עבר ניתוח לב פתוח (בארץ).

איך היית מסכם את השריון בקדש?

עיניו נוצצות, הוא מצית סיגר, מבקש ממילכה עוד קפה. "חטיבה 7 הוכיחה במלחמה את שעשתה בתרגילים ומה שלא האמינו שהיא תהיה מסוגלת לעשות: היא גמאה בקרב 300 ק"מ ע"ג שרשראות, ובתום המלחמה, בעבודה עצומה של החימוש, כמעט כל הטנקים של החטיבה היו כשירים ללחימה".

הוא משתתק קמעה, מהרהר ומוסיף: "זו היתה מלחמה שהוכרעה בתנועה, ולא באש. התימרון הוא שהכריע. הראינו שהשריון הוא מלך שדה הקרב, ואם יפותח כראוי – הוא יוכל להלחם עצמאית ולשאת על גבו את עיקר המשימות. תורת הלחימה של צה"ל נהפכה לתורת מלחמה משוריינת. זה היה מהפך מחשבתי שהביא מאוחר יותר לניצחון בששת הימים".

א ורי, אתה מדבר כל הזמן על חטיבה 7, אבל מה עם חטיבת שריון מילואים 27, בפיקודו של חיים בר לב?

"חטיבה 7 היתה אורגנית. כולם שם הכירו אחד את השני במשך שנים. וכמה שיותר אורגני – יותר טוב, ושווה יותר מהרבה דברים אחרים. כל אחד יודע מה מפקדו או פקודו רוצה לעשות, הולך לעשות, יכול לעשות – וכל זאת במלה, בחצי מלה ולפעמים אפילו מבלי להגיד כלום. כמח"ט, הכרתי את כולם. ואיזו רוח יחידה היתה שם, חבורה אחת מלוכדת של קצינים. איני רוצה בשום פנים ואופן לגרוע מחלקה של חט' 27 במערכת סיני אבל אנחנו, חט' 7 הסדירה, נתנו את הטון, אנו שינינו את כיוון החשיבה בצה"ל".

"אנו גם יצרנו בשריון את הסטנדרט שמפקדים מובילים בראש. המ"מים, המ"פים, המג"דים ואפילו המח"ט – היו בראש. והחיילים ראו אותם נעים ראשונים עם הכלי שלהם. משה בריל, ב'קרב הסכר', הוא דוגמה קלסית לכך, אך זה נכון גם לגבי אורי רום, גורודיש ואחרים. המפקדים הובילו – ובשריון, זה נהפך למורשת קרב".

(המשך בעמוד הבא)

תא"ל אורי בן־ארי (במרכז) על הרמה הסורית: במלחמת יום הכיפורים חיפו השיריונרים על הפאשלות של הפיקוד הגבוה.

(המשך מהעמוד הקודם)

מה ייחודו של "קרב המכרי"? (הקרב בערבו של 31 באוקטובר במערך אבו־עגיילה, כאשר פלוגה של רס"ג משה בריל – כיום אלוף בר־כוכבא – כבשה מוצב גדודי מצרי).

"זו היתה תמצית התורה שגיבשנו בחטיבה, והיא באה לידי ביטוי בקרב: טנקים מסתערים מול מערך נ"ט של יותר מעשרים כלים בתוך אש תופת. אין מספיק ארטילריה ואין חיל רגלים. רק טנקים שנעים ונפגעים ונעים, וטנק המפקד – בראש. זו היתה הפעם הראשונה שטנקים לבד הבקיעו יער מבוצר מוגן נ"ט – ויכלו לו. עוד לא היה כדבר הזה בצה"ל".

קרב זה מוכיח שהמצרים נלחמו טוב?

"ראשית, אני רוצה להרגיש שברמת המטכ"ל המצרים הבינו מהר מאוד שאין להם סיכוי להגן על סיני, ודי מוקדם המטכ"ל המצרי נתן פקודת נסיגה, תוך השהיה. סה"כ הם קראו את הקרב לא רע, ופעלו בסדר. בשורה שוב הוכיחו לנו המצרים, כמו בתש"ח, כי בקרב ההגנה הם עקשנים מאוד, נועזים מאוד. לא בורחים. קצינים נשארים עם החיילים – עד שהעסק נשבר. באום כתף (אום שיחאן) הם לא נשברו, אלא שברו התקפה אחר התקפה שלנו, למרות שהיו מוקפים. בכלל – כשהם מוקפים הם נלחמים טוב מאוד. השריון המצרי נלחם פחות טוב".

יש נקודה נוספת, כואבת, שהחלה בתש"ח ונמשכה בקדש ובמלחמת ששת הימים: הפגיעה בכוחותינו ע"י כוחותינו. כוח מחטיבה 7 ראה ג'יפ מצרי, עם דגל מצרי, ואחריו פלוגת שרמנים מאובקים בטור, מתקרבים לעברו, מכיוון בו לכאורה היו אמורים להימצא המצרים (באום שיחאן). אבל אלה לא היו מצרים. היתה זאת יחידה מחטיבה שלנו, מס' 37, שעברה במוצבי אום־שיחאן, מצאה אותם ריקים ממצרים שנסוגו באותו לילה בהסתננות לכיוון אל־עריש – והמשיכה.

"בשמים ריחף אותו זמן מטוס סיור שלנו. קצין המודיעין האוגדתי שהיה בו ראה מה הולך להתרחש כאן, איזה אסון נורא, וירד קצרה מלהושיע: לא היה לו קשר! והכוח של חטיבה 7 השמיד, ממש בצורה קלסית, את פלוגת הטנקים שלנו מחט' 37. עשרות הרוגים ותשעה טנקים רפוקים. לא היו אז נוהלי חבירה בין טנקים, וכרגיל במקרים כאלה – חסר תיאום. במלחמה קורים פנצ'רים. זה לא נעים, אך בלתי נמנע".

זמן קצר לאחר תום המלחמה מתמנה אורי בן ארי למפקד גייסות השריון. הוא האחראי להפקת לקחי השריון ויישומם. גיבור מלחמה שכל עתידו לפניו. אך לא לאורך זמן. בקיץ 57' קורית התקלה. צפה וצצה לה פרשייה מלפני מספר שנים: אורי העלים עין מגניבת שקי סוכר ע"י פיקודו. העניין מגיע לידיעתו של בן־גוריון, וזה מחליט להדיחו מהשרות למען יראו וייראו. "הודחתי כ'פאשלה' בלי שום חוכמות", אומר אורי. "נשאתי בעונש הרבה שנים. הבטיחו לי שאחזור לצבא אחרי שנה, אבל לא קיימו. בן־גוריון צדק בהחלטתו העקרונית, אבל העונש היה חמור מדי. אין לי ספק שיכלו להחזירני הרבה שנים לפני 67', וזה היה טוב גם לצה"ל. ומן רב עבר מאז, השתתפתי בעוד שתי מלחמות והישגתי שם הישגים לא קטנים. לכי לא כבר על זה, מה גם שבשל מה שקרה פגשתי את אשתי הנוכחית מילכה, ויש לי תמורה בלתי־רגילה".

הוא מדבר, אני מביט לתוך עיניו ואיני יכול שלא לעשות השוואות. הן צצות מאליהן: אז ועכשיו. אמות המידה של בן־גוריון ואמות המידה של ההנהגה הפוליטית כיום, הנורמות שדרש בן־גוריון מקציני צה"ל, והנורמות הנדרשות כיום ממשרתי הציבור. אני מנסה להביט ימינה ושמאלה ולמצוא – בצה"ל, בשירות הציבורי – אחד כאורי בן־ארי שיורד בפה מלא (ועל מה? על מעשה של פיקודו) כי לא נהג כשורה, והיה מגיע לו, אם כי לא עד כדי כך! שלא מאשים מפקדים, לא מאשים פיקודים – רק את עצמו.

והוא בחוץ, מחוץ לצה"ל, כוכב שביט צבאי שפתאום נמוג וכאילו נעלם. בערכים ימי חיל השריון (שהוא שקבע ל־29 באוקטובר) והוא אינו מוזמן. ואז, כעבור שלוש שנים, מזמינים אותו להיכל התרבות ליום החיל. בשורה הראשונה – קציני חיל השריון בעבר, והמי מעלה. אורי נכנס לאולם. "מישהו הוביל אותי למשמי, להיכן שהוא באמצע האולם, רחוק. עשיתי אתורה פנה, וכל המבטים של השריונרים מופנים אלי. היתה דממה, ואני יצאתי מהאולם. איני סובל חוסר תשומת־לב", הוא מטעים. "בשנה שלאחר מכן שוב הזמינו אותי, אך הפעם – לשורה הראשונה".

החרם והנידוי הוסרו במקצת, אך אורי נשאר בחוץ – מנהל בקונצרן "כור" ומספר שנים לפני מלחמת ששת הימים – מנכ"ל ההוצאה לאור של לוין־אפשטיין. תחל הקשר בין הספר לחרב, ובאים ימי ההמתנה של יוני 67'. נפשו יוצאת להצטרף, לחזור ולהילחם כמפקד. מספר ימים לפני המלחמה הוא מוחזר לצה"ל ומקבל פיקוד על חטיבה משוריינת – חטיבת הראל, חטיבת מילואים, ממשיכת חטיבת פלמ"ח הראל במלחמת השחרור. היסטוריה כהיסטוריה נושקת. "היתה לי תחושת התרוממות־רוח פרטית: 19 שנים מאוחר יותר הצלחתי, עם אותה חטיבה, להשלים את המשימות שלא הצלחתי לבצע כמ"פ במלחמת השחרור".

ובראש המשימות גבעת הרדאר המקוללת, משמאל לדרך, בואך ירושלים. עשרות לוחמים נפלו עליה בתש"ח – בהם מפלוגתו של אורי – אך לא יכלו לה. השריון עשה זאת ב־67'. וכאן אומר אורי, כשהוא בורר בקפידה כל מלה: "אני רוצה להגיד משהו שיתכן שיהיו אנשים שמבחינה רגשית לא יסכימו עמי. אבל כל מי שיעשה ניתוח צבאי יבש יסכים למה שאני אומר, ולו בהריקת שיניים: השריון הוא שהכריע את המערכה על ירושלים. חטיבת הראל שאגפה מצפון והגיעה לשטח החיוני של ירושלים מצפון – גבעת המבתר והגבעה הצרפתית – בטרם הגיעה לשם חטיבה משוריינת ירדנית שעלתה מבקעת הירדן ומי ששלט שם – שלט על ירושלים, ולא משנה מי עשה מה לאחר־מכן. השריון הוא ששלט על העיר. חשוב לי לומר זאת, למרות שאני יודע שאני הורך על [illegible]

"ובכלל", מוסיף אורי, "השריון בששת הימים [illegible] נכון ומצויין – הוא לא נלחם את המלחמה [illegible] אלא את המלחמה הבאה, העתידית. [illegible] הוציאו את הלקחים הנכונים והמשיכו [illegible] ציידו את השריון למלחמה האחרת. [illegible] הבעיה הוא במסקנות הלא נכונות שהסיק[illegible] הימים לגבי המלחמה הבאה, וכאן קבור [illegible]"

כשנה לפני מלחמת יום הכיפורים [illegible] אורי בן ארי מיגני הרם של סגן־אלוף [illegible] אריק שרון "לא מתמנה" להיפגש איתו [illegible] גורודיש שהתמנה לאלוף הפיקוד [illegible] לפני המלחמה. "צנחתי לפיקוד דרום [illegible]

(המשך [illegible])

אורי עם בנו, גיורא, [illegible]
ליד פאיד, במלחמת [illegible]
סופגת [illegible]

"החלקתי את המריבות והפקודות הלא־נכונות"

בדברו על מלחמת יום הכיפורים, אורי בן ארי אינו מעוניין להתייחס לקונספציה המודיעינית המפורסמת או לצדדים הפוליטיים. הוא שם את ידו על בעיה נוספת שגרמה לדבריו לפשלות הגדולות, ובעקר בתחילת המלחמה – המינויים.

"אריק שרון עזב את פיקוד דרום זמן קצר מאוד לפני המלחמה, וגורודיש התמנה במקומו. יצא שאריק, כמפקד אוגדת מילואים, היה תחת פיקודו של גורודיש במלחמה. כל בר־דעת היה צריך להבין שזה לא יילך. אריק יכול היה 'לא־כול את גורודיש לארוחת בוקר'. מה שנחוץ היה לבצע מיד החלפות – אריק אלוף פיקוד וגורודיש מפקד אוגדה. אילו עשו כך – ואיני מתייחס לדעתי על אריק, שאינה חיובית – יתכן שהמלחמה היתה מקבלת פרצוף אחר, ולו רק מבחינת מלחמת הגנרלים. לא עשו זאת. ולא עשו דבר נוסף: משהתברר כי גורודיש אינו מצליח לכפות את מרותו על אריק, צריך היה לסלק את אריק. לא עשו לא את זה ולא את זה. התוצאה – כל דרג הפיקוד נשאר בלתי ברור. במלחמה זה דבר גרוע מאוד, ולפעמים מכריע".

ואורי, אז אל"מ בן 46, המודיד פקודות לא־לופים ותתי־אלופים כסגנו של גורודיש, נקלע למסכת של מצבים אישיים קשים ומביכים. בפעם הראשונה בחייו ובמלחמותיו הוא לא מפקד, הוא לא עם הכוחות בשדה, אלא ב"בור" במטה. גורודיש היה אצלו מ"פ במלחמת קדש, ואלו חיים ברילב, שהתמנה כעבור מספר ימים למפקד חזית הדרום, היה מקביל לו במלחמת 56'; והיתה מלחמת הגנרלים. "אני ידוע כלויאלי למפקדי, ובוודאי לפיקודי. וידעתי שכאן ישנה מלחמה ומעמדי וגאוותי ויוקרתי צריכים לפנות מקומם לדבר הראשון במעלה – התצלחות במלחמה. וכך פעלתי. איני פוליטיקאי, אך נאלצתי לתתעסק ב'החלקות' שונות, וזו אולי תרומתי הגדולה במלחמת יום הכיפורים: החלקתי, עד כמה שניתן, את המריבות, חוסר ההבנה, הפקודות הלא ברורות והלא נכונות. נפשי יצאה אל הכוחות בשדה, אך חששתי שבהעדרי יתהשו דברים ואני לא אהיה במקום על מנת למנעם. הייתי תקוע, על כן, בבור".

אבל לא תקוע לגמרי. לאורי ולמילכה אשתו 7 בנות ובנים: מרית וטל (בנות 40 ו־31 כיום), וגיורא, נימרוד, אבנר, גיא, והראל (בני 35, 30, 25, 25, 16 כיום). הראל – בן זקונים משותף, תלמיד כיום בתיכון. גיורא, נימרוד ואבנר – כולם קציני שריון. רק גיא הוא איש נ"מ. במלחמת יום הכיפורים גיורא היה קצין מבצעים בגדוד הטנקים של סא"ל עמנואל סקל (כיום אלוף), בחטיבת הטנקים של דן שומרון.

"הייתי ער, מהיום הראשון, למה שקורה בגדוד זה. בתחילה זה העיק עלי מאוד, אך לאחר־מכן החלטתי לסובב במחור בראש, זה לא הולך ביחד, לנהל מלחמה ובמקביל לדאוג לבן. והצלחתי בכך. משנגמר שלב הבלימה וצרנו את המצרים, התקשרתי ברשת הקשר לטנק של בני. דברנו קצת, והוקל לי. בפעם השניה שנפגשתי עמו זה היה בצד המערבי של התעלה, לאחר סיום המלחמה. הוא בא אלי עם ג'יפ ומאובק. אם יש משהו היכול לקשר בין אבא לבן ולהתמצות ברגע מסוים אחד בחיים – זה היה הרגע, רגע הפגישה".

ועוד חוויה אישית של גמול ופיצוי באה לאורי במלחמות, ובהפתעה: הרמטכ"ל דדו ולוף הפיקוד גורודיש מעניקים לו דרגת תא"ל. הפעם הראשונה, ועד כה היחידה, שאיש בצה"ל מקבל דרגת תא"ל תוך כדי מלחמה. שנה לפני־כן, והוא מפקד גייסות השריון [illegible] זכאי לדרגת אלוף (אז קודם היתה דרגת [illegible]) ולא זכה.

הגישה החדשה של דיסקונט לעסקים:

מחלקת עסקים

כולם היו בניו

ההערצה ששררה בקיבוצים ל"שמש העמים", שליט רוסיה, יוסף סטאלין, משמשת היום תסריט לקומדיה. כשילדי התקופה מספרים על האמונה העיוורת ועל תקווה לעולם טוב יותר, צודק יותר — מצטיירת תמונה של קיצוניות מפחידה. עכשיו עושים אותם ילדים סרט על ילדותם, בה העריצו רק ספורטאים רוסים והרביצו לחברים שהעזו לא להאמין בצידקת הדרך.

מאת מיכל קפרא
צילומים: ראובן קסטרו

מותו של סטאלין / יהודה עמיחי

אֵיזוֹ תְּנוּעָה פָּסְקָה. עֵת הִשְׁתַּתְּקוּ
הָאֲבָרִים הָאֵלֶּה. אִם נַחְשֹׁב, עַכְשָׁיו
חָסְמוּ לָצַד – בְּסִיר הַהִסְתַּדְּרוּת,
וְכַסִּיד בְּקוּמְקוּמֵי רוּסִיָּתוֹ – עוֹרְקָיו.

אֲשֶׁר הָיוּ כְּרֶשֶׁת נְהָרוֹת,
הָאַדִּירִים כָּל־כָּךְ וַעֲצוּבִים בְּבִרְכָתָם.
וְאֵיךְ גּוּפוֹ נָשָׂא תְּוֵי אַרְצוֹ כְּבַמַּפּוֹת.
הָרִים, דְּרָכִים – הַכֹּל עָלָיו הוּשַׂם!

וְאֵיךְ בַּסּוֹף, לְבוֹ, כְּמוֹ תָּמִיד
כְּצַעַד חַיָּלִים הוֹלְכִים אֶל הַחֲזִית,
אֵיךְ שָׁטַף, כְּאָז, כִּימֵי הַבְּרִית.

אָדֹם וּמִסְתַּעֵר, דָּמוֹ, הַדָּם.
כְּמוֹ תְּרוּעָה אֶל תּוֹךְ מוֹחוֹ הֻרַם –
וְאֵיךְ שָׁטַף וְלֹא חָזַר מִשָּׁם.

"על המשמר" 18.3.53

שבוע החלו לצלם סרט ישראלי חרש. שמו: "ילדי סטאלין". בתקציר התסריט, שהודפס כחופזה ונועד בעיקרו לגרות את דימיונם של משקיעים פוטנציאלים, נכתב: "ילדי סטאלין הוא סיפורה של קבוצת אנשי קיבוץ בשנת 1953, גברים ונשים ארוקים באופן תמים עד כדי ניתוך באמונתם הסוציאליסטית ובהערצת יוסף סטאלין. אלא שאותם אנשי קיבוץ, גיבורי הסרט, קשים מול שינויים עצומים באורח חייהם ובהשקפת עולמם. הסכם השילומים עם גרמניה, מותו של סטאלין, משפטי פראג, ואחרונה – הוועידה העשרים בה מקיע כרושצ'וב את פשעי שלטונו של סטאלין מטלטלים את האדמה מתחת רגליהם... התערערות האמונה העיוורת בצירקת המפלגה מול הפיתוי שמציגים סכומי הכסף המגיעים מגרמניה מבליטים חולשות אנוש משעשעות ומובילים לשורה של סצינות קומיות, שבהן עיקר הסרט".

זהו. עכשיו עושים קומדיה. כנראה, שבעידן הספקנות, לכל אדיקות אידאולוגית יש פוטנציאל לגלגל אותנו על הריצפה מרוב צחוק. אבל הצחוק האמיתי הוא של הגורל. הגורל, במקרה הזה, יכול להיות גם סרט המתעד את עשיית "ילדי סטאלין". גרב לוויתן הבמאי, גדי דנציג הצלם, וחלק גדול מהשחקנים הם עצמם ילדי סטאלין. נרב וגדי עזבו מזמן את הקיבוץ. את הסרט מצלמים בקיבוץ גיר־אליהו, שמוכר היום בכל הארץ בזכות המאבק העיקש על הפישפשוק שלו. כשיתחילו להריץ את המצלמה בקיבוץ הפישפשוק, אולי מישהו יזכור כיצד התווכח יערי עם חבריו האם לשים מקף בין הלניניזם מרכסיזם, או לוותר עליו. אבל מקפים, כמו שאר סימני הפיסוק, לא מצטלמים טוב.

הסרט, במקרה זה, הוא שנורקל שמקל על הצלילה לתקופה שהיא גם מציאות וגם היסטוריה. אותנו, הדור שנולד אחרי כל הדברים החשובים באמת, לימדו לעשות טפו־טפו־טפו על סטאלין, על רוסיה, על קומוניזם. מעמדת הטפו־טפו הזו עמוסת זוועות המהפכה, קיבלו המושגים הנקיים של שיוויון, צדק ואחווה, את צורת הקורקבן של רונאלד רייגן. לכן יש כמיפגש עם הסוציאליסטים הארוקים, הסטאליניסטים לשעבר, משהו מרגש. אנשים שהאמינו במלחמה על עולם טוב יותר, צודק יותר. היום, בסופו של דבר, אף אחד לא חושב על כל העולם.

במשרדי ההפקה של דורון ערן עושים טסט־שפמים. שלושת השחקנים, שמואל שילה, הוגו ירדן ויוסי קנץ מודדים שפם־נוסח סטאלין. בסרט הם יהיו לייבל, אברמה'לה ומושקו, הסנדלרים שייצגו באופן החריף ביותר את האמונה הדוגמטית בצידקת הדרך. לקראת סוף הסרט יגלחו את השפמים במחאה.

ספרה "שלום לך קומוניזם" משווה נסיה שפרן, ילדת סטאלין עירונית, את עוצמת האמונה האידאולוגית של אז לזו המפעמת בחוותיהם של אנשי גוש אמונים. האמונה הדוגמטית בצדקת הדרך יודעת בשני המקרים להתעלם ממושג הצדק האלמנטרי. זה הקטן, האנושי. שניהם, למשל, ויהיה המרחק רב ככל שיהיה, הצדיקו פה ושם רציחות בני אנוש למען המטרה.

בדרך לשני קיבוצי השומר הצעיר, כפר מסריק ושריד, אני משננת את שיפעת כינוייו של יוסף ויסאריונוביץ' דז'וגשווילי סטאלין: "השמש", "הלב", "המוח", "האושר", "העוצמה", "התקווה", "העתיד", "השומר לא ינום", "המצביא שאין שני לו", "אבי העמים", "האח הטוב", "החכם הרואה את הנולד", "גאון האסטרטגיה", "ההגיון הבהיר כבדולח", "הנשימה של כולנו"... ואין לזה סוף.

אלא שבישראל של שמונים ושש, לאחר שידוע שבין השנים 36־38', למשל, היה סטאלין אחראי

(המשך בעמוד הבא)

שמואל שילה (מימין) והוגו ירדן, משחקני "ילדי סטאלין". בסרט הם יהיו

(המשך מהעמוד הקודם)

לרציחתם של מיליון בני־אדם ושליחת שמונה מיליון אחרים – מהם שרדו רק כעשירית – למחנות כפיה, לא קל לדרוש מאנשים לתאר את טעמה, ולו קמצוץ מטעמה, של אותה אהבה שחשו אל "אבי העמים". הרצון להחזיר אנשים ולו לרגע אחד אל אותה נקודה בבטן שריכזה את כל האהבה והאמונה הבלתי נתפשת, נתקל במחסום אדיר, שרק רוצח כסטאלין יכול היה לבנות במו ידיו.

בקיבוץ כפר מסריק יושב יצחק פטיש, מי שהיה מנהל גבעת חביבה, הסמינר הרעיוני של התנועה, ושגריר ישראל באוסטריה. הוא אומר בטון שקט ושקול: „קודם כל צריך להבין את התקופה. ברית המועצות מביסה את גרמניה הנאצית. עוזרת ליהודים לברוח מזרחה. גרומיקו נואם באו"ם נאום תמיכה בהקמת מדינה יהודית. הנשק הצ'כי מציל את מלחמת השחרור. כל העם חש הכרת תודה לברית המועצות".

פטיש מצטט את אלתרמן: „לגרומיקו אנדרי./ לייק סכסס. קריית או"ם./ תורה./ אין מלים./ הישוב עוד המום./.." הוכחה חותכת לאווירה בארץ, ביחוד בהתחשב בעובדה שהיה מי שראה באלתרמן משורר החצר של בן־גוריון.

עמוס רודנר, בן 53, חבר קבוץ המאוחד דווקא (גבעת־ברנר), אומר בלי שמץ חיוך: „הערצת סטאלין מזכירה את הביטלמניה, את כל תרבות החיפושיות. זה בא לידי ביטוי ברדיו, בתקליטים, בסרטים, בספרים. אותה תופעה. כשאני רואה ילדים מעריצים זמרים אני אומר, יופי. יותר טוב שיעריצו זמרים מאשר שיעריצו את סטאלין".

הבמאי נדב לוויתן, בן כפר־מסריק, נזכר באווירה המיוחדת: „כל המוסיקה ששמענו היתה מוסיקה רוסית. אני לא יכול לשכוח את התמונה של המטפלת שלנו מספרת על עובדי מכרות, מוכרי גפרורים, או אלה שסוחבים סירות על הוולגה. אחר־כך קראנו את גורקי, אמיל זולה, ויקטור הוגו. היניקה של ערכי החברה הסוציאליסטית נעשתה ממש מהגיל הרך. הפסלים של הנשים העובדות, הפועלים, התמונות בחדרי הילדים שהיו ברובן העתקי ציורים של דייגו ריברה מהווי העם הנדכא במקסיקו. הריאליזם הסוציאליסטי שלט".

„כילדים היינו כמובן בעד הרוסים. הם היו הכי חזקים והכי טובים. כל הזמן היינו דרוכים להישגים של הרוסים. היה ברור שרוסיה טובה ומתקדמת יותר מאמריקה. אף אחד לא היה מעז, למשל, לאהוד ספורטאי אמריקני. רק רוסי. היום אני מאמין שאז – צריך היה להישען על משהו. היה צורך באמונה משותפת. מערכת שלימה וסגורה של ערכים. כל החינוך שלנו היה לעמוד לצד הנדכא והחלש".

גדי דנציג, בן 42, יוצא קבוץ שריד: „בקיבוץ גדלתי מילדות עם הדגלים האדומים, שירת האינטרנציונאל בצמוד להתקווה, הטקסיות של השומר הצעיר, התמונות של סטאלין. אני זוכר את האהדה שלי לגבר הנאה הזה בתמונות, לספורטאים הרוסים באולימפיאדה. רוסיה היתה מקור לאהדה. אני זוכר שאת התמונה של סטאלין שמו ליד התמונה של חיים וייצמן".

באותה תקופה לא הייתי צריך לשאול מי זה סטאלין. הוא היה כל־כך שגור לעין. הוא היה כמו 'טוטם' באמצע החצר. מין אליל כזה, שאנחנו הילדים, למעשה, לא ידענו עליו הרבה. רק בגיל שש־עשרה למדנו לניניזם מרקסיזם, וכבר אז לא כל־כך סבלנו את העניין. אני זוכר שבן כיתה שלי נקרא על שמו של יוסף סטאלין. כולנו קראנו לו יוסי, אבל הקשר בין השמות היה ברור. מעל המיטה שלו היתה תלויה תמונה של סטאלין. אחר־כך היא נעלמה".

כיום נדב גר בתל־אביב. גדי דנציג גר ברמת השרון. אביו, סיומקה דנציג, נשאר בקיבוץ, עוסק בפילוסופיה יהודית כתחביב. את תקופת נהייתו אחר סטאלין הוא מכנה „התקופה האדומה". מה שנותר מהספרים היא מחברת תרגומים שלו את לנין. „ראיתי בתנועה שלי תנועה שרוצה את גאולת האדם והעולם וביניהם העם היהודי. חשבתי אז שעם המרקסיזם שרוגל בביטול הלאום, העם והשפות, יתאחדו כל העמים וייצרו עולם צודק. זו היתה אידאה בלתי־רגילה. לא האמנו בפיתרון אחר מלבד זה. כל החיים אז היו מלאי דחיסות רעיונית. אם אמרת משהו ולא היתה לו כשרות אידאולוגית, ולא חשוב אם הסטייה היתה ימינה או שמאלה – התגובה היתה קשה. הערך של הקולקטיביות הרעיונית היה חזק מאוד. אני זוכר שהמפלגה בבריה"מ הוציאה את ספרו של סטאלין 'הקורס הקצר' ובו מתוארות תולדות המפלגה הבולשביקית. סטאלין קבע דפוסים ואנחנו נאחזנו בכל תזה שלו. בשיחות היו ממש אומרים 'אבל זה לא כתוב ב'קורס הקצר''. ואם זה לא היה כתוב משמע זה לא היה קיים".

„עד הפלישה הנאצית לברית המועצות בשנת 1941", אומר פטיש, „אפשר לומר שהשומר הצעיר לא רק שהיה ביקורתי כלפי ברית־המועצות אלא גם ניהל מלחמה נגד הקומוניסטים. מהקיבוצים שלנו הוצאו קומוניסטים. בשנת 1936, כשסטאלין ערך את משפטי הראווה במוסקבה בהם חוסלו אחרוני מעצבי המהפכה, דרשנו להקים ועדת חקירה בינלאומית. היתה ביקורת". הביקורת מזכירה סיפור: בקיבוץ שער הגולן, שנקרא אז "עין הקורא", רבו שני חברים. אחד הגן על משפטי הטיהור במוסקבה, האחר – גינה. החבר המגן התעצבן ונתן סטירה למגנה. מיד נערכה אסיפת חברים לדון בסטירת הלחי. האסיפה גינתה את האקט האלים. החבר נעלב ועזב את הקיבוץ.

טיש: „משנת 1945 החלה יותר ויותר הזדהות של השומר הצעיר עם מדיניותה של ברית־המועצות, והסטליניזם נתן אותותיו גם בקיבוץ הארצי. הגרוע מכל, שבדרך מההנהגה אל השכבה הצעירה היתה הפשטה ברורה. אם אנחנו לקינו בראייה חד־צדדית של המציאות, הרי בשכבות הצעירות זה היה לגמרי שחור־לבן. למרות כל שירי ההלל ששרו לבריה"מ זה עדיין לא הגיע לאותה התלהבות של הצעירים. הם, למשל, הבינו את אמרתו של חזן על המולדת השניה מלה במלה".

„בתי הבכירה ראתה בסטאלין את האפיפיור של המהפכה. ואני יכול להעיד על עצמי בכנות גמורה שאף־פעם לא הייתי שבוי בפולחן האישיות, כמו שאני מעז לומר שחלק גדול מנהגת מפ"ם לא ראתה אף פעם בסטאלין את שמש העמים. אבל הצעירים הבינו שאם רוסיה היא המולדת השניה – אז סטאלין הוא שמש העמים".

במקביל להערצה הגוברת לסטאלין התנהל מאבק עם הקומוניסטים בקיבוצים שהיה גם על רקע תמיכתם בהסכם סטאלין־היטלר בספטמבר 1939. הרוב ראה בכך מלחמה נגד הנאציזם. „רק מיעוט ניסה להצדיק זאת", אומר פטיש. היום קל להיתפש למושג מיעוט. אבל אלה היו דבריו של חזן שחמש־עשרה שנה לאחר חתימת ההסכם עדיין ניסה להצדיקו: „בזמן חתימת הסכם מולוטוב־ריבנטרופ, היינו היחידים במחנה הציוני־פועלי, שהתייצבנו נגד כל מטילי הדופי בברית־המועצות, אשר ביקשו להוכיח שהנה קמה ברית לכבות בין גרמניה הנאצית לבריה"מ. היינו בטוחים כי זהו הסכם תכסיסי בלבד, שמגמתו להרוויח זמן ולא לתת לשותפים העתידים של ברית המועצות להטיל את כל עומס המערכה עליה".

סיומקה דנציג: „החיים אז היו מלאי דחיסות רעיונית. אם אמרת משהו ולא היתה לו כשרות אידאולוגית, ולא חשוב אם בסטייה ימינה או שמאלה — התגובה היתה קשה".

בעבודתו של יגאל וילפנר, בן קיבוץ השומר הצעיר „אהבתו הנכזבת של השוה"צ לעולם המהפכה – ביום פגישה", הוא כותב: „בנאום זה [של חזן] יש כל היפה וכל המסוכן בהנהגתה ההסטורית של התנועה. הלהט האמיתי, המסירות והדבקות ללא גבול, גיבוש קולקטיב יוצר וחולם, אך גם זיהוי ללא סייג של 'אנחנו זה התנועה', גם אי־יכולת להודות בשגיאה, הצורך להיות צודקים תמיד, וצירוק כל מעשה וקידוש מה שקרוי עקרונות יסוד על פני האמת העובדתית... ומכאן הצורך החולני כמעט להצדיק את הסכם ריבנטרופ־מולוטוב".

אבל הקולקטיביות הרעיונית והאוריינטציה הברורה והאחידה של קיבוצי השומר הצעיר ביחס למהפכה ולסטאלין, הצליחו למנוע את מה שקרה בקיבוץ המאוחד – הפילוג – אחת הטרגדיות הגדולות של ההתיישבות העובדת. התמיכה בסטאלין – אם אכן היתה זו הסיבה היחידה לפילוג או רק מעטה חיצוני – יש בה כדי להאיר את העוצמה בה חדרה האידאולוגיה לרקמות החיים היומיומיים של האנשים. וכשמערבבים אידאולוגיה עם אמוציות, מגיעים לטירוף הדעת והיסטריה, שאיפיינה יותר מכל את הפילוג עצמו.

משפטים כמו: „ציר מכשפות", „גול ילדים", „התנקשות בחיים", „לא נוכל לשאת בעינויים", „סוטים", "בוגדים", „מיעוט נרדף שגורלו כגורל יהודות גרמניה", „בריונים וגנבים", הם רק חלק מהפנינים הלשוניות שנהדפו ככדור פינג־פונג בין המחנות. זוגות נפרדו. משפחות פורקו. ילדים סרבו לדבר עם הוריהם. אנשים נטשו את בתיהם. קירות חדשים חצצו את חדר האוכל. היו זוגות שדרשו חציצות בחדריהם, שלא לדבר על גורל המיטות המשותפות. לקיבוץ יפתח הגיעו אלף שוטרים כדי להרגיע את הרוחות. בקיבוץ עין־חרוד התחילו בתגרות ידיים והגיעו גם לירויות הטחה באוויר. קטטות המוניות, ניפוץ ציור. הרחק מעל ריחשה רוחו של סטאלין.

בנצר סירני, הקיבוץ שהתפלג מגבעת ברנר, אנחנו פוגשים את יוסף אחאי, בן שמונים ושמונה. חיוכי המבוכה הקטנים שלו מסגירים את הקושי להסביר. לא קושי טכני. אלא קושי להסביר תחושות. אמוציות. „אשמה רוסיה", הוא נאנח. יוסף ערך את יומן הקיבוץ על־פי בקשתו של סירני. „היומן היה ניטרלי. לא היו ויכוחים", הוא אומר. אבל זה, כמובן, לפני מלחמת העולם השניה. „כשהרוסים היו בעלי הברית שלנו החלו להתעורר געגועים קומוניסטיים. ארצות־הברית הקפיטליסטית, וסטאלין – שמש העמים. בתקופה הזו התחילו להרגיש שחלק מהחברים פוזלים לצד רוסיה. זה בא לידי ביטוי בדברים קטנים. ביומני הסרטים כשסטאלין היה מופיע היו הילדים

מוחאים כפיים, וכשבן־גוריון הופיע – היו שורקים בוז וחורקים על המסך כל מיני דברים. בשנה השלושים למותו של ברנר הבאתי ביומן ציטוטים מדבריו. ברור שאלה תאמו את השקפתי, שהתנגדה לתפישה הפרו־סטאלניסטית. היו חברים שטענו שאיני אובייקטיבי. אחד החברים, מנחם דורמן, תבע אותי לדין הקיבוץ על זיוף על ברנר. שאלתי מדוע זיוף? הרי הכל כתוב, והוא טען שאני מוציא דברים מהקשרם".

הם [אנשי המאוחד] מאשימים את בן־גוריון כאילו הוא רצה לפלג את הקיבוץ. זו שטות. התפלגנו כי כבר לא יכולנו לחיות יחד. אי־אפשר היה. בימים שהרוב התנגד להקמת המדינה, ראינו אותם כשונאי ישראל שעוטפים את זה בהתנגדות לחלוקה. אני זוכר שהחברים של הבן שלי, עומרי, שהיה אז בן 11, הפרידו אותו. זה לא היה קל להיות בן של אנטי־סטאליניסט".

בן אחר של יוסף אחאי, אחיק, עבר מחמדיה (מפא"י) לחפציבה [מאוחד]. כיוון הפוך לאב. יוסף משתדל למעט על כך בדברים. לא לגעת עמוק. „השתדלתי לא לדבר איתו על פוליטיקה. ידעתי בעומק לבי שאין לו יחס לסטאלין".

מוס רודנר (52) מגבעת ברנר אינו שייך לדורו של אחאי. אלה, בני אותו דור מהמאוחד, סרבו בתוקף לדבר. רודנר: „בקיבוץ המאוחד, הסטאליניזם לא היה קליני כמו בשומר הצעיר. טבנקין העדיף את הציונות על ההגשמה הסוציאליסטית מאשר להיפך. האוכלוסיה בקיבוץ המאוחד היתה עממית יותר. הסיסמה היתה קיבוץ גדול, גדל ובלתי סלקטיבי, וזה היה שונה מהאוכלוסיה האליטיסטית של השומר הצעיר. הנושא של ברית־המועצות היה חיצוני מאוד. אני יודע שהתמונות של סטאלין, שהיו תלויות בחדרים שלנו, נועדו כדי להרגיז את המטפלת, שהיתה מפא"ניקית".

„לא היינו עושים במכנסיים אם סטאלין היה מגיע לכאן. זה לא היה חריף. אותי מעולם לא הציף גל חום כשראיתי את סטאלין בסרטים. אבל אני מתאר לעצמי שהמורה שלי, יאיר גבעתי מנצר־סירני, היה אלרגי לשירים הרוסיים ששרנו. בעבורנו זו היתה ארץ־ישראל. היינו רצים לכל סרט רוסי. בעבורנו, הילדים, זו היתה היסחפות תרבותית יותר מאשר אידאולוגית. זו היתה סימטה שהקיבוץ המאוחד התנקז אליה, ולא ידע איך לצאת ממנה".

„צריך להבין שהקיבוץ המאוחד היה בקונפליקט קשה עם בן־גוריון. בן־גוריון קילקל ל'מאוחד' הרבה שטחות. הוא גנב להם את ההצגה. הסטאליניזם ל'מאוחד' היה יותר אקט נגד בן־גוריון מאשר בעד סטאלין. זה היה סטאליניזם נגד מפא"י, נגד פירוק הפלמ"ח, נגד הממלכתיות, נגד פירוק זרם העובדים. כולם היו אז היסטריים. הכל היה בעוצמה מוגזמת. זה לא היה ישוב שליו, טולרנטי, אלא ישוב מטורף. צריך להבין שעם הקמת המדינה – הקיבוצים לא ידעו איך לאכול אותה. היו שחשבו שתפקיד הקיבוצים נגמר. פרט להיסטוריה היתה גם התרבות המזרח־אירופית, תרבות האו"או. בבית־כנסת אחד אני מתפלל ובבית־הכנסת השני – כף רגלי לא תדרוך. עובדתית, המאבק הקיצוני בין שתי הסיעות בקבוץ המאוחד החל לפני פולחן האישיות של סטאלין. הפילוג היה מתקיים גם ללא הסטאליניזם".

„הפוליטיזציה היתה פסיכית ממש, גם בלי קשר לסטאלין. הקיבוץ המאוחד לפני הפילוג היה כמו זוג שלא הסתדר, אבל נשאר יחד בגלל הילדים. לאחר הפילוג מיד תפשו את עצמם. זה היה תהליך בלתי־הפיך. אני מאמין לחברי מפא"י שהם היו מזועזעים מהתמונות של סטאלין, אבל העיקר היה כפימסום נגד בן־גוריון. כל הנהייה אחרי עולם המהפכה היתה עווית קצרה במישור של הזדהות. עווית שהבשילה תהליכים ולא יצרה אותם. מה שנקרא: הקלות הבלתי נסבלת של האי־רציונליות".

בדצמבר 1951, באמצע תהליך הפילוג בקיבוץ המאוחד, נעצרו בפראג מיכאל אורן, חבר מפ"ם מקבוץ מזרע, ואחריו – שמעון אורנשטיין, חבר כפר מסריק לשעבר. המשפטים בצ'כוסלובקיה כונו בשם "משפט סלנסקי" ונערכו במתכונת המוכרת של מסעות הטיהור הסובייטים משנות השלושים. אורן ואורנשטיין השלימו את התמונה: כיוון שמזכיר המפלגה הקומוניסטית בצ'כיה, היהודי רודולף סלנסקי ויתר הנאשמים היהודים, הואשמו בבגידה, היה צורך בחוליה מקשרת אל הציונות והג'וינט, נציגי היהדות הבינלאומית.

מעצרו של אורן נמשך ארבע שנים. שנים של עינויים, סחיטות, צינוק, רעב, מכות ופיברוק מכתבים. ניסו לסחוט ממנו שקשר עם סלנסקי וקלמנטיס נגד צ'כסלובקיה. ובעוד מאשימים אותו ואת כל מנהיגי הציונות בקשר ציוני עולמי נגד הקומוניזם, ניסתה מפ"ם להתעשת מהמכה. הקיבוץ הארצי נקט עמדה נחרצת. נערך מישאל וכל מי שטען שאורן אשם – הוצא מהקיבוץ. מאתיים וחמישים איש עזבו.

מפ"ם עצמה, למרות הגינוי והצער התקיף, לא חשה להסיק מסקנות אידאולוגיות מרחיקות לכת. בדיון בכנסת אמר נציג מפ"ם ש„הסיעה שוללת את ניצול משפט פראג להסתה אנטי־קומוניסטית". או: „מפ"ם רואה עצמה חלק בלתי נפרד של מחנה המהפכה בעולם שבריה"מ עומדת בראשו", או: „אנו בטוחים כי רק סבך מקרי של נסיבות טראגיות הביא...".

יצחק פטיש: „בתי הבכירה ראתה בסטאלין את האפיפיור של המהפכה. הצעירים הבינו שאם רוסיה היא המולדת השניה — אז סטאלין הוא שמש העמים".

אבל למרות כל אלה, החלו הסדקים להיפער. את עוצמתה של האמונה, לגודל האבסורד, יש לחפש בדבריו של מרדכי אורן עצמו לאחר שחרורו: „הפרקים (מספרי) נכתבו מתוך רגשי שנאה עמוקה למסלפי החזון הסוציאליסטי המהפכני, אך מתוך נאמנות בלתי־מסוייגת לעצם החזון ומתוך הזדהות מלאה עם המאבק העולמי לסוציאליזם של אמת – במולדתי ובעולם כולו".

בחמישה במרץ 1953 שקעה שמש העמים. סטאלין מת. איש־איש וזכרונותיו. יצחק פטיש: „בבית העם בתל־אביב נערכה אסיפת האבל של מפ"ם. הנואמים היו יצחק בן־אהרון ומרדכי בנטוב. אני הייתי היו"ר. למרות משפט סלנסקי לא היתה עדיין פסילה טוטלית של מדיניות בריה"מ. אני זוכר שהאבל נגע לנו. דיברו על סטאלין טובות, דיברו על בניין הסוציאליזם, על מנהיגותו במלחמה ועל תמיכתו בהקמת המדינה. בכי אני לא זוכר".

נדב לוויתן: „אני לא אשכח את המקרה עם ילד חוץ, בן למשפחה הולנדית שגרה בכרמל. אביו ניהל בנק. ביום שסטאלין מת, הוא אמר שהוא לא מבין למה בוכים. הרי סטאלין רצח יהודים. הוא ממש קיבל מכות. אני זוכר שרצו אחריו ברשא עם ענפים. צעקנו לו שאבא שלו נצלן. אחרי־כן שלחו אותו הביתה עד שהרוחות ירגעו".

השחקן רונא (טוטו) רוור, המשחק בסרט, חבר כפר מסריק, אליו הגיע לאחר שניצל במלחמה על־ידי הרוסים: „היינו בפלוגה הראשונה שעלתה על הר הצופים. נורא התרגשנו. פתאום הודיעו ברדיו שסטאלין מת. אוי, אני בכיתי. אף פעם לא בכיתי ככה. הורדנו את הדגל לחצי, אספנו את החבר'ה, אחד מצא קצת חומר וקראנו קטעים לזכרו. בחיים לא הייתי אבל כל־כך, אפילו לא על קרובי משפחתי. חשבתי שהעולם נחרב. הייתי כמו אדם שאיבד את הדרך. התמוטטות טוטאלית".

יוסי קנץ, חבר קבוץ רוחמה, גם הוא שחקן בסרט: „הייתי אז בפולין, בן 11. זה היה יום ההולדת שלי, אבל אף אחד לא חגג. הבנתי שאי־אפשר. היו רק מנורות קטנות בבית. חושך. לי היה ברור שאני מפסיד איזו משענת, כאילו אחד מהורי נעלם. עד כדי כך. ביום שהודיעו על מותו ישבתי ובכיתי. נורא בכיתי. הכל התחיל אצלי עם סטאלין. אם לסמוך על מישהו – זה היה הוא. גדלתי על התחושה שסטאלין מגן עלי מפני כל רע, פגע ואסון. זה היה פאתולוגי".

כבפברואר חמישים ושש, שנתיים לאחר פרישת אחדות העבודה ממפ"ם, ניחתת מכה ניצחת על הסוציאליזם המהפכני הישראלי. בוועידה העשרים של המפלגה הקומוניסטית בבריה"מ עולה כרושצ'וב על הדוכן ומפצח את קופת השרצים של ימי שלטונו של סטאלין. כרושצ'וב מותיר את כל העולם הסוציאליסטי פעור־פה וכשל־רגליים. שום מוח שטני לא יכול היה להתחרות עם תככיו של סטאלין. עולם המחר, העולם הצודק יותר, הטוב יותר נחשף כגיהנום שנשלט על־ידי מטורף. לא חזן, לא יערי, לא סנה, מסוגלים היו לתפוש שסטאלין, שתמונתו קישטה את חדרי האוכל בימי חג, היה בעל ארמונות, בתי קיץ, מאות משרתים, מכוניות רולסרויס, קדילק, לינקולן ופאקארד. כשהתלונן סטאלין שכלב נובח ליד אחוזתו, מיהרו אנשי הנ.ק.ו.ו.ד. לרצוח את הכלב ואת בעליו העיוור. ראש הג.פ.או. יאגודה היה מארגן אורגיות בביתו. בריה היה מסמם ואונס קטינות. את מרשל בוריוני, שרצח את אשתו, הגן סטאלין. 10 מיליון מתו עקב המהפכה החקלאית. בתהליך הסוציאליזציה הוחרם רכוש לטובת יחידים ולא לטובת המדינה.

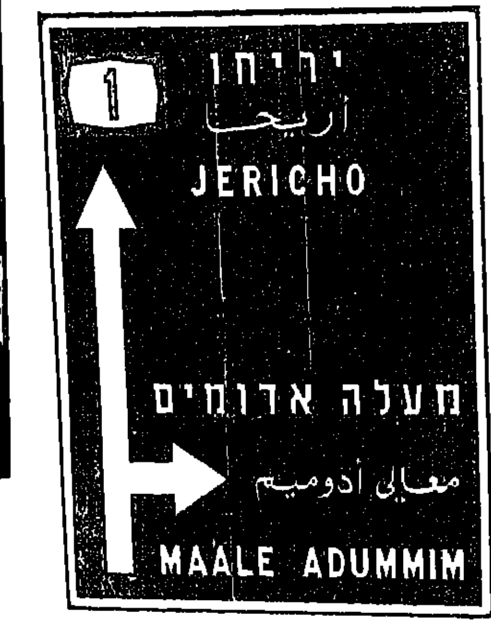
בתקופת ההתפכחות בארץ, כמו בעולם כולו, נשרפו ספרים, נתלשו דפים, הושמדו תמונותיו של סטאלין – התנערות אידיאולוגית, שהחלה בחצי פה והסתיימה בפה מלא.

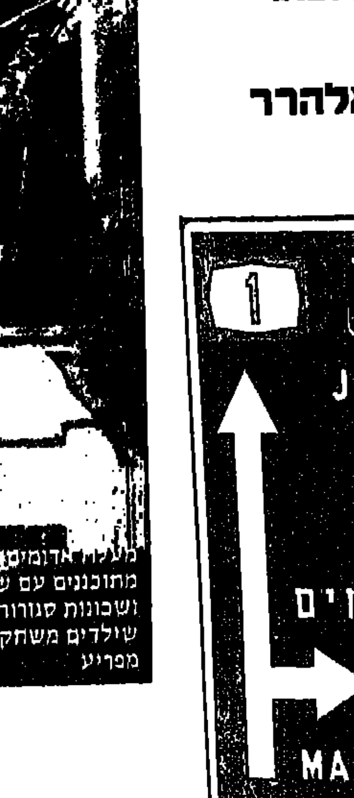
שנים לאחר מכן כינו זאת "מחלת ילדות". ■

חמישה עשר אלף אנשים יפים ומודאגים יושבים במעלה אדומים, עשרים דקות מירושלים. פעם היו תקוות להקים כאן עיר גדולה ומשגשגת, ואולי בגלל זה לא אהב טדי קולק את השיפה בערבו. אבל עכשיו כבר ברור — „המקום ישאר קטן ונחמד", כמו שאומרים לנו במשרד השיכון. קניות הם ימשיכו לעשות באל־עזריה הסמוכה.

מאת עמוס לבב

צילומים: יצחק אלהרר ועמוס לבב

מעלה אדומים: מתוכננים עם שילוט מודרני ושכונות סגורות לכלי־רכב. שילדים משחקים בהן באין מפריע

ראש המועצה, עמוס טרטמן: „הצרה היא הסכמי קמפ־דיוויד. לא שאני חושב שהם גרועים, אך הם יצרו תסבוכת בנושא חוק ומשפט, כי הם אסרו להחיל כאן את החוק הישראלי".

עיר בסימן שאלה

דווקא במעלה ארומים נעשה לך יחק על הנשמה. עיירה יפהפיה, ירוקה, עם אנשים יפים שאיכפת להם, שני צעדה לפתע באמצע הדרך בחריקת בלמים. ואת החריקות הללו אתה שומע בכל אשר תפנה. מעלה ארומים, הישוב המאוכלס ביותר ביהודה ושומרון. אין פלא שעיניים רבות נשואות אליו. כי למה שקורה שם עכשיו, שעה וחצי מכפר־סבא ו־14 דקות מירושלים, יהיו השלכות על עתיד ההתישבות היהודית בשטחים בכלל.

מקור השם מעלה ארומים, כך מסבירים לך בצד האחורי של מפת הישוב המתוכנן לתפארת, בגוון האדום השולט בסלעים שמסביב. אבל מספרים לך גם עלילות מסמרות שיער על שודדים שהיו אורבים כאן לעוברי אורח ורוצחים אותם. הדם הרב ששפכו כאן במעלה הדרך הראשית, נתן למקום את שמו הערבי האדום מדם. היום אורבות לישוב סכנות אחרות ומקורן במשרד השיכון דווקא. הוא הפסיק לבנות את הישוב הנחמד הזה, וגם בתשתית אינו משקיע יותר. מעלה ארומים משול היום לרץ מהיר שבלם את מרוצתו בתתף, בלימה כזו עלולה להסתיים בנפילה, ואולי גם בהתהפכות מכאיבה.

ולכן נשואות עינים רבות אל הישוב הזה, ותנה 15 אלף תושבים. כי אם בארזים נפלה שלהבת, מה יגידו אזובי הקיר שבהתנחלויות הקטנות שכבר קטו או אלה שעדיין חבויות במגירות, אולי בציפיה לרוטציה הזדמנות נדירה נפלה בידי היזמים. הם לקחו גבעות מדבריות מרשימות וחלקות ובנו עליהן עיר, ממש מנקודת אפס. והיום יש שם רחובות מתוכננים עם

ליד בריכת השחיה: איכות חיים שקשה להשיג כמותה במקומות אחרים

שילוט מודרני, ושכונות סגורות לכלי־רכב, שילדים משחקים בהן באין מפריע, ומתנ"ס פעיל, ובריכת־שחיה יפה, ובתי־ספר, ומרכז מסחרי לא רע על־אף שאינו מצליח להתחרות בחנויות שבכפר הערבי הסמוך, אל־עזריה. ויש שם עוד דברים שבכל הארץ רק מדברים עליהם, אבל במעלה ארומים טיפלו בהם: כמו רו־קיום בין דתיים וחילוניים, או אינטגרציה, שכאן היא פשוט לא בעיה. ויש גם יחסי שכנות טובים עם הערבים בסביבה, וכביש מהיר לירושלים, שאליו גיע כשנחזור העירה.

בשעת ערב מאוחרת נושבת רוח מדברית יבשה ונעימה, ובחצר האחורית בביתו של מיכה בר־און, מנהל המכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית, נאספת קבוצת אנשים יפים שאיכפת להם. הם אוכלים תקרובת בשפע וצוחקים, ומדברים בהנאה על עירם, אבל הם גם מודאגים מאוד. הם באים מכל גווני הקשת הפוליטית, ומאחדת אותם הדאגה לעתיד מעלה ארומים.

יושבים שם נינוחים שאול לוי, חבר אג"ד, בגימלאות; שמואל גרינבוים, מבקר במשרד החינוך; אלי רז, בעל משתלה ומהאבות המייסדים שמתגורר במישור ארומים, שהוא חלק בלתי נפרד ממעלה־ארומים; כושי מליח („כן, כושי, כך כתוב בתעודת הזהות"), קבלן בניין הבונה גם כאן, כאשר יש עבודה; אמיר חשין, שהוא יועצו של טדי קולק לענייני מזרח ירושלים, אשר מחכה לאשתו מינה. בשעה זו היא נמצאת אצל רופא שיניים. בשעה תשע וחצי היא מגיעה, וניכר בה שהיתה אשה יפה לפני הטיפול. היא מושיטה לבעלה רשימת תרופות שעליו לקנות תיכף ומיד, ועכשיו גם אני מודאג.

„אמיר, אתה צריך לנסוע עכשיו לירושלים? איפה תמצא בית־מרקחת פתוח בשעה כזו?" כולם צוחקים. „באל־עזריה יש שלושה בתי מרקחת ועשרות חנויות מכולת הפתוחים עד 11 בלילה", מסביר אמיר ויוצא לדרך.

האחרים מתנדבים להסביר שהכפר הערבי הזה הוא המרכז המסחרי של מעלה ארומים. גם אם באו ומצאו חנות סגורה, אין בעיות, צועקים ג'מיל־ג'מיל, אם זה במקרה שמו של בעל־הבית אשר גר מעל או מאחורי החנות, והוא בא ופותח, לא חשוב באיזו שעה. והוא גם מוכר בהקפה.

„בינתיים, מעלה אדומים מסייעת לפיתוח ולשיגשוג של אל־עזריה", צוחק אלי רז. מיכה בר און מדבר בשבח עירו: „העיר מתוכננת למופת, האקלים נוח, האוכלוסיה צעירה ואיכפתית. לאיזור התעשייה יש תשתית טובה, מערכת החינוך מפותחת. יש לנו פה אפילו פסיפס גדול מהתקופה הביזנטית".

מיכה, כזכור לכם, הוא מנהל המכון לארכיאולוגיה. אם הוא נשמע כמו תשדיר שרות, באים חבריו ומוסיפים. כושי: „אני ירדתי עם אשתי למישור ארומים, כשהאנשים עוד גרו שם באשקוביות. אמרתי לה שבמחנה צבאי לא אגור. בהשפעתה באתי לכאן, והיום אני מאושר". שאול: „כשהייתי נהג אג"ד הגעתי לכאן באוטובוסים כמה פעמים. עקבתי אחר החומר האנושי בהנאה, וכשהוקם הישוב באתי לגור פה, בעיקר בגלל איכות האנשים והמקום". שמואל: „אין אח ורע להתפתחות הישוב הזה". אלי: „ירושלים מקרינה, והגיעו לכאן אנשים על רמה. ממש כיף לדבר איתם".

אני: „אז אם כל כך טוב, מה כל כך רע"? מודאגים: „אנחנו חוששים. אבל זהו חשש שאי אפשר להביאו לבית משפט. אנחנו פשוט קוראים מפה. אנחנו גם חוששים שעיירה כזו פשוט גדולה על ההנהגה". ההנהגה, יש לדעת, נבחרה לראשונה לפני ארבעה חודשים. לראשות המועצה נבחר עמוס טרטמן, איש

(המשך בעמוד 17)

עיר בסימן שאלה

(המשך מעמוד 15)

"חרות". קולם לכן ניהל את המקום כממונה, ולא כנבחר. אם אנו כבר מביטים קצת לאחור, הבה נלך קצת יותר רחוק, ל־1974, עת גרעין מעלה אדומים לחץ, הממשלה נכנעה, והוחלט להקים שם איזור תעשייה ו"מחנה מגורים לעובדים". אחרי־כן, על פי התסריט שחזר על עצמו, היה מבצע של התנחלות פתע, הצבא בא, וגם התקשורת.

לפתע, נהפך לבית כנסת (למרות שלא היה זה גרעין דתי של גוש אמונים כי אם גרעין מעורב). כל זה קרה ביום העצמאות תשל"ה. המשפחות באו בסופי שבוע והתפללו, ובנר שביעי של חנוכה שלאחר מכן התיישבו 23 משפחות ב"גבעת המיסרים". כעבור שנתיים וחצי, שוב על פי התסריט הידוע, קבעה הממשלה שתקום עיר במעלה אדומים. טדי קולק צעק, אבל לא עזר לו כלום, והיום הוא דווקא עוזר קצת.

כעבור חמש שנים, ב־1982, החלו לאכלס את השכונה החדשה, מודרנית ויפהפיה, פרי תכנונו של טומי לייטרסדורף. הנהלה ממונה הורכבה במהירות הבזק. ישראל גולדשטיין, מזכיר המועצה, אומר שבשלוש שנים עשתה מעלה אדומים דרך שערד, נצרת עילית וכרמיאל לא עשו ב־15 שנים.

תוכנית המיתאר מדברת על 50 אלף תושבים בתוך 10 שנים. היום כבר ברור שתוכנית המיתאר אינה אלא חלומות באספמיה. ירון רן, עוזר שר האנרגיה וחבר מועצת העיר מטעם מפלגת העבודה, אפילו מגדיר את מעלה אדומים "עיר בסימן שאלה", ומסביר: "הגענו לנקודה קריטית. יש שכונות מגורים, אבל אין מבני ציבור, אין קופת חולים מסודרת, אין תעסוקה במקום". והוא גם מזהיר: "אם לא נמשיך בנסיון להגיע ל־50 אלף תושבים, אני חושש שהאנשים בשלטון יחשבו שאין לנו זכות קיום עצמאית, ויהפכו אותנו לעוד שכונה ירושלמית".

ועל כך הלא בוכה הנביא, סליחה, טדי קולק, כל השנים. כששכר את אמיר חשין לעבודה, ישבו השניים במלון בניו־יורק. אמיר היה אז שליח בארה"ב, וטדי קולק היה שם בביקור. "הוא לא היה מאושר מהרעיון שאני אתגורר במעלה אדומים", נזכר אמיר באותה פגישה. "הוא אמר לי: 'כל חייך חיית בירושלים, קיבלת שירותים ממנה, וגם עכשיו אתה ממשיך לקבל שירותים ממנה, ואינך מתגורר בה'. צר לו, לטדי, שעוד עובדי עירייה, בכורח הנסיבות, בגלל מדיניות ממשלתית, נאלצים לגור מחוץ לירושלים. אבל אני לא יכולתי להגיע לאיכות חיים כזו, עם בית וגינה קטנה, בתוך העיר. וטדי הבין זאת".

הכדורים שהביא מאל עזריה הצליחו בינתיים להרגיע את כאביה של מינה אשתו, אך לא השקיטו את דאגתה, בעיקר בנושא החינוך. "אין בית ספר תיכון", היא אומרת. "לכן אאלץ לרשום את בני, היום תלמיד כיתה ה', לחטיבת ביניים בירושלים כדי שימשיך להתחנך באותו בית ספר". אמיר דואג, משום שבתו, בת 18, יוצאת בערב עם החבר שלה לתל אביב ולירושלים, בהעדר מקומות בילוי לנוער במעלה אדומים. למען הדו־קיום עם הדתיים ויתרו החילוניים על מועדון לנוער בימי שישי, ומינה חוששת ממה שבני נוער משועממים עלולים לעשות. אולי אפילו להסתבך עם החוק. אבל עם איזה חוק? הישראלי? הירדני? הצבאי? בנקודה זו מתגלים המודאגים גם כמבולבלים.

עמוס טרטמן, ראש המועצה, אומר שזו בעיה שלא נפתרה. "הצרה היא הסכמי קמפ־דיוויד", הוא אומר. "לא שאני חושב שהם גרועים, אך הם יצרו תסבוכת בנושא חוק ומשפט, כי הם אסרו להחיל כאן את החוק הישראלי". כך, למשל, אי־אפשר לגבות מתושבי מעלה אדומים את אגרת הטלוויזיה, וזה דווקא טוב. בלאו הכי הם קולטים מצויין את ירדן ובקושי מסתכלים על ישראל, וזה בכלל טוב. אבל חוקי בנייה ישראלים אי־אפשר לכפות עליהם, אז הוסיפו "קריטריונים ישראלים בתוספת לחוק הירדני". הם גם לא חייבים לחגור חגורות בטיחות, ואין ועדי בתים כי אין להם שיניים, כי חוק הבתים המשותפים לא תופס שם.

בקרוב יוקם בית משפט ישראלי לעניינים מוניציפליים, כמו בקרית ארבע, אבל אם תושב המקום יסרב לשמור עליו, הוא ישפט בפני בית־דין צבאי. בקיצור – בלגן. כל העסק גם לא דמוקרטי, משום שהמפקד הצבאי יכול, במשיכת קולמוס, לחוקק תקנות, שכן הוא הריבון בשטח. בתקנון המועצות המקומיות, למשל, הוא כבר הכניס יותר מ־30 תיקונים. אבל לא החוק מטריד את עמוס טרטמן, כי אם עצירת הבנייה. "זה ממלא אותי חרדה", הוא אומר ומצטרף בכך לרשימת המודאגים. הוא חושש שהמשפחות הצעירות בעירו, והן רבות, יגדלו וירצו להחליף את דירתם הקטנה בדירה מרווחת יותר, ומאחר שכזו אינה בנמצא כי אין בנייה, הן יעזבו אולי, שומו שמים, לירושלים.

שיח תושבים. מימין לשמאל: שמואל גרינבוים, כושי מליח, אמיר חשין, מיכה בר־און.

באותה נשימה הוא גם מגיב על ההאשמות של חברי מועצה בדבר ריכוז כוח רב מדי בידי המזכיר, ישראל גולדשטיין, ואומר כי הוא נותן בו אמון מלא, וכל עוד הוא ממלא את תפקידו ללא רבב, הוא ימשיך לרכז בידיו סמכויות רבות. בעל הסמכויות עצמו, ישראל גולדשטיין, מגיב על הטענות של מינה חשין בנושא החינוך. "בתי הספר בירושלים קורצים לאנשים, ומשרד החינוך מתנגד להקמת חטיבה תיכונית עליונה במעלה אדומים, כי אין די תלמידים", הוא מסביר. וסגן ראש המועצה, אלי כהן, משתף אותנו בחלומו: "אני רוצה לראות עיר יותר גדולה, שצעיריה המתגייסים לצבא לא יגידו: אני גר ליד ירושלים".

יותר מאוחר, במשרד השיכון, יצננו קצת את חזונו הלוהט של אלי כהן. אבל אל פרק התגובות עוד נגיע בהמשך. בינתיים אנו שואלים את עמוס טרטמן כיצד קרה שבמישור אדומים נהפכו האבות המייסדים לבנים חורגים. איך נותרו שבע משפחות, מהראשונות שהגיעו לכאן, לבד על גבעה שוממה, חמישה קילומטרים מזרחית למעלה אדומים. "הם חיו שם כמו בקיבוץ, על בסיס אידיאולוגי", מסביר עמוס טרטמן. "כשהוקמה העיר, מי שלא רצה לעבור לכאן, הלך לכפר אדומים הסמוך. רצינו שבמישור אדומים תקום קריה חינוכית. רצינו לסייע להם לעבור למעלה אדומים. חשבנו להפוך את המקום שם לאתר תיירות. אבל הם לא רוצים לעבור לכאן, ומעדיפים לגור שם לבד. אנו רוצים לראותם כאן איתנו, ובינתיים אנו מספקים להם את כל השירותים".

בשולי העיר, על גבעה נישאה, צרה את העין שכונה מבודדת. "מצפה נבו", השכונה הדתית, מרוחקת ומנותקת מהעיר; וזהו סוד הדו־קיום בין דתיים וחילוניים במעלה אדומים. דויד נאה, מיוזמי השכונה, נמרץ מאד, אש וגפרית, מתקן: "זוהי שכונה ציונית דתית", הוא אומר, ומרגיש את ה"ציונית". חמישים משפחות דתיות הצליח להביא לכאן מחו"ל, הקים בשבילן דירות פאר הצופות אל המדבר, צירף אליהן עוד שישים משפחות דתיות ישראליות, יזם הקמת ישיבת הסדר והציב בפתח השכונה שלט המבקש מהנהגים לא לפגוע ברגשות תושבי השכונה ולא לנסוע בה בשבת.

"זוהי כאילו יצירת 'גטו'", הוא מודה בחצי פה. "אבל יהודי דתי מארה"ב שלא מחפש את מאה שערים, בפירוש יעדיף שכונה כזו". במראה האחורית, בדרך חזרה לירושלים, נשקף נוף המדבר והפנורמה הנפלאה של עיירה מודרנית, שרוצה לגדול.

במשרד השכון שהקים את הפרוייקט המפואר הזה, אין בשורות לאנשים היפים והמודאגים של מעלה אדומים. רינה זמיר, סגנית מנהל מחוז ירושלים, אומרת שבפיסגת זאב יש היום 480 דירות לא מכורות. בירושלים יש בידי קבלנים פרטיים 600 דירות בלתי־מכורות. "כאשר יש כל כך הרבה דירות למכירה בירושלים, המשק הלאומי לא יכול לבנות דירות חדשות", היא אומרת, ואינה חושבת שזה מסכן את הישוב, הוא פשוט ישאר קטן ונחמד. "כולנו רוצים להיות גדולים", היא אומרת. "מעלה אדומים אינו שונה מבחינה זו מהמדינה". וזהו, כנראה, המסר שמעלה אדומים, הישוב הגדול ביותר ביהודה ושומרון, ישלח בעתיד הנראה לעין לישובים הקטנים יותר שם, הנושאים אליו עיניהם בתקוה: עוד הרבה זמן נישאר קטנים. "פשוט, היהודים לא באים, ובניית דירות שיעמדו ריקות לא תפתור את בעית הבעיות: היהודים לא באים".

עמוס לבב

המהפכה האשכנזית

מאת יעל פז־מלמד

לפני תריסר שנים סחף מוטי אשכנזי עשרות ומאות בתנועת מחאה עממית. לימים ירד מהבימה הציבורית אך הוא עדיין אינו מוותר על מאבקים ועקרונות. סמל לשינוי ולאי־השלמה, עדיין מנסה לחיות לפי עקרונות לא תמיד ריאליים. עכשיו הוא עוסק בחינוך הדור הצעיר במסגרת המלחמה על עתיד המדינה.

פברואר '74, מוטי אשכנזי בהפגנה מול הכנסת. הדרישה: לפטר את משה דיין.

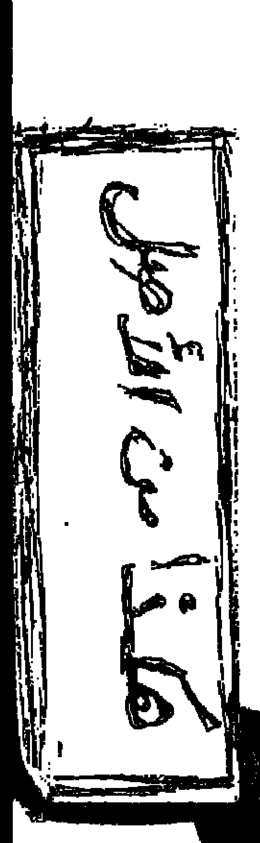
חורף של 1974 היה קשה. גשמים שטפו את הארץ, רוחות עזות נשבו, אנשים חשבו להישבר. גברים עזבו את בתיהם לחודשים ארוכים, והמלחמה שהחלה בסוף הקיץ עוד לא תמה. קו ברלב התמוטט, ואחר־כך לא חזר דבר לסדרו. באותו חורף, ב־1 בפברואר, השתחרר סרן מוטי אשכנזי משירות מילואים. ב־2 בפברואר נעמד ליד משרד ראש־הממשלה – אז גולדה מאיר – והצית את הגפרור. הוא קרא לשר הבטחון, משה דיין, להתפטר, בשל מה שנהפך מאוחר יותר למושג בחיים הפוליטיים – אחריות מיניסטריאלית. והלהבה נהייתה לאש גדולה. עשרות, ואחר־כך מאות ואלפים ועשרות־אלפים, חזרו מן הקרבות, פשטו את מדיהם והתייצבו למערכה על דמותה של המדינה שלמענה לחמו. מוטי אשכנזי בראשם.

בתולדות מדינת ישראל לא היה עוד כדבר הזה – תנועות המחאה. גברים ונשים, צעירים וזקנים, עניים ועשירים. כולם היו שם. בדביקות, בכוונה מלאה. רבים חשו שהם משמשים פה לחבריהם שנפלו. חודשים חלמו על המאבק הזה, תבעו מן האחראים למחדל לשלם את המחיר. ומוטי אשכנזי היה להם למנהיג. הימים הרבים שעמד לבדו, בקור ובגשם הירושלמיים, לא מוותר, הם שהפכו אותו לנושא הרגל. והם גם שהפכו אותו לסופג־המהלומות של אותם ימים. עמידתו־כנגד החלה בעיצומה של מלחמת־ההתשה, ולא חסרו כאלה שהאשימו אותו בבגידה, איימו עליו ברצח. בני פלד, אז מפקד חיל־האוויר, דיבר בכנס קצינים של החיל, וקרא להוקיע את האיש מן הקהל. צה"ל הוציא אותו משורותיו, לא קרא לו יותר למילואים. מאז ומעולם ראו לעצמם אזרחים נאמנים חובה להלחם בתופעות כמו אשכנזי, לתפארת מדינת־ישראל.

חלפו שתים־עשרה שנים וחצי. תנועות המחאה נהפכו לד"ש, שזכורה כאפיזודה פוליטית קיקיונית. ורק „זקני שינוי" עוד זוכרים ימים אחרים, בהם קיוו שאת מנגינת־המחאה אי־אפשר להפסיק. חלק מן המתייצבים ב־74' על הרשא

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

שליר משרד ראש הממשלה, הקים אחר־כך את „שלום עכשיו". מוטי אשכנזי לא היה ביניהם. גם לא בין מקימי ר"ש. גם כשקמו מאות־אלפים והלכו לצעוק חמס כנגד מלחמת לבנון, לא היה אתם מוטי אשכנזי. ואולי רק אנחנו מצפים שמי שקם פעם אחת – יקום תמיד.

ולא היא. מוטי אשכנזי לא עזב את שדה הקרב כדי לעשות לביתו. בן 46, אב לשלושה, חי כדירה קטנה בירושלים וממשיך להלחם כל הזמן. עם אותה מקטרת בפה ואפילו עם אותו הלהט. כאז כן אתה, המוטו המדריך אותו: הכל על כתפיך. אין מי שיעשה, אלא אתה. זו תורת הציונות כולה על רגל אחת, הוא אומר. „גם אז לא הייתי תנועת־מחאה של איש אחד. הייתי תנועת אי־השלמה. אני אדם שאינו יכול להשלים עם דברים, איני יכול לקבל אותם כפשוטם. לכן אני מנסה לשנות".

ומתוך אותה תחושה של שליחות, הלך לפני כתשע שנים להקים מפעל תעשייתי – „נויי־כה" – לפיתוח ותכנון מערכות דידקטיות. לפני שנה וחצי סגר את שערי המפעל. משק מטורף, עם אינפלציה של מאות אחוזים ואשראי בריבית דראקונית, הכריע אותו. גם סיפורו של המפעל, עד סגירתו, הוא סיפור מאבקו של איש אחד, שלא היה מוכן לוותר או להתפשר, והכל צריך להיות בהתאם לאמונתו:

אשכנזי: „אני את המאבקים שלי מנהל ברמות שונות, אבל קודם כל, ובראש וראשונה, ברמת הדוגמה האישית. המאבק שהציונות ניהלה היה של הגשמה אישית. אני גואל את הארץ, אני הוא הבונה. כל אחד מאתנו הוא נושא הדגל, והוא לבד. עליו בנויה הציונות כולה. ולכן הלכתי להקים מפעל, כי חשבתי שהחלוציות האמיתית היום היא בתחום התעשייה. זה שעשיתי את זה בתקופה של אינפלציה נוראית עם כל ההשלכות הכלכליות שהיו לכך, זו כבר שאלה אחרת. אני הרמתי ידיים לפני כמה שנים, כאשר לא יכולתי לעמוד בנטל הכלכלה הנכונה.

„ברגע שראיתי שאני לא יכול להשיג פועלים יהודים, ואני נהפך למפעל ערבי, הבנתי שאינני יכול להמשיך. ברגע שראיתי, שכאשר אני משיג פועלים יהודים, אינני יכול לשלם להם משכורת הוגנת, שתאפשר להם פרנסה בכבוד, ידעתי – חייבים להכנע. אצלי במפעל עבדו דוקטורים למתמטיקה ליד המכונות, כי רק כך אני מאמין צריך לעשות תעשייה. זה לא שאני נגד עבודה ערבית, חס־וחלילה. אני בעד עבודה יהודית. נגד הסיכת הערכים לפועלים השחורים. בשבילי להעלים הכנסות, להעסיק רק פועלים ערביים – היה סבל מבחינה אידיאולוגית. הדבר הזה הדיר שינה מעיני, וידעתי שאינני יכול להמשיך. אז נכשלתי, אם אפשר לקרוא לכך כשלון. אבל גם הסיפור של הציונות רצוף כשלונות. לפני מאה שנה עלה סבי להאחז כרמת־הגולן. ארבעים שנה נאחז שם בצפורניים, בבני־יהודה. כאשר נפלה תל־חי, נפלה גם בני־יהודה. באותו יום, רק שבתל־חי היה טרומפלדור, ולכן שמעו על זה. כשסבי ירד מבני־יהודה, זו היתה חשלמה עם כשלון, ועד אחרית ימיו הוא חי עם הכשלון הזה".

מוטי אשכנזי ניסה להגשים חלום – לבנות מפעל. לפני שהחליט סופית לסגור, ניסה גם דרכים אחרות. ב־81' חריץ אל הבריקאדות בעליהם של מפעלים קטנים בירושלים, שלחיי כולם נשקפה סכנה. הוא יזם את ההתארגנות, הלך למסיבות עתונאים, הקים סביבו חבורה של לוחמים.

בשביל לנצח במאבק הזה, היה צורך בשינוי מוחלט של יסודות הכלכלה או בארץ, רק שהקופה לא היתה בידיהם, ואלה שאחזו בה, לא רצו „לשים" אותה. אפשר לאמר שהמאבק נכשל. היום יודע מוטי שמילת המפתח בהצלחה של מאבק ציבורי היא – עיתוי. אינך יכול לקום יום אחד ולצעוק – הנני, ולצפות שיילכו אחריך, יקבלו את שאתה אומר. והוא לוחם ותיק, למרות שלא על כל מאבקיו שמעו, יודע היום שהעיתוי אז לא היה מתאים. היום, אחרי שהבנקים ירדו מגדולתם, מיקי אלבין וגינדי אינם, וחבריהם־לדרך בכלא או בחו"ל – יש, אולי, מי שישמע את הצעקה.

מבחינתו של מוטי, זה כבר מאוחר. נכון להיום, הוא לא תעשיין. יש לו מעבדה קטנה לפיתוח ותכנון של משחקים חינוכיים. מה שהוא מפתח, נמסר לאחרים לביצוע. חד־וחלק ובוטה ביותר הוא אומר: „כל עוד לא אוכל להשתית את עבורת המפעל על עבודה יהודית – לא אחדש את העבודה בו. איני יכול להתפשר בענין הזה. זה, בשבילי, מהות ההגשמה האישית. אינני יכול לקבל את העניין, שאנחנו נעסיק עם אחר כחוטבי עצים ושואבי מים. הרי זה עמד ביסוד המאבק על עבודה יהודית. אני מאמין במאבק הזה גם היום".

לפני ימים אחדים לקח מוטי אשכנזי את משפחתו לטיול בארץ. הרם זעק מן האדמה. בכל מקום קבורים חבריו. המחוייבות לא תמה. גם לחיים, אבל גם למתים. למען כל אלה צריך להמשיך ולהאבק, למען תתגשם כאן בארץ התורה הציונית, כפי שחלמו עליה. בדירה קטנה בירושלים, חי אדם, אשר מסרב לשים במרכאות ערכים, שרבים מאתנו שכחו שהם קיימים. ועל זה, הוא אומר, לא יפסיק להאבק. והוא גם אומר: „השאלה הראשונה שאת צריכה לשאול אותי, היא: 'איך אני מסוגל היום לחיות במדינה לא ציונית, מדינה שהיא בעצם אנטי־תזה לציונות?'"

לא ציונית? הרי עצם הקמת המדינה היא הגשמת הציונות?

„בשום אופן לא. היום ברור לי מדוע הדיבר 'לא תישא שם אלוהיך לשווא', מופיע לפני 'לא תרצח', למשל. ללמדך, שהצביעות והחנופה הם הדברים המורים ביותר. וכאשר אני רואה היום את כל מעשי הנבלה והשקר שנעשים תחת הכותרת – 'ציונות' – אני מזדעזע. המדינה היהודית קמה כדי להיות אחראית לעם היהודי כולו, גם, ואולי בעיקר זה שבגולה. במקום זאת, אנחנו חומסים היום את הקהילות היהודיות בעולם, מדלדלים אותן ממשאביהם, שהיו צריכים להיות מופנים כולם לחינוך לזיקה ציונית ויהודית. אנחנו חומסים אותם, תחת הכותרת עליה ופיתוח הארץ, בעוד שבפועל מתחלקים הכספים הללו בין המפלגות השונות. ושם, בגולה, אין מי שיעמוד בפרץ ההתבוללות, ונערכת היום שואה. העם היהודי מאבד את בניו במספרים מפחידים".

(צילום: שלמה מוסקוביץ)

„עומדות פה למבחן שתי השקפות, שהן מהות חיינו כאן: האינדוקטרינציה הדתית־לאומית, שהיא היום יותר דתית מלאומית, מול ההשקפה הציונית, שהיא לא רק ערך, היא דרך־חיים".

„גם אותו תהליך מיסטי של ישוב יהודה־ושומרון נעשה תחת הכותרת של ציונות, כאשר בפועל, כל ערכי הציונות נרמסים שם אחר לאחר. הציונות מעולם לא ראתה את עצמה שליטה על עם אחר. בהתאם לערכים האמיתיים, הגבולות של המדינה היהודית צריכים להלום את האידיאולוגיה, ולא אחרת. והאידיאולוגיה היחידה היתה: מדינה יהודית, שהיא מדינה של העם היהודי כולו. אם ארץ־ישראל השלימה היא המהות הציונית, אז או שאנחנו מבצעים השמדת עם, או שנהפוך למדינה עם רוב ערבי, וזה הרי הניגוד הגמור לציונות. הציונות מעולם לא ראתה את שאלת הגבולות כשאלה המכריעה. השאלה היתה אחת ויחידה: איזה חברה תקום כאן. פער האיכות המפורסם, שהיום הולך ונשחק מול עינינו, וזה הדבר שמדיר שינה מעיני. ברגע שאין עליה, ולעומת זאת יש ירידה מן הארץ, איזו חשיבות יש לגבולות, לשטח־אדמה זה או אחר.

„המהות הדמוקרטית של המדינה איננה השאלה הראשונה במעלה. נניח שרוב תושבי מדינת־ישראל מחליטים, בניגוד לתפישה הציונית שלי, שהם מוכנים לכלול בגבולות ישראל רוב ערבי. האם אני אקבל את זה? לא. אני אלחם כנגד זה".

אבל האפשרויות שלך להלחם, הן במסגרת כללי המשחק הדמוקרטיים. אם הרוב יכריע, תאלץ לקבל את ההכרעה.

„לא. בשום אופן לא. באותו רגע שבו יכריעו כאן בעד רוב ערבי, זה בעיני סוף הדמוקרטיה וכמובן סוף הציונות, ועל־כך יש לי זכות מלאה להלחם".

באיזה אופן?

„לא ראיתי את העם היהודי גולש למלחמת אחים. הרי לא יתכן שלא יהיה ערך יותר נשגב מן הדמוקרטיה, שהכל יהיה תלוי בהחלטת הרוב. בשבילי, אם מחליטים לוותר על המהות הציונית, זה יותר חשוב מכללי המשחק הדמוקרטיים. על־כך צריך להלחם עד הסוף."

בדבריך אלה יש מתן לגיטימציה לפעולות כמו אלו של המחתרת היהודית. גם הם הלכו להלחם בנשק על דברים שהם מאמינים בהם.

„אין כל ספק שמה שעומד על־כף המאזניים, הוא יותר מאשר הגורל של מדינת־ישראל. כאן עומד על־כף המאזניים, הגורל של העם היהודי כולו, וכך הדברים עומדים, הן בשביל גוש־אמונים והן בשבילי. אני לא מנסה לרגע לטשטש את הניגוד בין גוש אמונים לביני. בעיני הם אנטי־ציונים, ובנסיבות מסויימות, אני מוכן ללכת כנגדם למלחמת־אחים. ועם כל זאת, אני לא מוריד לרגע מערכם. בארץ שבה הכל נתון לקנייה באמצעות כסף, המאבק עם גוש־אמונים הוא לפחות אידיאולוגי".

גוש אמונים יודע שיש לו חיילים, יכול אפילו למנות אותם. אתה לבד. יש לך חיילים מאחוריך?

„גוש אמונים אכן יודע שיש לו חיילים. אני יודע, שבסיטואציה מסויימת, כאשר נגיע – ואין לי ספק שנגיע – לרגע ההכרעה, יסתבר שמספר חייליו של גוש־אמונים נמוך בהרבה מחייליה של תנועה שאיננה קיימת היום, ושאנשיה מפוצלים ומפוזרים בכל הארץ. אבל עוד יסתבר שהם רבים".

אתה באמת מאמין שאנשים יאחזו בנשק במלחמה על דעותיהם?

„ברגע ההכרעה – כן. עומדות פה למבחן שתי השקפות, שהן מהות חיינו כאן: האינדוקטרינציה הדתית־לאומית, שהיא היום יותר דתית מלאומית

(המשך בעמוד 86)

טיול סופשבוע

תשרי תשמ"ז
מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שמואל רחמני
בשיתוף רשות
שמורות הטבע

חל גדור, בין המפרץ הסיני למכמורת. (צילום: נילי רידלנדר)

51. טיול סתיו בין הים לכפרים

לא למהר לצאת מהבית. אפשר גם בצהרים. זהו טיול קצר בנסיעה לאורך כביש החוף, מצומת (כפר) שמריהו עד לצומת (גבעת) אולגה.

טיול קצר עם שהיות ארוכות משני צדיו של הכביש המהיר שמפריד בין חוף הים במערב לדרכים כפריות וירוקות במזרח.

אל המפרצים החבויים בין מצוקי סוטר ואדמה אדומה עם טבילה בים החלק של חודש תשרי, והליכות לאורך החוף. נסיעה בדרכים כפריות ובשדרות המיקוסים היפהפיה של מושב ביתן אהרון אל "בית ראשונים" ליד שמורות הטבע. גיחה קצרה אל "גשר הצבים" על נחל אלכסנדר, בין פרדסי כפר־ויתקין. ואולי ארוחת ערב מוקדמת ב"בית הראשונים", על רכס הכורכר מול עמק חפר, ברוחות הנעימות המנשבות כאן גם בחמסינים האחרונים של חודש תשרי.

הסיפתח של הטיול, כשעושים אותו מתל־אביב צפונה, הוא הבית הלבן בשדות הכותנה של קיבוץ געש.

רואים אותו ממערב לכביש, צפונה לקיבוץ שפיים. בית יפהפה ונטוש שנשאר כאן מהפרדס שהקיף אותו לפני כארבעים שנה. הבית שהיה שייך לאחד מבני משפחת ליטווינסקי העשירה, חדל מזמן להיות בית מסיבות ונשפים. הפרדס סביבו נעקר, ולידו חבילות תציר ושדות הכותנה של קיבוץ געש.

ממשיכים לנסוע צפונה עד לצומת גבעת־אולגה. פונים שמאלה וחוזרים כאילו לכיוון תל־אביב. אחרי שניים וחצי ק"מ מהצומת פונים מערבה, ימינה, לדרך כורכר לבנה עבירה לכל רכב.

● אל המפרץ הסיני והחוף – מחיפים שישׁ:

הדרך הקצרה שאת תיאורה נפרט עוד מעט מובילה אל אחד החופים היפים שיש בארץ. כיוון שהאיזור הזה משמש בכל ימות החול כשטח מטווחים ואימונים של צה"ל, נישמר כאן חוף הים ונוף המצוקים שמעליו בכל טבעיותו ונקיונו. יש כאן מפרץ מקסים מתחת לתל גדור שקוראים לו המפרץ הסיני.

מכאן עד כפר הנופש של מכמורת בדרום – יש חוף של 2 ק"מ. אפשר ליהנות מהמים, מהחוף ומהחליכה לאורך המצוקים שבראשם סלעי כורכר לבנים מעל שכבות של אדמה אדומה. וזהי שמורת טבע נהדרת, למרות שעדיין לא הוכרזה כך באופן רשמי. בראשית ספטמבר פרחו כאן מאות חבצלות ויש כאן עוד צמחיה חופית מדהימה כמו שיחים ירוקים ופרחים צהובים של קריתמון ימי. על ראש המצוקים כריות־כריות של קורנית שריחה החריף מבשם את האוויר, וכריות ירוקות גדולות יותר של אלת המסטיק. קטע של חוף ים־תיכוני לא מקולקל שהוא פנינה למטיילים. וכמובן – אפשר לטייל כאן רק בשבתות ובחגים, גם בערבי שבת וערבי חגים, כשלא מתקיימים כאן המטווחים הצבאיים.

● איך מגיעים:

המפרץ הסיני נמצא מתחת לתל גדור. לכאן מגיעים מהכביש המהיר. אחרי נסיעה של שניים וחצי ק"מ דרומה מצומת אולגה, פונים לדרך כורכר לבנה בכיוון השלט "ישראוורקס", מפעל לחניטת פרחים. מגיעים למזלג דרכים. פונים ונוסעים לדרך הצפונית ועד מהרה עוברים מצפון לחורשת אקליפטוסים עד לתל שמעל החוף. ירידה קלה ברגל לחוף. חוזרים באותה דרך לכביש המהיר.

מהמפרץ יש דרך העוברת בין סלעים שגלשו לים, והולכים לעבר החוף הפתוח עד למכמורת. זהו טיול מקסים בחוף טבעי, לא מקולקל. אפשר גם לעלות מהמפרץ הסיני בחזרה למצוק, ללכת עליו עוד כ־70 מטר דרומה ולרדת לקו המים. לאורך 2 ק"מ של חוף חולי, הולכים ורואים מעל מצוק לבן־אדום שגובהו כ־200 מטר מבותר ע"י מי הגשמים.

לבאים בשתי מכוניות או יותר:

יש אפשרות להשאיר את הרכב השני ליד כפר הנופש "מאיבה" במכמורת. נכנסים אליו בכביש כורכר לבן, מערבה לכביש המהיר, מצפון לכניסה למכמורת. מי שנוסע בדרך זו מסתכן במזבלה אדירה בדרך, כי זה מה שיש במבואות הצפוניים של כפר הנופש והוילות של מכמורת.

אחרי רחצה בים וטיול לאורך החוף והמצוקים אפשר להמשיך את הטיול הסתווי בגדה המזרחית של כביש החוף ושל נחל אלכסנדר, שנהפך בעוונותינו הרבים לתעלת ביוב, וגם עם זה יש עכשיו בעיה, ועל כך במסגרת.

● אל גשר הצבים:

פונים מכביש החוף מזרחה בצומת ינאי לכפר ויתקין. בצומת יש אוסף של מסעדות וחנויות של פוסטרים ומוצרים שונים מבשר הודו, הפרנסה העיקרית של האיזור. כפר ויתקין, כשמונה ק"מ צפונה מנתניה, הוא מושב ותיק בן 53 שנים, וכך הוא נראה. הנסיעה בנוף הירוק העסיסי, בדרכים הכפריות של כפר ויתקין ובית חרות, גם היא טיול במרכז הארץ.

חוצים את כפר ויתקין לכיוון מזרח ועוברים בזהירות את פסי הרכבת. אחרי הפסים פונים שמאלה ונוסעים ליד בית־האריזה לכביש ולדרך עפר לבנה המובילה לגשר הבטון שמחליף ◀

מה עשינו לו

לפני שלושים שנה היה פה נחל יפהפה. בנחל אלכסנדר שטו סירות והמקום שבו הוא נשפך לים היה מקום רוחצה מלא.

ואז התחילו יישובי האיזור לזהם אותו. השפכים החקלאיים והעירוניים והתעשייתיים של ישובי עמק חפר ונתניה הרגו את הנימפאות הירוקיות. נופרים כבר לא יפרחו כאן, רק כמה שלדגים עם כנפי טורקיז, וכמה ביצניות וברווזים עוד זוכרים לנו את חסד היותו נחל. צבי המים הרכים הסתגלו לחיים בביוב, אבל גם זה יילקח מהם בקרוב. האבסורד הוא שעכשיו נאבקת רשות שמורות הטבע על המשך הזרמת הביוב לנחל, עם השלמת מאגר הקולחים של נתניה יוצאו מי הביוב מהנחל וישמשו להשקיית השדות החקלאיים, ואז השאלה היא אילו מים יזרמו כאן בכל זאת.

לרשות שמורות הטבע יש עניין שכמות מינימלית של מי ביוב תשוחרר לנחל, כדי לקיים את מה שנשאר כאן.

הצבים הרכים בנחל.

שלומי מבית ראשונים בביתן אהרון.

הבית הלבן בשדות הכותנה של קיבוץ געש
(צילום: שמואל רחמני)

סופשבוע

(המשך)
את גשר העץ הישן על נחל אלכסנדר.

כאן קל להתבלבל: כביש אחד מו־ביל לתוך בית האריזה וחבילות הח־ציר, והשני — המקביל לו — מתחלף מיד לדרך עפר וממשיך בין הפרדסים אל הגשר.

למי שמגיע הנה מכביש השרון מכיוון צומת השרון: בקילומטר אחרי הפנייה לקיבוץ מעברות, יש פנייה שמאלה לכפר ויתקין. נוסעים כ־2 ק"מ, ולפני הפסים פונים ימינה לדרך עפר ונוסעים כ־700 מטר עד גשר הצ־בים.

• הצבים בנחל אלכסנדר:
זה הזמן לראות את צבי המים הג־דולים והרכים החיים בנחל אלכסנדר, והם בני עשרות שנים. מבחינה עול־מית זהו גבול התפוצה הצפוני שלהם.

הם חובבים טמפרטורות גבוהות יחסית. בחורף, מי שמחפש את הצ־בים בנחל אלכסנדר לא ימצא אותם. בקור הם שקועים עמוק בבוץ, ומצ־מצמים כל פעילות למינימום. צבים גדולים. רוחב השיריון הרך יכול הגיע ל־80 ס"מ, ואורכו למטר אחד. יש להם צווארים ארוכים ושנורקל טבעי, צינור קצר שדרכו הם שואפים אוויר. כמה עשרות צבים חיים כאן. בתוך מי־הביוב הזורמים בנחל. הם אוכלים הכל וטורפים פגרי עופות מתוצרת עמק־חפר, ממש כמונו. אם בעבר יכלו ליהנות מדגים טריים בנחל, חלפו הזמנים. כיוון שמגדלי ההודים זרקו את פגרי העופות לנחל, התרגלו הצ־בים לאכול אותם. בחודשי בקיץ הם עולים לגדות הנחל ומטילים ביצים. בשנים האחרונות הרביה שלהם הול־כת ומצטמצמת בגלל זיהום הנחל.

אפשר לבוא הנה, לראות אותם וגם להאכיל אותם בפגר עוף או נקניקיה קשורה בחבל. והציבור מתבקש לא להאכיל אותם בשקיות ניילון ולא לטלטל מול עיניהם את המזון זמן רב מדי בטרם סעודה. גם ככה קשה להם.

בני כמה הס? מדובר על עשרות שנים, ואולי אפילו מאה. זקן הצבים שקוראים לו מובי דיק, נפגע פעם ממ־נוע של סירה וצלקת לבנה מעטרת את השיריון הגדול שלו.

• אל בית ראשונים וביתן אהרון:
אחרי החוף והנחל אל מקום יפהפה שהוא גם מסעדה לא יקרה. אל גב־עת־הכורכר שממנה נשקף במזרח נוף הפרדסים ובריכות הדגים במזרח. ובי מערב, שקיעה מעל צמרות העצים עד לים. "בית ראשונים" ליד שמורת הטבע הקטנה בביתן אהרון, שבימים הבהירים של החורף אין מקום יפה ממנה בעמק חפר.

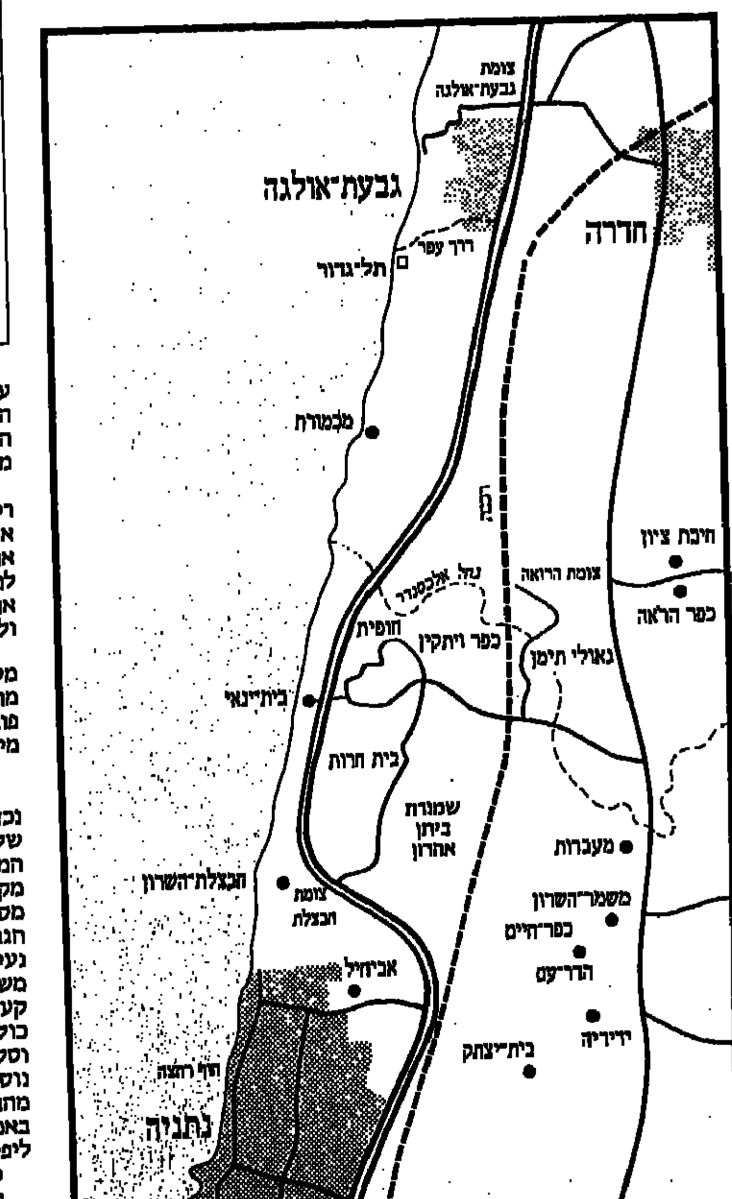
• מגשר הצבים לבית ראשונים: חוז־רים כ־700 מטר ופונים ימינה מערבה אל הכביש הפנימי, חוצה כפר ויתקין. אחרי קילומטר בערך יש פנייה שמא־לה למושב ביתן אהרון. לנסוע לאט. אחרי קילומטר וחצי מגיעים לשמורה ולבית ראשונים.

• מי שבא הנה מהכביש המהיר: מעט צפונה מצומת נתניה, 30 ק"מ מת"א מגיעים לצומת חבצלת השרון. פונים ימינה לכיוון ביתן אהרון ואח"כ מיד שמאלה אל בית הראשונים.

• בית ראשונים:
בבית הזה שניקנה ממישל טאין, נכדו של גביר מרוני מלבנון ובעליהן של אדמות האיזור, באו לגור עשרים המתיישבים העברים הראשונים בעי־מק־חפר, ראשוני כפר ויתקין. יש כאן מסעדה. בקיץ ובסתיו יושבים על הגבעה ותמיד מנשבות כאן רוחות נעימות. המסעדה פתוחה בכל יום משתים־עשרה בצהרים עד חצות. ברי־קע מנגנים שירים ישראלים. התפריט כולל סלט כפר ויתקין ופאי חופית, וסלט מכמורת ופאי אביחיל. פרטים נוספים בתפריט ובמסעדה. בירה מתחבית. מחרשות ישנות ופטוניות באמבטיות ופיילות ישנות, בין האק־ליפטוסים.

• בחזרה לכביש החוף:
פונים ישר מבית ראשונים לתוך שדרת פיקוסים זקנים ויפהפיים לתוך מושב ביתן אהרון. נוסעים לאט, מאי־רים על הגזעים המפותלים. בסוף השדרה פונים שמאלה ומיד אחר־כך ימינה. ביתן אהרון נוסד בשנת 1933 ונקרא ע"ש אהרון פריימן, נשיא הס־תדרות ציוני קנדה שעמד בראש חב־רת לקניית אדמות עמק חפר בסוף שנות העשרים.

טיול בשמורה בימים הבהירים של החורף:
שמורת הטבע בביתן אהרון על שתי גבעות כורכר שבהן יש פתחי מערות קבורה מהתקופות הרומית וה־ביזאנטית. רוב עצי השמורה ניטעו בידי אדם, למעט עצי שיזף מצוי (רו־מים) ואלוני תבור. רוב פני השטח מכוסה ע"י זקנן שעיר. באביב פורחים כאן — אם יתנו להם — בן חצב יקי־תוני ודבורנית כחלחלה. עכשיו סיומו לפרוח פה החצבים וחבצלת קטנת־עלים.

טיולים חינם בחגים

כמו בכל חג, ידריכו פקחי שמורות הטבע את הטיילים בארץ, וכל הטיולים הם בחינם.

הנה רשימה של טיולים נפלאים באיזורים שונים בארץ. אל תחמיצו את ההזדמנות לטייל עם הפקחים ששומרים על הטבע בכל השנה.

טיול בחורשת הארבעים — 20.10.86 — מיפגש בשעה 9 במגרש החניה התחתון של אוניברסיטת חיפה. לכל המשפחה. הליכה של שלוש שעות.

• למערת אצבע — 20.10.86, שעה 9, מיפגש בחניון נחל אורן מול כלא 6. שלוש שעות, לכל המשפחה.

• לנחל מערות — 20.10.86, שעה 9, מיפגש בפתח הנחל. כשעתיים, לכל המשפחה.

• לנחל פולג — 20.10.86, מיפגש בשעה 9 בתחנת האוטובוסים מול וינגייט. כשלוש שעות, לכל המשפחה.

• טיול במכוניות פרטיות למערב השומרון — 21.10, בשעה 9. מפגש בפתח שמורת הטבע אום צפא, אליה מגיעים מצומת חלמיש על כביש ראש־העין בן־שמן. סיור רגלי קצר באום צפא, ואדי זרקא, ואדי טוואחין, הכפר עבוד, בית אריה, נחל שולה אריאל, גופים ז"ל ונחל קנה. מומלץ. הליכות קצרות. לכל המשפחה.

• סיור רגלי בשמורת אום ריחן ליד מי עמי — 19.10, מיפגש בשעה 10 ברחבת החניה ליד בית היערן ביער. סיור נוסף בשעה 12. כשעתיים, לכל המשפחה.

• סיור במכוניות פרטיות — 25.10, בשעה 10. מיפגש בצומת מגידו. חמש שעות של נסיעה והליכות קצרות למי עמי, אום ריחן, יעבד, ג'נין וחזרה לצומת מגידו.

• במכוניות פרטיות לכביש אלון — 19.10. מיפגש בתחנת הדלק של מישור אדומים, שלוש שעות קלות לעין פואר, ירידה למעיין כוכב השחר, הליכה קצרה לעין סמיה ומעלה אפרים.

• טיול רגלי למיטיבי לכת — במצוק ההעתקים שבמדבר יהודה. 19.10, בשעה 7. מיפגש בכניסה לעין פשחה. אורך המסלול כ־9 ק"מ. עין פשחה, טיפוס לראש פשחה, הליכה לאורך המצוק וירידה במצוק. כ־5 שעות, למיטיבי לכת בלבד.

• סיור רגלי בנחל קטלב ונחל שורק — 21.10, בשעה 9, מיפגש בכניסה לנחל כביש עין כרם. מערת הנטיפים, לכל המשפחה, כשלוש שעות.

• מערת התאומים — 22.10, בשעה 9. מיפגש בכניסה למושב זנוח ליד בית־שמש. להביא פנסים.

• שמורת עין פשחה — למבקרי השמורה וחוף הרחצה החדש לחוף ים המלח. (הכניסה — בתשלום).

ב־18.10 ו־25.10 יצאו סיורים מודרכים לחלק הדרומי של השמורה. טיול של שעה. מתאים לכל המשפחה.

• תחנות מידע:

— בכרמל, בשבת וחג, 18 ו־25 באוקטובר. פקחי הרשות ממתינים למטיילים מול הכניסה לאוניברסיטה על כביש חיפה עוספיא, בין 8־15 טיול לניקוי נחל יגור. פרטים כאן.

— במערב השומרון ליד הכניסה לכפר קאסם, בשבת ובחג, 18 ו־25 באוקטובר. בין השעות 8־15.

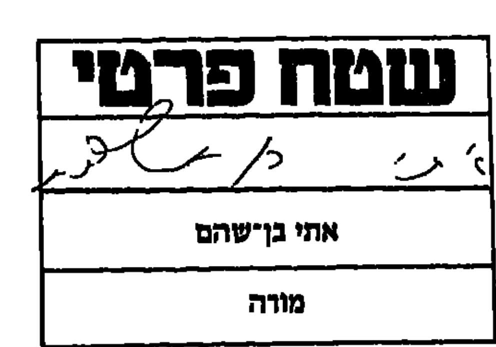
— חר יעלת, 18 ו־12 באוקטובר. בשאר הימים בכניסה למערת הנטיפים.

— בדרום הר חברון, בסוסיא, מרכז לימודי שדה. תחנת מידע למטיילים ב־18 ו־25 באוקטובר.

חניה

רון: בית ראשונים

טל' 053-93091

אתי בן-שהם, מורה במקצועה, אלמנתו של אל"מ יצחק בן-שהם שהיה מפקד חטיבת השריון "ברק" ונהרג בקרב הבלימה ברמת הגולן. אם לילד בן ארבע-עשרה וחצי, גרה בשיכון דן.

אני מנסה לא להיות מעוגנת בעבר אלא להסתכל קדימה. יש עוד כל-כך הרבה דברים לעשות ולראות. את יודעת איזה כיף זה לטייל ביום גשם? אני לא יושבת בחוסר מעש. תמיד עושה משהו, לומדת משהו, משתלמת, קוראת הרבה, הולכת להצגות, קונצרטים, עושה "קווילטינג" ועבודות יד אחרות.

זה בית עם פעילות, חברים באים ויוצאים. אשרי האדם שיש לו חברים. חברות זה דבר שצריך לבנות ולטפח. אם את נותנת – את מקבלת. נכון שבסופו של דבר את הולכת לישון ואת לבד. וכשמשהו לא הולך, כשאת נתקעת, את חושבת – הייתי רוצה שיהיה אתי מישהו שיעזור לי לחשוב, לפתור את הבעיה. תמיד הייתי עצמאית וחזקה וגם קודם הייתי הרבה לבד, אבל יש הבדל בין להיות לבד כשהבעל בצבא קבע, לבין מצב שבו את מנהלת את החיים שלך לבד.

אף פעם לא הרגשתי שהמדינה חייבת לי משהו בגלל שבעלי נפל. אבל יש משפחות נופלים שיותר קשה להן והן זקוקות לקשר חזק, לתמיכה נפשית ומורלית לזמן ארוך. משפחות שלא הצליחו להשתלב חזרה בזרם המרכזי של החיים. יש משפחות שזקוקות לסמלי-זכרון מידיים, ובבתיהן יש חדר הנצחה לנופל. זה נותן להם חוזק, בטחון, תמיכה. ויש גם כאלה שבנויים אחרת.

אצלי, למשל, התמונות נמצאות באלבום. אני חושבת שלהורים, השכול אף פעם לא עובר. זה תמיד חריף, תמיד חלק בלתי-נפרד מהבית, מהיומיום. הם לא יכולים לעבור את זה. הבן שנהרג תמיד איתם. אצל האלמנות המצב קצת אחר. הדינמיות של חיי היומיום, וההתמודדות עם בעיות הקיום, חינוך הילדים וכל מה שכרוך בזה, מאלץ אותן לתפקד בהתאם. והנוכחות של הנופל היא אחרת מאשר אצל ההורים. צריך למצוא עבודה, לתפקד בעבודה, להתמודד עם בעיות של גידול וחינוך הילדים, כמו כל הורה אחר. הבעיה היא שכשאת חוזרת הביתה ורוצה לריב עם מישהו או לחלוק עם מישהו, את יכולה לריב רק עם הבן. אבל זה לא ייחודי לאלמנות, זה נכון גם לגבי נשים אחרות שמגדלות את ילדיהן לבד.

כשמוזמנים למסיבה גדולה או אירוע רב משתתפים, לא בחוג מכרים אינטימי, הרגע הראשון של הכניסה לבד מביך, מעיק, עד שאת מוצאת מישהו לקשור עימו שיחה. אני אף פעם לא מספרת שאני אלמנת מלחמה, לא נכנסת לעניין הזה. מתייחסים אלי כמו לכל אשה אחרת שבאה לבד. גם עקרון התקופה של התייחסות מיוחדת לאלמנות מלחמה. בכל פעם אחרי מלחמה מתעוררים, ועם הזמן זה שוכך. אשה לבדה. נקודה. עלי זה מאוד מקובל. לא מרגישה שמגיע לי יחס מיוחד. זה לא בזכותי, זה לא משהו שעשיתי ומגיע לי משהו בגללו. איציק השאיר אחריו הרבה חברים טובים. הוא היה אדם שלא דרש מאחרים מה שלא עשה בעצמו. איש מאוד ישר ואמין וחבר טוב. בכל מקום שהיה, תמיד נתן לפיקודים הרגשה של ביחד, של שייכות ומשפחתיות.

את שואלת על נקודת המשבר. בני היה בן שנה וחצי כשאביו נהרג. לילה אחד הוא בכה וצעק "אבא אבא" במשך שעות. ואבא לא היה. זה לא היה הגיוני. לכאורה הוא לא הבין, הוא היה בן שנה וחצי וגם לא היה רגיל שאבא קם אליו בלילה, כי איציק היה בשטח ובתקופה שלפני המלחמה היה תרגיל חטיבתי והוא לא הירבה להגיע הביתה. אבל הילד ביקש את אביו.

„אני אף פעם לא מספרת שאני אלמנת מלחמה, לא נכנסת לעניין הזה. מתייחסים אלי כמו לכל אשה אחרת שבאה לבד"

במה את גאה? שהצלחתי להביא את בני למה שהוא היום.

על מי את מרחמת? על אנשים בלי עמוד-שדרה.

ממה את מאוכזבת? מהחומרנות ומהעובדה שקצת איבדנו את הדרך ולא מצאנו כביש ראשי המוביל למטרה.

על מה את מתחרטת? שאין לי הרבה ילדים.

את מי היית רוצה לפגוש? את סימון סניורה. נראה לי שהיתה אשה חזקה ומאוד נשית.

מה מעצבן אותך? חוסר יושר וחוסר הגינות.

מה מפחיד אותך? הסכנה שלא תהיה לנו מדינה, שלבני לא תהיה מולדת.

מה החולשות שלך? שאני נדלקת ומתפרצת מהר, שלפעמים אני לא חושבת לפני אלא קצת אחרי, ושקשה לי לסלוח על דברים ולעבור הלאה.

מה התכונה המציינת אותך? התלהבות, רצון ליצור ולעשות דברים.

איך את מפנקת את עצמך? הולכת וקונה זוג נעליים או איזה סמרטוט.

מה משעמם אותך? בזבוז זמן.

ממה את מתעבת? חוסר אסטטיות וטינופת.

מה ישראלי בעינייך? חוסר הפורמליות ביחסים בין אנשים.

מה את שונאת בארץ? את הלכלוך ברחובות ויחס הפקידות לאנשים, את הביורוקרטיה.

מה העיסוק החביב עלייך? לטייל בנוף, לקרוא, לשמוע מוסיקה.

מה עוזר לך להתרכז? מוסיקה.

מה מרגיע אותך? שיחה עם אדם קרוב, מה שנקרא "לסדר את הראש".

מה חשוב לך? בריאות ובטחון כלכלי.

איזה מבצע צבאי את מעריכה במיוחד? מבצע הפילים של חניבעל.

איזו אישיות בת-זמננו את מעריכה במיוחד? מרגרט תאצ'ר.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? הטיפוס על עץ התות בחצר, והבורות שהיינו חופרים בחצר כדי שהמים לא יחדרו לבית ומאוחר יותר, ההילולה בדיזנגוף עם הכרזת המדינה.

איזה ספר את קוראת בימים אלה? "אפיקורוס בעל כורחו" של יהושע בר-יוסף, "ערבסקות" של אנטון שמאס.

מי הציירים האהובים עלייך? האימפרסיוניסטים.

מי הזמרים שאת אוהבת? חוה אלברשטיין, נורית גלרון, יהודית רביב, שלמה ארצי.

מה עוד היית רוצה ללמוד? שפות.

אילו יכולת, מה היית רוצה לשנות בעצמך? לחיות עם קצת יותר בטחון עצמי.

מה מרגש אותך? הפתעה, גילוי של חום ואהבה, דברים יפים, פגישה אחרי שנים.

איזו מנגינה את מוכנה לשמוע שוב ושוב? יצירות של מאהלר והקונצרט השני לפסנתר של רחמנינוב.

מה את רוצה להיות בש„תהיי גדולה"? מדריכת תיירים.

[illegible] הוא חידד אצלי את המצב, את ההבנה שאין ... שמכאן והלאה זה הילד ואני והוא. וזה אין ... שיחות מיוחדות על אבא. אבא נכנס לשיחות משהו ... לנושא. אבל אני חושבת שכבר היום יש בילד ... תכונות של איציק. למשל אהבת הארץ – עם ... יש צדק מסוים, יושר, אהבה לאנשים ואהבה ... לשלום.

... ואני אהבנו לטייל בארץ, וטיילנו הרבה. ... מאוחר יותר התחלתי לטייל לבד. אני אוהבת לנהוג, לטייל, לראות. אולי בגלל המיבנה הנפשי שלי לא היתה לי בעיה לצאת, לנסוע, ללכת. ואולי גם מפני שהייתי רגילה לחיות הרבה לבד. יש לי מנוי לפילהרמונית ואין לי בעיה ללכת לבד לקונצרט. בשנה שעברה הלכתי גם לכמה קונצרטים של התזמורת הקאמרית.

אני אוהבת מוסיקה קלאסית. מאהלר הוא הקומפוזיטור המועדף עלי. ... הדרך שלו. אני אוהבת גם ג'אז, אוהבת את הקצב והמתח של המוסיקה הזאת. אוהבת סרטים. לא קומדיות. סרטים שיש בהם מתח ועניין, למשל סרטים הסובבים סביב מלחמה כמו "השיבה הביתה" ו"צייד הצבאים" או סרטים העוסקים בבעיות אנושיות כמו "האגם המוזהב". אני מרבה ללכת לבד ליומיות. ליומיות באים הרבה אנשים לבד. בערב זה קצת פחות נעים, אז אני מעדיפה ללכת בחברה.

עשרים ותשע שנים הייתי מורה למלאכה. השנה החלטתי שהגיע זמן לפרוש כשאני עוד במיטבי. אחרי החגים אתחיל לחפש עבודה, משהו עם אנשים, אירגון פרוייקטים, עבודה יצירתית, פעלתנית, לא משרד עם ניירת. אני לוקחת חלק בפעילות עמותת "רעות השריונאים" שמטרתה לארגן חופשות לאלמנות ויתומים של חללי השריון, קייטנת קיץ, טיול לבוגרים, ימי כיף, ובאירוח אנשי קהילת "בני ברית" בקנדה. אנחנו שולחים בני ובנות בר-מצווה למחנה קיץ בקנדה.

„הקשר עם החיל חשוב מאוד למשפחות השכולות. זה נותן את ההרגשה שיש מי שזוכר ומי שיודע. זה קשר דם, אי אפשר למחוק אותו. זה חלק ממך. חלק מהנשמה שלך נמצאת במקום בו נהרג יקירך".

לא מכבר התבקשתי לקחת חלק פעיל באחת מוועדות ההקמה של אתר ההנצחה המרכזי לחללי השריון במלחמות ישראל, אתר המוקם בלטרון שייקרא "יד לשריון". מאוד התרגשתי. באתר זה מתוכנן פארק, אמפיתיאטרון גדול להתכנסויות של המשפחות, להשבעת טירוני השריון, לאירועי החיל. יהיה שם חזיון אור-קולי על ההסטוריה של השריון, תצוגת נשק וכרומה, יתקיימו שם סדרות חינוך והרצאות ואנו מקווים שיבואו לשם תלמידי בתי-הספר ומבקרים מהארץ ומחו"ל. הקמת האתר כרוכה בכסף רב אותו אנו מנסים עתה לגייס ממקורות שונים. עד עכשיו לא קיים אתר מרכזי חשיך לכל משפחות הנופלים בשריון. יש אתרים בכל מיני מקומות, יד לנופלים, ולא תמיד המקום מטופל ומטופח כראוי.

הקשר עם החיל חשוב מאוד למשפחות השכולות. זה נותן את ההרגשה שיש מי שזוכר ומי שיודע. זה קשר דם, אי אפשר למחוק אותו. זה חלק ממך. חלק מהנשמה שלך נמצאת במקום בו נהרג יקירך. הקשר עם החיל חשוב מאוד גם לילדים. לקבל כרטיס ברכה לשנה החדשה, ברכה ליום הולדת מחיל השריון – זו חגיגה. הילדים תמיד שמחים להשתתף באירועים של החיל. יש חטיבות שעושות בקיץ קייטנה לילדי הנופלים הנמשכת שלושה-ארבעה ימים, וזה פנטסטי. הילדים ממש מאושרים.

שאלת מה אעשה ביום כיפור. ביום כיפור אני צמה והולכת לבית-כנסת. כל השנים. וזה לא השתנה, למרות שבתקופה האחרונה ההקצנה הדתית מקוממת אותי. זה לא שייך. בשבילי, יום כיפור הוא יום מתאים להתייחדות ולחשבון-נפש, ומאז מלחמת יום כיפור, נוסף לזה גם מימד אישי.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: ראובן קסטרו

שיריונר על המדרך

(המשך מעמוד 8)
תחילת המלחמה", מספר אורי. "לא הייתי מעודכן במה שקורה ובתוכניות צה"ל, ומצאתי בחפ"ק הפיקוד מהומת־אלוהים טוטאלית".

היכן היו הבעיות שלנו, מה קרה לנו?

"ראשית לכל, צה"ל ראה את המלחמה כהמשכה של מלחמת ששת הימים, כאילו יומה הראשון הוא היום השביעי של המלחמה הקודמת. זלזלו באויב, זלזלו בידיעות, זלזלו בציוד שהמצרים קיבלו, בתרגילים הרצופים שהם קיימו ובתכנונים האופרטיביים שלהם. ולאנשי השריון היה חלק נכבד בזלזול. הם חשבו שכמו אז – הטנקים יפתרו את הבעיה. השריון בנה עצמו לאחר ששת הימים על הכוח, לא על החוכמה. ובמלחמה – ככל שאתה חכם יותר – סיכוייך גדלים, וככל שאתה מרובע יותר – סיכוייך מתמעטים. היו לי הרבה דוגמאות כיצד מג"ד צנחנים עם שכל, עם ראש לא מרובע, מועיל ופועל טוב יותר מאשר חטיבת טנקים. השריון הסתער עם הראש בקיר על החי"ר המצרי ושפעת הסאגרים והר.פי.ג'י שהיו לו. הפתרון לסאגרים היה בארטילריה, אך בתחילה היא לא היתה בנמצא, וכשהיא החלה להגיע מאוחר יותר, טיפין טיפין, היא לא היתה בכמויות המספיקות, משום שצה"ל לא הצטייד כראוי בארטילריה".

מדוע?

"היו בתוכנו כאלה שלאחר ששת הימים חזו כי שדה הקרב העתידי יהיה שונה, וצפוף, ולכן הוא יחייב שיתוף פעולה מלא וקרב משולב של טנקים, ארטילרייה, חי"ר וכו' – ואמרו זאת; אבל שכרון ההצלחה פגם בכושר החשיבה. מפקדי השריון היו עיוורים וראשיהם היו מרובעים. והם אמרו – הטנקים לבדם יפתרו את הבעיה, והתוצאה היתה קטסטרופאלית".

מה עם קו בר־לב? האם תפיסת ההגנה בסיני היתה נכונה?

"הקונספציה של קו בר־לב נשחקה וננגסה: סגרו 50% מהמעוזים, שונו דברים בכוחות המשוריינים ושיטת הפעלתם, ובמעוזים שנשארו לא החזיקו כוחות מעולים. הקונספציה הינה טובה כשמפעילים אותה במלואה. גם אז אין וודאות שתיפעל כשורה, אך בוודאי ובוודאי שלא תיפעל כראוי כשהיא מיושמת רק בחלקה. מי שמאשים את קו בר־לב בכשלון, פשוט אינו יודע מה הוא מדבר".

מה קרה לטנק במלחמת יום הכיפורים? האם – על משקל אימרתו של עזר וייצמן כי טילי הקרקע־אוויר של הערבים כופפו את כנפי המטוס של חיל האוויר שלנו – ניתן לומר כי טילי הנ"ט כופפו את שרשרות הטנקים?

"אימרתו של וייצמן אינה נכונה. ביום הכיפורים כופפו את ידו של מפקד חיל האוויר, ולא את כנפי המטוסים. הזעקות בחזיתות לסיוע אווירי היו כה רבות וחזקות, עד שחיל האוויר נקרע לחתיכות, פוצל, ובמקום להתעסק עם הטילים, כמתוכנן, הוא עסק כל הזמן בסיוע קרוב לא יעיל לכוחות ועל כן לא בא לידי ביטוי. אילו היו מפעילים את חיל האוויר אחרת, ואילו פיקוד החיל היה עומד על שלו – לא היו מכופפים את כנפיו. ואין זה אומר, כמובן, שבמלחמה הבאה לא תהיה מלחמת טילים נוראית".

"ובאשר לטנק: הוא הכריע את המלחמה, בסופו של דבר. אין ספק – בימים הראשונים השריון הוכה ונכנס להלם פסיכולוגי קשה. אבל לאחר זמן המצב התייצב. השריונרים לחמו כאריות, וחיפו על הפאשלות האיומות של הפיקוד הגבוה. השריון היה זה שהשמיד ראשון את סוללות טילי הקרקע־אוויר של המצרים ופתח בכך 'פרוזדורים' בעבור חיל־האוויר; השריון כלם והשמיד את העוצבות המשוריינות המצריות, והטנקים היו אלה שחצו את התעלה".

איך היית מסכם את המלחמה מהווית הצבאית?

"לצה"ל היה ניצחון גדול, גדול מאוד, אך לא ברמה האסטרטגית. אין צבאות רבים בהיסטוריה שנתפסו ממש עם המכנסיים למטה והצליחו כמו צה"ל להתגבר על ההפתעה, לעבור ממגננה להתקפה נועזת ולסיים את המלחמה במרחק של מאה ק"מ מבירת האויב. אבל זה נשאר נצחון טקטי למחצה. המצרים נשארו בצד המזרחי של התעלה וצה"ל לא הצליח לסלקם משם. וזה אות אזהרה ואות קריאה למה שעלול להתרחש בעתיד אם במלחמה הבאה יצליחו הערבים להיאחז בשטחנו". הוא מהרהר ומוסיף: "יתכן, יתכן שהיו לנו גם הישגים אסטרטגים מסוימים במלחמה. יתכן שהערבים, ובראשם סאדאת, הגיעו למסקנה שאם בהתקפה מתואמת בין הצבא המצרי והסורי, ובהפתעה טוטאלית, הם לא הצליחו להשמיד את צה"ל והישגיהם היו מקומיים – אז כנראה שהפתרון הצבאי אינו פתרון. אולי זה מה שהביא בסופו־של־דבר להסכם השלום עם מצרים".

האם הוסקו הלקחים הנכונים ממלחמת יום הכיפורים?

"כן, אני חושב שהוסקו הלקחים המתאימים: הקרב המשולב נהפך מסיסמה ערטילאית לנחלתו המעשית של צה"ל; כל תרגיל המבוצע עכשיו בנוי על השילוב המלא של כל החילות, ולא רק על טנקים; הוקמה מפקדת חיילות השדה; חיל־האוויר הוציא המסקנות הנכונות והתוצאות נראו כנצחון האויר של

אל"מ בן־ארי על גבעה בקסיימה: ההזדמנות הגדולה של השריון.

החיל במבצע של"ג; והעיקר – למרו שאין לזלזל באוייב".

"אבל", הוא מרגיש, "במלחמת לבנון שכחו את העקרון הישן של חסכון בכוח. הכניסו כוח רב מדי לשטח קטן ומצומצם, כך לא ניתן היה להביא את כל הכוח העצום לביטוי, ובנוסף לכך הדבר גרם הדבר לחוסר תיאום ולכשלונות. ויש עוד נקודה. אמונתי העמוקה היא שמפקדים טובים, עצמאיים, אמנים במקצועם, מנהיגים, מאומנים, אמינים על העם, עצמם וחייליהם – מהווים את לוז הכוח של הצבא. רק אחרי־כן באים הטנקים, המטוסים ושאר כלי הנשק והציוד. ובזה אנחנו לוקים כיום. במבצע של"ג, מפקדים רבים בדרגות השונות לא הוכיחו עצמם. להיעדר קונצנזוס לאומי היתה כמובן השפעה, אך החמור הוא שחל ערעור באימון העם בטיבו של צה"ל ובאמונם של החיילים במפקדיהם. אם לא יתקנו נקודה זו – נשלם על כך בדם. ואני לא רואה שמתקנים זאת מהר. אני לא רואה איך אומרים שהטובים הולכים לטיס'.

במלחמת של"ג אורי בן ארי לא נטל חלק. את עשר השנים שבינה לבין מלחמת יום הכיפורים עשה כמנכ"ל חטיבת הכבישים ועבודות־עפר כ"סולל בונה", כקונסול כללי בניו־יורק וכמנכ"ל חברה לאנרגיה חילופית. ביום הוא עוסק, יחד עם אשתו, בהוצאה לאור של ספרים מתורגמים ומדריך מפקדים בקורסים

השונים של צה"ל. גם בכתיבה הוא שולח ידו. "בכל התפקידים שמילאתי נשארתי איש צבא, אך לא מרובע" – הוא מרגיש.

איך אתה רואה את העתיד, את שדה הקרב הבא?

"שדה הקרב העתידי באיזורנו יהיה צפוף בצורה שלא הכרנוה בעבר בכוח אדם, נשק מסוגים שונים, ציוד, ביצורים וכו' וכו'. קשה יהיה למצוא פירצה בלתי מכוסה באש או כוחות. ושדה הקרב יהיה רווי בטכנולוגיה חדשנית ומתוחכמת. מה שלא נעשה – נהיה חשופים לעיניו האלקטרוניות של האוייב – ביום ובלילה. למרכיב האש יהיה מקום נכבד ביותר, ומרכיב התמרון עלול להיפגע. וכוחו של צה"ל הוא בתמרון – בזה עדיפותו. צה"ל חייב למצוא פתרון לבעית התמרון. אם לא יפתור זאת, אזי אנו נכנס למגננה, לסטגנציה, וכך לא ננצח במלחמה".

"הטנק יכול לתת לכך את הפתרון. לא הוא לבדו, אך בלעדיו אי־אפשר יהיה. וצה"ל צריך להציב בשדה הקרב, בנקודות ההכרעה, את הטנק הכי טוב שישנו, ולכל הטנקים האחרים יהיה מקום משני. טנק זה, ה'מרכבה', חייב להופיע בתוך מסגרות חדשות, שונות

מאלו של היום. צריך לבנות מסגרות עילית מצויידות בכלי הנשק, בחיילים ובמפקדים הכי טובים והכי מאומנים. זה צריך להיות כוח משולב עם יכולת אלקטרונית בלתי רגילה שיבקיע, יתקוף וינצל הצלחה. ושזה יעלה לנו כמה שיעלה. אין לנו כוח להלחם בקרבות מגננה והתשה, ואנו לא במצב בו אנו יכולים להרשות לעצמנו לאבד שטח ולנסות להחזירו לאחר־מכן".

"ועיקר העיקרים – אנו חייבים לדאוג לכך שמיטב המוחות יהיו בצה"ל על מנת שידע לנצל את הציוד שלו בצורה הכי טובה וחכמה. האדם חייב לעמוד במרכז. צריך לדבר, לחנך, לטפל במפקדים כל הזמן ולא רק כשהם באים לחתום או לא לחתום לקבע. ואת זה חייבים לעשות. אני רואה שמדברים הרבה, אך לא עושים הרבה, וזה משגע אותי. אני לא רואה מישטר ביצוע בצה"ל, וקשה לי להבין זאת".

האם יש לך בשורה לאנשי השריון?

"כן. הטנק שוב יהיה כוח ההכרעה במלחמה הבאה, אך לא לבדו אלא כחלק מכוח משולב סופר־מודרני. גם כך הוא לא ינצח אלא אם כן השריונרים לא יהיו מרובעים אלא חכמים, ימנו את האנשים הכי נבונים והכי טובים ויכינו אותם ויחנכו אותם הכי טוב – לא רק כמקצוענים אלא כמנהיגים ישראלים ההולכים לפני המחנה".

עמוס גלבוע

שיפודים

משהו:

ראיתי מדבקה על מכונית: "לא כל־כך קרוב, אנחנו בקושי מכירים".

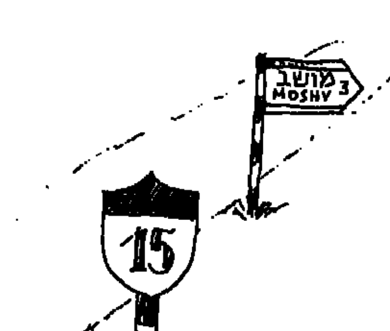
המושב קורא לך

בעתון של שבת מצאתי את המודעה הזו. במדור מודעות הלוח הבטוח. היא לא היתה מודעת דגש, אבל בשבילי כן.

לא רחוק ממדור ההיכרויות, בו מציעים גברים תומכים דרכים מעניינות בהן יכולות סטודנטיות לשלם את דמי ההפקדה לאוניברסיטה.

לא רחוק ממדור המכוניות המשומשות בו קוראים בני ישראל כדי לגרוף רווחים נאים בצד שמירה בטוחה על ערך כספם.

לא רחוק, אבל בכל זאת רחוק מאוד מכל המודעות האחרות ראיתי את המודעה הזו. היא התפרסמה במדור "חוגים", אני לא יודע למה, וזה מה שהיה כתוב:

■ מתארגן מושב בארה"ב באוהיו ליד עיר אוניברסיטאות, אדמה פרטית ומשותפת. Sabel P.O.Box 122 Athens, Ohio 45701 U.S.A. (#13164)

מעריב – א' באלול תשמ"ו, 5.9.86 – שווקים 41

מתארגן מושב בארה"ב. למה לא? זה אפילו חוזו. מתארגן מושב. חבר'ה רציניים מתקבלים בברכה. הציונות כבר לא מסתפקת בארץ ישראל, או שהיא דווקא מזמן ההיפך מארץ ישראל, והציונים יוצאים לכבוש שטחים חדשים. אתם רואים את ארה"ב, הם אומרים מעל ראש גבעה, בשממה הזו עוד יקום יישוב.

ויהיה עכשיו מושב בארה"ב. אני מקווה שהם יצליחו ליצור שם מושב אמיתי, עם ריקודים ביום שישי בבית העם, עם טרקטורים תונים ליד נעלי העבודה שחונות ליד המתקן להסרת בוץ. אולי אפילו עם קצת בעיות של אירגון הקניות. שיהיה מושלם.

אני מניח שיבנו אותו בצורת עיגול. ויצלמו צילום אווירי לתלייה במזכירות.

ועל הדרך באוהיו, נניח בכביש המהיר מספר 15, תראו פתאום שלט של קרן היסוד:

נשארת רק השאלה האם המושב הזה יהיה שייך לאירגון המושבים? ובעצם, מדוע לא? וכך יהיה לנו בקרוב גם קיבוץ בארה"ב והיאחזות נח"ל בארה"ב והתנחלות לא מאושרת בארה"ב ופישפשוק בארה"ב.

חפשו במודעות הקטנות.

האופנה האיטלקית לשנה זו, ובכלל

כאשר משדרים בארץ, בטלוויזיה, תצוגת אופנה – הרי זה קטע בן שתיים ורבע דקות בסוף מהדורת החדשות. בדרך כלל עד שקוראים לאשה לבוא ולראות את זה, הקטע נגמר. בטלוויזיה האיטלקית, לעומת־זאת; תצוגת אופנה היא עניין לתוכנית בת שעתיים לפחות.

אל לכם, אגב, להסיק מכך שאני מתחיל להתאהב במקומי הזמני החדש ולהתפאר במעלותיו. החודש הראשון שאני נמצא פה רק יצר מיצבור געגועים למה שעזבתי אצלכם. טוב, לא זה הנושא כרגע. חוזר לאופנה, כי יש לי בשורות טובות: אין אופנה.

הכל באופנה. קצר וארוך, אלגנטי וספורטיבי, פרחים ופסים ושניהם בתערובת.

אין "צבעי הקיץ הזה הם..." או "צבעי הסתיו השנה יהיו...". כל צבע באופנה. אין קו שנות השלושים, כי גם הוא באופנה, אבל גם הארבעים, החמישים, השישים, השבעים ובעיקר השמונים שהוא כאמור הכל־הכל.

צריך לבשר על זה באותיות גדולות, כי לדעתי זו בשורה נהדרת. מתאימה לתפיסתי את מושג החופש ואת התנגדותי למושג הנידנוד, ומתאימה מאוד גם לתפיסת היופי האיטלקי שעיקרה – הכל יפה, וכל יפה הולך עם יפה אחר בשילוב מוצלח.

גבירתי, רוצה לדעת מה באופנה השנה? פתחי את הארון שלך. זה מה שבאופנה השנה.

הקונגרס להרדמה

תחנוני השלום בעיצומם. כולנו קצרי־נשימה מריצה ועיוורים מזיעה כתוצאה מן המאמץ להחזיר את ישראל למימדיה הלא־טבעיים. אף אחד לא עוצר למחשבה, ואף אחד לא רשאי לומר שום דבר שמפריע לתמונה הזו בלי שיצטרך לפרסם מיד שלושה מכתבי התנצלות.

ובתוך־כל זה אני שומע ביומן החדשות של הבוקר על צירוף מקרים מופלא, שרק סאטיריקן ימני חולני יכול היה להמציא: בישראל נערך עתה קונגרס בינלאומי של רופאים מרדימים.

מה יותר מתאים. מעטים הם הזמנים בהיסטוריה שבהם השתמשו כל כך טוב בטכניקות הרדמה.

הקדוש החדש

לא רחוק מן המקום אליו נתגלגלתי פתאום, נמצא הוואתיקן. שם יש פסלים של קדושים כמו גרעינים בחנות פיצוחים. אבל בכל זאת, בכל תוקף כשאני עובר שם, יש לי הרגשה שחסר קדוש אחד.

עיון קל בשניים־שלושה עתונים אחרונים מהארץ עזר לי למצוא את הקדוש הזה: סנט פרס, שמעון פרס הקדוש.

סנט פרס הוא הקדוש האחרון שהוכרז בעולם, ושמע קדושתו הגיע אף למינהל הקדושים הראשי בוואתיקן. אין לי ספק שמחר־מחרתיים אראה אנשים עובדים בכנסיית סנט־פייטרו, מקימים פיגומים, מזיזים אבנים ומכינים מקום לפסל חדש מעל הכיכר. קדוש כסנט פרס לא היה כבר הרבה שנים. בוודאי לא בארץ.

הרבה נסים נזקפים לזכותו של סנט פרס. הגדול שבהם – שהעתונות כולה מקלסת את הוד קדושתו. אני לא זוכר עתונות חופשית בעולם שכל כך מהדרת ומהללת אדם בשלטון, ולא סתם אדם בשלטון אלא אדם בראש השלטון, לכן אין ספק – הוא קדוש ומעשיו קדושים ודבריו קדושים. מקנדה ועד אלכסנדריה פרושים מעללי הוד קדושתו, והוא אשר יגונן עלינו.

פינת השלולית

הצפרדע ידע את מגרעותיו הגדולות, אבל למרות זאת הוא רצה נסיכה אחת. אמרו לו: "הנסיכה לא רוצה אותך, שמע לנו. בעצמה אמרה לנו שאין שום סיכוי". הצפרדע היה עצוב, אבל אמר: "אין דבר, זו לא תשובה סופית".

וישב וחיבל תחבולות בכל רגע מזמנו החופשי והלא חופשי. יצא מן השלולית עם תחבולה מספר אחת, הלך לארמון, והועף בחזרה לשלולית. קם עם תחבולה חדשה, וניסה שוב.

הקורא רשאי לבחור לעצמו סוף לסיפור הזה. ארמוז רק שאם הצפרדע יהיה מספיק עקשן ומספיק חכם, סופו להשיג את לבה של הנסיכה.

אה, כן. הוא צריך באמת לאהוב אותה קודם. השגת נסיכות איננה טכניקה בלבד, ובוודאי שאין זה דבר שאפשר להצליח בו למען הספורט.

מאיר עוזיאל

המהפכה האשכנזית

(המשך מעמוד 20)

מול ההשקפה הציונית, שהיא לא רק ערך, היא דרך־חיים. בשביל סבי ובשביל הורי, הציונות היתה דרך חיים, אמונה חזקה. היום הציונות היא שם נרדף להבל ורעות־רוח, משהו ארכאי. בוודאי שעל דרך־חיים אי־אפשר לוותר. ומאחר שבשביל גוש אמונים התנחלות בארץ־ישראל היא דרך־חיים, המלחמה היא בלתי־נמנעת".

אתה חי במדינה שהיא אנטי־ציונית לדעתך, שמה שהנעשה בה מנוגד לחלוטין להשקפתך ולדרך חייך. האם חשבת פעם ללכת מכאן, לחיות חיים שלווים במקום אחר, שלא מעמיד בפניך דילמות כאלה?

"כאן קיימת השאלה של בריחה ממאבק. אני לא בורח ממאבקים. על השאלות המהותיות של הקיום הלאומי, נאבקה הציונות מיום הקמתה, גם באירופה הרוב הגדול לא היה עם הציונות. הרוב הגדול נשאר באירופה, והושמד שם. זה מאבק מתמיד, שהיה קיים מאז ומעולם. מה פתאום לעזוב?"

איך זה ששנים הוא נלחם ואינו מתייאש, אינו נוטש את הדרך. מנסה כל פעם. מרבית מאבקיו נסתרים מעיני הציבור. שנים היה עובר בכל חלקי הארץ, מרצה בפני תלמידים, ולא רק תלמידים, מספר להם את שהוא יודע. במרץ 80' אף חזר עם שלושה מחבריו לדשא שליד משרד ראש־הממשלה. יחד אתו היו אז חברו הקרוב, שלמה באום, חבר קיבוץ אפיקים, רן ליבנה, ממקימי תנועות־המחאה, ואודי קיין, צייר, מ"פ בשריון, שהצטרף אל החבורה.

ל עתונות אמרו אז: "אנחנו רואים את הפגנתנו כהכרזת מלחמה בין האזרח לשלטון. אנחנו קוראים למרי אזרחי. אנחנו קוראים לאנשים לבוא ולאמר: 'עד כאן. אנחנו רוצים חזון, ערכים ותשובה לבעיות האמיתיות'. ועוד אמרו: 'המאבק הוא על השאלה, האם רצוננו במדינה גדולה ללא עם, או מדינת ישראל עם יהודים, ועם העם היהודי מאחוריה'. שנה אחר־כך היה המאבק על התעשיה בירושלים, והיום הוא מנסה להתמודד על דרכו של החינוך בארץ, ועל־כך עוד יסופר. מה מריץ אותו?

"תכנות גרוע", הוא אומר. "אני כנראה מאלה שרצים ולא מצליחים לצאת מן הסחרור. ויש גם את המחויבות לחברים שנפלו, שהיא מבחינה אמוציונאלית מאד ברקע, אבל היא קשורה לאותו סחרור. אותה חבורה של אנשים, שרבים מהם אינם היום, לא במקרה צמחה והיתה יחד. היא גדלה יחד סביב מערכת של ערכים, סביב מערכת של חינוך, אפשר לאמר אינדוקטרינציה, במובן החיובי של המלה. אנחנו גדלנו לתוך עולם, שבו הזהות בין הכלל לפרט היתה מלאה. זאת הנקודה של ההגשמה האישית, ואלה דברים שמלווים לאורך כל הדרך. זה המובן של התיכנות. זה מה ששמענו

> **"הציונות מעולם לא ראתה את שאלות הגבולות כשאלה המכריעה. השאלה היתה אחת ויחידה: איזה חברה תקום כאן. פער האיכות המפורסם, שהיום הולך ונשחק מול עינינו, וזה הדבר שמדיר שינה מעיני. ברגע שאין עליה, ולעומת זאת יש ירידה מן הארץ, איזו חשיבות יש לגבולות, לשטח־אדמה זה או אחר?"**

בבית, וזה מה שקיבלנו בבית־הספר. וכל מערכת הקשר בין האנשים לא היתה מקרית, וזה גם לא היה מקרי שמרבית האנשים הללו התנדבו ליחידות קרביות, זו היתה דרך החיים שהם הכירו – לתת.

"וכשאני מסתכל על מה שקורה היום עם הדור הצעיר, אני מתמלא עצב גדול. זה דור שמודד כל דבר באמות־מידה של כסף, שבשבילו הגיבורים הם לא אלה שהולכים לפני המחנה ומתווים את הדרך, אלא אלה שעושים הרבה כסף. אלה תנאי־הסביבה של הדור הצעיר היום, והמלחמה היום צריכה להיות על שינוי תנאי הסביבה הללו. זו מלחמה לחיים ולמוות. חייבים לחנך אחרת, חייבים להלחם על נפש הדור הצעיר. כי אני מאמין שאם ישתנו תנאי הסביבה – יצמחו פה אנשים נפלאים. הפוטנציאל האנושי שקיים פה הוא פנינה, וככל שאני מכיר יותר אנשים, אני יותר ויותר מוקסם".

ז ה מה שהביא את מוטי אשכנזי לעסוק בחינוך. ולכך הוא מקדיש היום את כל זמנו ומרצו, ובהתנדבות. ימים ולילות הוא שוקד על פרוייקט חדש בתחום החינוך, שאולי יתווה דרך חדשה. ומאחר והעסק עדיין בחיתוליו, הוא מסרב לפרט, חושש מטירפוד, חרד לרך הנולד. המדובר, באופן הכללי ביותר, בנסיון להפוך בית־ספר יסודי רגיל למשהו שונה לחלוטין. מוטי הלך לאוניברסיטאות, מצא שם מאסטרנטים ודוקטורים, וקרא להם לבוא וללמד. ולמרבה ההפתעה, הם באו.

דוקטורנטים למתמטיקה מלמדים היום באותו בית־ספר ילדים בכתה א'. וכך זה במקצועות רבים. אשכנזי רוצה להחזיר עטרה ליושנה. רוצה את הטובים בהוראה. וזה הרי כולנו היינו רוצים, רק שהוא גם עושה משהו בנידון, ועומד משתאה נוכח ההיענות הגדולה.

בימים אלה הוא שוקד על פיתוח מודל ליחידת־שירות. הרי את המורים הללו מישהו צריך לשכור, מישהו צריך לשלם להם, להעביר להם השתלמויות בהוראה, לפתח שיטות לימוד חדשניות שתתאמנה למציאות החדשה. את כל אלה הוא לוקח על עצמו, והכל בהתנדבות. לפחות בינתיים. בינתיים גם היה מעדיף לשמור כמעט בסוד את שנעשה כבר בשטח. עד כדי כך הוא חושש לתינוק.

ומה על התארגנות פוליטית?

"התחושה שלי היא שתנועה חדשה קום תקום, וכבר בזמן הקרוב. אני לא יודע אם אני אעמוד בראשה, אבל ודאי שאהיה שותף להקמתה. שאלת העיתוי כאן מאד חשובה, אבל כשעוברים בארץ ורואים את חוסר הנחת, ברור שבטווח לא ארוך יקום כאן משהו חדש. כל הזמן פונים אלי אנשים ומגופים, שמצפים לשינוי. אני יודע שמתחת לפני השטח הולכים ומבשילים אותם תנאים, שיאפשרו להקים את עוף החול מחדש, צעיר ורענן. משהו יקרה כאן, אני בטוח".

יעל פז־מלמד

מרץ 80'. רן לבנה, שלמה באום, מוטי אשכנזי ואודי קיין מפגינים מול משרד ראש־הממשלה.

מוטי אשכנזי, אוקטובר 86' (צילום: שלמה מוסקוביץ).

רמי בעל של ריטה

לצד ההיסטריה שמציפים את אשתו מנסה רמי קלינשטיין לשמור על שיווי משקל. "במה בסך הכל מדובר? זו רק מוסיקה." אבל האהבה הגדולה של הזוג מכסה על ההצצה המביכה בזכוכית מגדלת לתוך הנשמה. עכשיו שומעים גם את רמי, איש של רוקנרול, בשירים מתקליטו החדש.

מי קלינשטיין זז עכשיו למרכז. ריטה יושבת מאחור. לא רק בסלון. אלבום בכורה לרמי. כמה להיטים שכבר מושמ־עים ברדיו כמו "זמן גשום", "אש", "יום של הפצצה", הוכיחו שיש לו פוטנציאל, לא רק כמפיק ומעבד, אלא בעיקר כזמר. אין לו קול נקי, וכמונחים יבשים הוא לא זמר גדול. אבל הוא מכניס לשירים הרבה נשמה. הרבה דראמה. שר מהבטן, עמוק עמוק, נושם רוקנרול.

אולפני טריטון. חצות. רמי וראובן שפירא, הטכנ־אי. האורות האדומים נותנים תחושה רכה. רמי מניח רגל אחת על שולחן הבקרה. שפירא מזיז כפתורים. הדייענות מחזיקה את העיניים פקוחות רק בחציין. רמי מנקש כוס תה. הוא כבר צרוד. הם יושבים כך עד הבוקר. מנתחים כל צליל עשרות פעמים. הפעם רמי לא רוצה לעשות טעויות. הוא מודה שההפקות שעשה לתי נסן ולריטה היו מבחינתו שיעורי־בית. עכשיו בא המבחן.

שבוע אחרי אנחנו נפגשים בדירה שלהם. רמי נועל "שארוול" ירוקים, גופיה לבנה שמבליטה ומסתירה את הבטן. סביב המצח סרט ירוק. הוא נראה כמו "נינג'ה" אשכנזי. במרכז החדר יש פסנתר. שתי אבנשת ממנו בר לא מחייב עם משקאות חריפים. ליד הפסנתר גיטרה. ריטה נמצאת בחדר השני. איפור אחרון לצילום. עדיין צרודה. ברקע – העוזרת שוטפת את הבית.

רמי קליינשטיין ספג את ההשפעות התרבותיות־מוסיקליות שלו בארה"ב. כשהוא אומר "רוקנרול", זה נשמע הכי אמריקני שאפשר. הוא נולד בניו־יורק, ברו־בע קווינס. ההורים נסעו לסיים שם דוקטורט. אחרי שנה הם עברו לגור בלונג־איילנד. ב־68' חזרו לישר־אל, אבל אחרי כמה חודשים שוב ארזו את המזוודות ונסעו אל מעבר לאוקיינוס. עוד שנתיים עברו, ושוב נחיתה זמנית בנוה־אביבים. אחר־כך עוד נסיעה. של־חות אחרונה בוירג'יניה. רמי קורא לה "חור". ב־76' – נחיתה סופית בארץ. הוא בן 14.

"הנסיעות התכופות האלה תרמו לי המון. גם לעיצוב האישיות שלי וגם למוסיקה. קיבלתי שם דב־רים שבישראל לא הייתי מקבל לעולם. מעבר לכך שאני יודע טוב שתי שפות, גם הרחבתי את האופקים. אתה גדל שם על מוסיקה אחרת, ומה שאתה סופג כילד – נשאר אתך אחר־כך לכל החיים. גם לרדיו האמריקני היתה עלי השפעה עצומה".

במוסיקה החל לעסוק ברצינות כבר בכיתה ב'. למד פסנתר קלאסי עד הצבא. בדרך הוא הבין שרוקנ־רול זה הסם שהוא הולך לצרוך.

"המוסיקה, בשבילי, נהפכה לדרך חיים, לא רק מקצוע. מרוכז בנפש שלי, מרוכז בלהוציא מעצמך הרבה יותר ריכוז. אלה דברים פנימיים".

בצבא היה בצוות הווי ובידור בתקופה שבה לא היו יותר להקות צבאיות, לפי פקודת רפול. לפני הגי־וס "שפשף" את עצמו במועדונים כמו "הבקתה" או "בריזה" ששכן ליד הטיילת בתל־אביב והתנדף עם הזמן, כמו הרבה אחרים. "בצבא היו מביאים אותי לאי־זה ג'נלאת, מרכיבים מערכת קטנה של סאונד ואני ניגנתי על פנדר. הייתי שר שירים באנגלית. משהו כמו בילי ג'ואל או פיל קולינס. אז לא הייתי טוב בעברית. דברים כאלה יצאו לי רק באנגלית. במקביל התחלתי לנגן במועדון 'שמיים'. פה כבר התחלתי לשיר שירים שאני כתבתי. היינו באים לאודישן, יר־מי קפלן, אחיו אהרון, ואני. על הבמה היה מקום רק לאמן אחד, אז לקחו אותי, לבד".

הצלם מגיע. רמי נוטש את הגופיה הלבנה לטובת צבע "חי". מצלמים. ריטה מאחור, ריטה קרובה, ריטה מנשקת, ריטה עושה פרצוף, ריטה מרימה רגל. קליי־נשטיין קצת נבוך. ריטה הרבה יותר חופשית בצילו־מים. עניין של נסיון. צילום אחרון. קליינשטיין פותח את התריס. מוציא החוצה את הראש. הפעם לבד.

הלהקה הראשונה החשובה בעיניו שהיה חבר בה היתה "אומגה". יחד איתו היו בה נאור דיין שממשיך

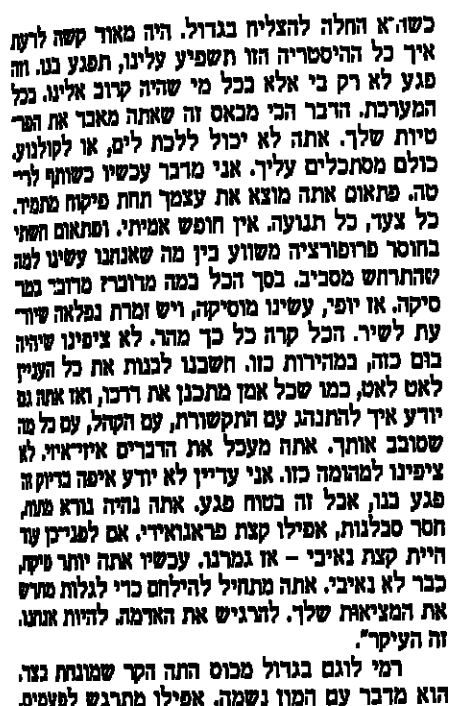
(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

לעבוד עמו היום לאחר שהספיק להיות הגיטריסט של להקת "טנגו", איגי דיין ומייקל כנסון מ"משינה". "הם הזמינו אותי ללהקה, ונורא שמחתי. עד אז תמיד הייתי מנהיג של להקות, וכאן מילאתי תפקיד קבוצתי. נאור היה הסולן והאיש הדומיננטי. היום אני יודע שהלהקה עזרה לי המון ולימדה אותי איך להתנהג עם עוד אנשים לידך. זה היה יופי של בית־ספר".

אחרי־כן באה הפגישה עם ריטה. זה היה עוד לפני הצבא. הסיפור כבר מוכר. פגישה ב"עיר הנוער". רמי התאהב בה. אז עוד לא ידעו שהיא הולכת לנענע את כל המדינה. "האמת שכבר כשהיתה בכיתה י"ב ראיתי שהיא כשרון. התחלתי להופיע איתה יחד. היה נורא כיף. בצבא שירתה בהתחלה כפקידה. רק אחרי מאמצים רבים ועזרה מהמון אנשים הצלחתי להעביר אותה לצוות הווי. בהופעות בצבא לא עשו ממנה עניין גדול. רק לקראת סוף השרות שלה התחילו להתעניין בה".

"התחילו להתעניין" – זה היה בעיקר רוני בראון, אז סמנכ"ל "סי.בי.אס" והיום הבוס של חברת התקליטים "הליקון". האיש שפרש כנפיים על שניהם ונתן להם אפשרות להתעסק רק במוסיקה. הוא דאג לשאר. רמי: "רוני בשבילי הוא אדם נורא נורא קרוב. אנחנו מכירים הרבה שנים. כשהוא בא לעזור למישהו, הוא לא יודע גבולות. האמנות מאוד חשובה לו. למרות שהוא עוסק בביזנס הוא יודע לבנות את היחס הנכון, את שיווי־המשקל בין האמנות לעסקים".

ראון תיכנן את המהלכים בקפדנות, כמו במשחק שח־מט. אבל אפילו הוא לא תיאר לעצמו שמהלך הנצחון של ריטה יגיע כל־כך מהר. גם רמי קצת הופתע מחוסר הפרופורציה שהדברים התגלגלו אליו. לא הפריע לו שהוא נשאר מאחור. גם לא כשקראו לעברו "הנה הבעל של ריטה". היום, בתוך הסופה ההיסטורית שמתלווה לריטה, הוא מתפש את שיווי־המשקל הנכון. מנסה להשאר קרוב לאדמה ולא להינתק מהמציאות.

רמי: "קשה לי לתאר מה עבר עלי ועל ריטה כשה"א החלה להצליח בגדול. היה מאוד קשה לדעת איך כל ההיסטריה הזו תשפיע עלינו, תפגע בנו. וזה פגע לא רק בי אלא בכל מי שהיה קרוב אלינו. בכל המערכת. הדבר הכי מכאס זה שאתה מאבד את הפרטיות שלך. אתה לא יכול ללכת לים, או לקולנוע, כולם מסתכלים עליך. אני מדבר עכשיו כשותף לריטה. פתאום אתה מוצא את עצמך תחת פיקוח מתמיד. כל צעד, כל תנועה. אין חופש אמיתי. ופתאום חשתי בחוסר פרופורציה משווע בין מה שאנחנו עשינו למה שהתרחש מסביב. בסך הכל כמה מרובעים מרובי מוסיקה. או יופי, עשינו מוסיקה, ויש זמרת נפלאה שיודעת לשיר. הכל קרה כל כך מהר. לא ציפינו שיהיה בום כזה, במהירות כזו. חשבנו לבנות את כל העניין לאט לאט, כמו שכל אמן מתכנן את דרכו, ואז אתה גם יודע איך להתנהג עם התקשורת, עם הקהל, עם כל מה שסובב אותך. אתה מעכל את הדברים איזי־איזי. לא ציפינו למהומה כזו. אני עדיין לא יודע איפה בדיוק זה פגע בנו, אבל זה בטוח פגע. אתה נהיה נורא פגוע, חסר סבלנות, אפילו קצת פראנואידי. אם לפני־כן עוד היית קצת נאיבי – אז גמרנו. עכשיו אתה יותר טיקה, כבר לא נאיבי. אתה מתחיל להילחם כדי לגלות מחדש את המציאות שלך. להרגיש את האדמה, להיות אנחנו. זה העיקר".

רמי לוגם בגדול מכוס התה הקר שמונחת בצד. הוא מדבר עם המון נשמה. אפילו מתרגש לפעמים, במיוחד כשהוא מדבר על היחסים שלו עם ריטה, הדבר הכי חשוב לו בחיים. "הבית זה הדבר הכי יקר שיש לנו. והבית, בשבילי, זה ריטה. לא משנה מה קורה מסביב, אני על ריטה לא מוותר בעד שום דבר".

מעבר לכום הראשוני שספגו הוא וריטה, רמי הפיק כמה לקחים מההפקה שעשה בשבילה ועוד קודם לכן מהפקת אלבום הבכורה של דני בסן. האלבום שלו עצמו כבר נעשה, לדבריו, בקונספציה אחרת.

בשבילי אין דבר יותר חשוב מלהיות הבעל של ריטה. זה לא עושה לי רע כשאנשים ברחוב או בתקשורת מציגים אותי כך. להיפך. זה עושה לי טוב מאוד.

"יצא כך שאת התקליטים האלה הפקתי לפני שהוצאתי את אלבום הבכורה שלי. כשהגעתי להקלטות של החומר שלי – כבר היה ברור לי שהוא יישמע אחרת מהתקליטים של דני וריטה. גם בגלל שעשיתי שם כמה טעויות, גם בגלל שלא רציתי להישמע דומה להם, וגם לא לחזור על עצמי. אילו הייתי עושה את האלבום קודם לכן, הוא היה נשמע אחרת. התקליט שלי מאוד רחוק מדברים שעשיתי בעבר. עכשיו אני מרוצה מכך שאינני דורך במקום. אני כל הזמן מחפש, עדיין לומר, לא מתבסס באיזשהו סטייל מסויים. בגילי יש עוד אופקים חדשים".

כשאתה מדבר על טעויות בעבר, אתה מתכוון להפקה הבומבסטית שהיתה באלבום של דני בסן ובכמה שירים באלבום של ריטה?

"יכול להיות שכן. נכון שהיתה כאן הפקה גדולה. חשבתי שבתחילת דרכי כמפיק אני חייב ללכת הכי רחוק שאפשר. לאט־לאט אתה לומד איך להתקרב לדבר הנכון. אתה שם את הגבול הכי רחוק שיש. היום אין לי ספק שהייתי עושה את התקליט של דני בסן אחרת".

היתה לך בעיה עם העובדה שבגיל כל־כך צעיר הספקת כל־כך הרבה? תקליטים לבסן ולריטה. נגינה בהופעות של שרון ליפשיץ שגררה ביקורות אוהדות. אתה זמר בפני עצמך. ובכל זאת קיבלו אותך כ"בעל של ריטה"?

"לא היתה לי בעיה להיות 'הבעל של ריטה' כי זה מה שאני. בשבילי אין דבר יותר חשוב מלהיות הבעל של ריטה. זה לא עושה לי רע כשאנשים ברחוב או בתקשורת מציגים אותי כך. להיפך. זה עושה לי טוב מאוד. את התקליט של ריטה עשינו יחד, היא ואני. אותו דבר בתקליט שלי. היא עזרה לי המון, גם השתתפה בקולות הרקע. פעם כששאלו אותי מה ריטה תעשה באלבום שלי, אמרתי בצחוק 'היא רק תפריע'. אז הלכו ועשו מזה סיפור כאילו אני מקנא בה. או

(המשך בעמוד 41)

רמי קליינשטיין על המרפסת: בגילי יש עוד אופקים חדשים

קרן. לאכול טוב על שולחן זכוכית

קרן זה לא קרן הצבי. זוהי קרן מאוד גסטרונומית. מקום שתענוג לשוב אליו כי הוא מקפיד לשמור על הרמה ומתרחק מפשרות. מקום לא שרותי, אבל לא שיגרתי. רחוב אבן־גבירול [illegible], ת"א. בכניסה – אולם מימכר [illegible]. למעלה, ב"גלריה", שולחנות [illegible] לבנים עם משטח זכוכית.

[illegible] קלילה. מקום לא גדול. [illegible] קבוע. אנחנו ארבעה [illegible] סביב השולחן ומזמינים את [illegible] המנות הראשונות שבתפריט. [illegible] מגיעים סלסלה עם פרוסות [illegible] טריות ושני מימרחי חמאה. [illegible] אספרגוס טרי בחמאה: גבעולים [illegible] קצת קשים. אולי זה יישמע [illegible], אבל אישית אנחנו מעריפים את האספרגוס מן הקופסה, העדינים [illegible] יותר. מנה ראשונה נוספת: [illegible] שמפיניון הרובצות הפוכות על [illegible], וחלל ממולא בכתישת "גזע" [illegible], אגוזים וגבינת פרמזן. תיבול [illegible], שמורגש בו הבזיליקום – [illegible]. מהתנור לצלחת ולשולחן. מעדן [illegible]. מנה נוספת: מוס עשוי מסלמון, [illegible] וחמאה, בלי שום תוספות. [illegible] פלטפת־חיך. מנה נוספת: פטה [illegible] – מכבדי אווז עם בצל מטוגן, [illegible] ותבלינים שעברו דרך מעבד [illegible], מצויין. מנה נוספת: סלט קלמרי – לא טבירותו – עשוי מראשים של [illegible]. מבשלים את זה במים וחומץ, [illegible] רוטב ויניגרט ומגישים על [illegible] של חסה. לאוהבי פרי הים.

את החלק הראשון של הארוחה אנו [illegible] בקערה של מרק פטריות מאוד לא שיגרתי. בעל המקום מסביר לנו כי [illegible] מבין אותו מפטריות שמפיניון [illegible] שטוגנו בחמאה ובצל, ומוסיף אליו יין ומרק [illegible] עגל, קצת שמנת מתוקה וקצת עמילן. התוצאה – [illegible].

המנות העיקריות: דג פורל "ארום" (שבחו"ל קוראים לו "סלמון־פורל") עשוי בחמאה, עם שום [illegible], בסדר גמור. סטייק מפולפל בגרגירי פלפל [illegible], המצטרפים אל מרכיבי הרוטב האחרים – [illegible], ברנדי, שמנת וחרדל משובח. הפילה הוא פילה [illegible], עשוי בדיוק כפי שביקשנו אותו. לא לשווא [illegible] את מחירו ב־26 שקל. קיבלנו גם פטוצ'יני. שאלו אותנו אם אנחנו רוצים את ה"רגיל", כלומר [illegible] אלפרדו, או שמא נעדיף בנוסח הבית, כלומר עם תוספת סלמון. העדפנו את הנוסח השני. [illegible]. הבצק מעולה והבעלים טוענים כי האיטריות הן מעשה־בית. הרוטב הוא על בסיס של [illegible], יין לבן, שמנת מתוקה, גבינת פרמזן וכמובן [illegible] דקיקות של סלמון, המשנות מעט את המירקם המקורי של מאכל איטלקי זה, אבל מעניקות מימד [illegible] לטעמינו.

הגיעה עת המנות האחרונות, וגם זו חגיגה לא קטנה: כדורי שוקולד עטופים באבקת קקאו; פרפרת של תות שדה טרי שנשלפה מהפריזר; מרנג לימון מעודן ואחרון אחרון חביב – עוגת שוקולד, שהיא יותר שוקולד מעוגה, ושוקולד מעולה ביותר.

המחירים הם כדלקמן: מנות ראשונות 5 – 3.5 שקל; האספרגוס וסלט הקלמרי – 8 שקל כל מנה. דג הפורל – 18 שקל. הפטוצ'יני – 15 שקל. מנות אחרונות – 3.5 שקל. ואל תשכחו את המלצריות החינניות שעולות ויורדות בגרם המדרגות כדי להביא את מזונכם מהמטבח.

"קרן" באבן־גבירול: אירית, חיים ומנות ראשונות (צילום: שמואל רחמני)

טוקטה ופוגה בפאב לסל

אף אחד לא יודע את הצופן המיסתורי העורך גורלו ואופיו של מקום חדש. האם יבוא אליו קהל גדול? מה יהיה סוג הקהל אשר יכתיב, בסופו של דבר, את אופיו של המקום? הצופן עובד. את גורלו, הזמני לפחות, של פאב לסל קבע: פאב נינוח, עם אופי שכונתי. אולי בעוד חודש זה ישתנה. בינתיים זה כך. פאב־לסל הוא מקום חדש בתל אביב (רחוב בן יהודה פינת לסל). יושבים בפנים ובחוץ. עיצוב נעים. ריהוט שחור. מי שיש לו חוש למקומות חש מיד כי מדובר במקום סולידי. קהל מעורב של צעירים ובוגרים. הרבה זוגות. ג'מעת טוסטוס ומהומתנים אחרים אינם נכנסים לכאן.

בערב, לפני רדת החורף, אתה יכול לתפוש מקום ליד השולחנות בחוץ, עם הפנים לבן־יהודה. אם אתה מבקש מקום שקט יותר, אתה בוחר את המרוכה של רחוב לסל. בערב, לפני רדת החורף, קרירות נעימה. פרצופים רגועים. בירה מצויינת מן החבית. בגביעי זכוכית. עם רעמת קצף מתונה. כמו אווירת המקום. המערכת הסטריאופונית משמיעה טוקטה ופוגה של באך. אחר כך ישמיעו משהו של ראייר־סטרייטס. מאוחר יותר – עיבודים קלילים ליצירות קלאסיות – וחזרה לבאך.

מישהו אמר לנו שמלבד מקום סולידי, עם בירה לעניין, יש ל"פאב־לסל" גם טבח לא רע. והמחירים עדיין "על הרצפה". מביאים לנו מרק פטריות. לבנוני וסמיך. מן הטובים שטעמנו בעיר הזו. עם הרבה שמנת ושפע ניחוח שום. עם פטריות טריות, לא עשויות, החתוכות שטוח־שטוח ומפוזרות על פני המירקם הסמיך. עד שסיימנו להאנח מהנאה – כבר הגיעה לשולחן "פלאטה־לסל" ובה מצאנו סיגארים מרוקניים, פסטלים של תפודים, קציצות פלאפל. יחד עם הפלאטה הביאו גם צלוחית של טחינה, כדי לטבול טת הסיגארים, שהריפותם מבוקרת. כל הפרישים היו טובים. והטוב שבהם – הפסטלים, שחוצם והוכ־פריך ותוכם מתרפק מערגות על החיך והלשון. יחד עם סיבוב שני של בירה הגיעה צלחת עם קציצות קבאב מתובלן בטעמים צפון־אפריקאים. הבשר היה טוב, התערובת נכונה והעשייה ללא רופי – עובדה שהותירה את הקבאב במלוא עסיסיותו. קינחנו בסיגארים מתוקים, טבולים בדבש שקוף וסמיך.

מחירים: כוס בירה בינונית – 2.5 שקל; פלאטה־לסל – 7.5 שקל; קבאב – 7.5 שקל; סיגארים טבולים בדבש – 3 שקל.

קובה, שיפודי גבינה, ממולאים למיניהם, כנפי עוף ועוד מיני מאכלים המופיעים בתפריט ימתינו לביקורנו הבא. זהו מקום שחוזרים אליו. אלא אם כן יגבה לב הבעלים, ימריאו המחירים ותצנח הרמה. תופעה די שכיחה במקומותינו.

פאריס מתכוננת לחורף קר. הבובות בחלונות הראווה עטופות בשכבות המסתיימות בפרוות דוביות ועליונות מאקרילן ומניילון, בכל צבעי הקשת. הצבעים הבולטים בבגדים שמתחת לפרוות: כחול עז, ירוק מהמם ואדום עגבניה, הרבה שחור, לבן, אפור, חקי וצבעים מעושנים. בבגדים עצמם יש כל כך הרבה כיוונים שאפשר להתבלבל מרוב חופש, והם נעים בין צר, צמוד וקצר לארוך, מתרחב ומתנפנף. קר או לא, החורף יהיה מעניין.

מאת יהודית חנוך, פאריס

בפאריס כבר מריחים את הסתיו, סתיו בריוק כמו בשירים. עם עלים בצהוב וכתום על העצים בשדרות; עם עשן ריחני מיתמר מערמונים הקלויים שמוכרים הרוכלים בפינות הרחובות, עם גשם ושמש לסירוגין וריח אופטימי של התחלות חדשות באוויר.

בכל פינה יש גיחוות ומראות של צבע טרי ורענן, חנויות ומסעדות שנפתחו אחרי חופשת הקיץ. האנשים שעוברים ברחוב עדיין שופים משעות ארוכות של טיגון על אחד החופים שבילו בהם את ה"וואקאנס", ואם רוצים לתפוש תצוגת אופנה בחינם, צריך רק לשבת בבית־קפה באחד המקומות הנכונים ב"פלאס דה וואג" שברובע "מארה", אחד האיזורים העתיקים של העיר שזכה לאחרונה לשיפוץ מרשים. כאן, בסביבה בה נמצא גם המוזיאון החדש של פיקאסו, נפתחו לא מכבר בוטיקים יפהפיים של רוב ה"שמות" הידועים בפאריס.

אפשר גם לתפוש שולחן פנוי באחד מבתי־הקפה שליד כנסיית "סאן ג'רמן דה פרה", מאלה שישבו בהם פעם סימון דה בובואר וז'אן פול סארטר, והיום הרבה תיירים אבל גם הרבה צרפתים. הרחובות הסמוכים לאיזור זה נהפכו גם הם למרכז של בוטיקים מטופחים, בעיקר רחוב בונפורט והסמטאות הצרות הסמוכות אליו.

שותים קפה קטן ומריר מספלון שלא שמע על נס קפה או על פילטר מטפטף, ושוטפים את העיניים בהצגה שנמשכת מהצהרים ועד השעות הקטנות, אם מזג־האוויר לא מוריד מבול. האנשים שעוברים ברחוב נראים כאילו התכוננו לטיול. הזה הרבה זמן. כתרו לעצמם תפקיד והשקיעו בתפאורה. פריקית בחצאית ותסרוקת תלתלים, זוג צעירים הנראים כאילו יצאו מסרט של שנות השלושים – הוא בחליפה שחורה עם פסיון ושביל באמצע, היא בחליפה צמודה לגיזרה דקיקה וכובע עם צעיף־רשת המכסה על הפנים. בין אלה עוברות צרפתיות עם קלאסה, בבגדים של "בון טון" נצחי, חצאית עם כמה

המעילים שרואים עכשיו בפאריס הם ארוכים עד לקרסוליים ומזכירים את מעילי שנות ה־50'. שימו לב לנעליים הגבריות ולראשים המכוסחים.

[illegible]

שלכת פריסאית

קפלים, מקטורן מחוייט, צעיף משי של "הרמס", נעלי סירה מעור יקר. בפאריס הכל הולך: יד שניה, צעקות־אופנה אחרונות, בגדים מהסרטים. אף אחד לא יפנה את הראש.

ההצגה הכי מרתקת בעיר למי שאוהב אופנה ונשים יפות נערכת ברי דה ריבולי, שם נפתח לפני כמה חורשים אגף חדש של מוזיאון ה"לובר" – "מוזה דה ארט דקורטיב". בכל שעות היום יש שם תור ארוך של יפים ויפות, לבושים בכל הצעקות האחרונות, שממתין בסבלנות להיכנס לתערוכה הרטרוספקטיבית של איב סאן־לורן.

בכניסה פורטרט גדול של סאן־לורן שמסתיר בביישנות את מחצית פניו בידו, ומתבונן בהמון האנשים שעובר בשקט ובאיטיות בחמש הקומות שבהן מוצגת התערוכה (עליה סיפרתי במדור זה לפני חודשיים). הצרפתים, שמתייחסים ברצינות רבה לאופנה, מסתכלים בבגדים שעיצב סאן־לורן ב־28 שנות יצירה בחרדת קודש, כאילו הסתכלו באוריגינלים של ליאונרדו דה־וינצ'י או רנואר. התערוכה ממחישה את גאוניותו של האיש שהשפיע אולי יותר מכל מעצב אחר על הבגדים שאנחנו לובשים.

יש שם קבוצה של בגדים אפריקנים שמסבירה מאיפה צצה ההשראה לבגדי "זכרונות מאפריקה". ישנה קבוצת הסמוקינגים, שבה מדגימות בעשרים בובות איך נהפך לבוש גברי מסורתי לחליפה השחורה והאלגנטית שנשים לובשות. חמש קומות של בגדים שמספרים את סיפורי שנות ה־50', ה־60', ה־70' וה־80' עם אגף נפרד שבו תלויים הציורים שצייר איב סאן־לורן לבגדי תיאטרון, אופרה וסרטים – צירוף מרהים של טעם טוב, אסתטיקה ודמיון.

חוזרים לרחוב ההומה ולחלונות הראווה כדי לראות מה מציעה פאריס בבגדי הסתיו הזה. חלפו הימים שדי היה בשעה קלה של סקירת חלונות הראווה כדי לדעת מה הולך באופנה. היום כל חלון ראווה הוא חגיגה נפרדת, קטנה או גדולה, של צבעים וצורות.

בבגדי הסתיו החדשים שרואים בפאריס יש כל־כך הרבה כיוונים שאפשר להתבלבל מרוב חופש. הכי חדשים ובולטים הם בגדים צרים, צמודים וקצרים שחושפים קצת או הרבה מהברכיים, בג'ינס, צמר וסריגים, מרוכסנים ברוכסני־מתכת מבריקים. לחצאיות הקצרות יש מקטורנים ארוכים. הבגדים שהציגו מעצבים כאזדין עלייא ואיב סאן־לורן לפני שנה ירדו עכשיו לרחוב. המעילים החדשים ארוכים עד הקרסוליים, צמודים למתניים ומתרחבים בחצאית פעמון כלפי מטה, כמו שלבשו בשנות החמישים.

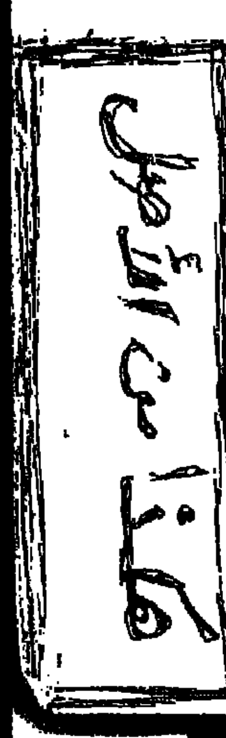
אגב, את הצרים והצמודים כמעט שאין רואים בבוטיקים האלגנטיים והיקרים שמיועדים לבנות השלושים־פלוס־עם־כסף. פה עדיין שולטות החצאיות הארוכות מאורך שאנל, עד לקרסוליים. הפאריסאיות בגיל הפלוס הן נשים חכמות שיודעות מה מחניף להן. עליהן לא ילבישו "מיני".

כחול עז, ירוק מהמם ואדום עגבניה שהולכים עם שחור הם הצבעים הבולטים בשטח, בתוספת הרבה לבן של חורף, אפור, חקי וצבעים מעושנים. ועוד בשורה: כפתורים, כפתורים ועוד כפתורים. פאריס אוהבת אותם קטנים וגדולים, מוזהבים ומוכספים וצבועים. חורף 87' יהיה עונה טובה ליצרני הכפתורים.

פאריס מתכוננת לחורף קר, לפי שכבות הבגדים שבהן עטופות הבובות שבחלונות הראווה וגם לפי המראה הדובי והעליז של פרוות החורף החדשות, שעשויות מאקרילן או ניילון סינתטי בכל צבעי הקשת, צהוב ואדום וירוק ולבן. כבר אפשר לנחש שמעילים עשויים מפרוות סינתטית יהיו החורף אחד מהלהיטים הבולטים.

עוד חידוש הוא חצאיות תחתוניות עם סלסולי ניילון נוקשה בשוליים, המציצות מתחת לקרסוליות ארוכות ורחבות, פריט נוסף משנות החמישים שראיתי בפאריס. בחנות הכל־בו "או פרינטאן" סיפרה הזבנית שהן נחטפות ביום שהן מגיעות, רמז למה שיבוא.

הבגדים בפאריס יקרים גם כשמשווים את מחיריהם למחירים הישראלים. נכון שפה ושם אפשר למצוא מציאות – אבל קשה להבין איך צרפתיות רבות כל־כך מצליחות לשמור על ה"שיק" שלהן. אבל לא כולן. יש הרבה נשים שעוברות ברחוב ונראות עלובות ואפורות. ידידה פריסאית אומרת שכדי להתלבש טוב צריך לדעת קנות הרבה "בעיניים". לפעמים עוברים את חצי העיר עד שמוצאים בגד, וקונים פריט חדש שמצרפים לבגדים שבארון. גם בפאריס להתלבש יפה זה סיפור יקר, ולא קל. ■

מאת ג. יפית

רגבה 1987. מדהים.

חידושי־המטבח של אירופה בקו החדש של „רגבה", המוצג בתערוכת „רהיטי ישראל 87": עיצוב חדשני, הגוונים האחרונים, והמון פינוקים לעקרת־הבית. „ההבדל הקטן": לא צריך לשלם את המחירים של אירופה.

המוניטין והמסורת – בלי שינוי: חומרים משובחים, גימור מעולה והתאמה של מטבח אישי לדרישות המדוייקות של הלקוח. השירות צמוד גם לשנים הבאות – כשרוצים לשנות, להוסיף או שוב להתעדכן בהפתעות של „רגבה".

מי ששמע תשובות כמו „אין לי את זה בנגריה", או „אני לא עובד עם חומרים כאלה" – מבין את ההבדל הגדול. המקצוענים מסכמים אותו במשפט אחד: „רגבה" וכל האחרים.

הלקוחות של „רגבה" נהנים מחומרי הגלם הטובים ביותר. כל יחידה במטבח מעוברת בטכנולוגיה החדשנית ביותר וכוללת, בין השאר, תהליך של חיסון כנגד תולעים ומניעת רטיבות. גם החיבורים הפנימיים, הבלתי נראים, נעשים בשיטת הדבקה מיוחדת.

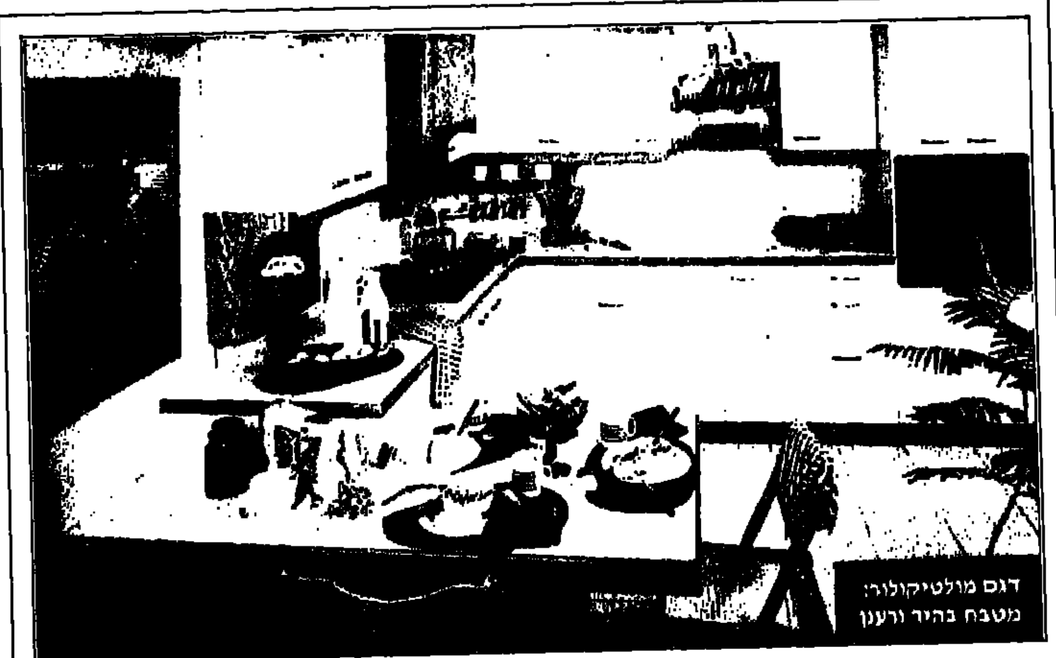
גם מיגוון הצבעים הוא האופנתי ביותר. כחול, אדום, חום, אפור, לבן. ב„רגבה", חשוב להדגיש, כל תהליך הצביעה מתבצע במפעל, וכפוף אף הוא לבקרת־איכות קפדנית. חומרי הציפוי (הלכות) הם באיכויות אירופיות נבחרות. לבטחון של הלקוח מצטרף תו־השגחה של מכון התקנים. אישור מקצועי נוסף למי שעדיין שאל מדוע „רגבה".

כתובת בטוחה גם לשנים הבאות

הטיפול האישי מתחיל כבר באולם התצוגה. ללקוח יש רק „תפקיד" אחד: להביא את המידות של חדר המטבח ולציין (אם יש) את דרישותיו המיוחדות. ביחד עם המעצב המקצועי, אפשר לתכנן ולהתאים את המטבח „על המילימטר" לצרכים, לטעם, לגורל המשפחה. אם מתלבטים בין מבחר הדגמים האופנתיים – ונכון, לפעמים קשה להחליט – אפשר תמיד להסתייע במקצוענים של „רגבה". את הגימור אי־אפשר לתאר. חייבים לראות.

הלקוח של „רגבה" הוא ברכית במפעל. „רגבה" מנהלת באופן שוטף מערך של תיקי־לקוחות, החל מן ההזמנה הראשונה. בעוד כמה שנים, כאשר ירצה לשנות, להרחיב, להחליף – לא יצטרך להתרוצץ ולחפש משהו מתאים או „את זה שעשה לו בפעם הראשונה". יש לו כתובת בטוחה, בהישג־יד ובטווח של טלפון.

הלקוחות של „רגבה" מנסחים זאת בקיצור ובפשטות: „בכל מה שקשור למטבח, אני מפונקת מאוד. לא עושה ניסיונות ולא לוקחת כל אחד שמתחיל משוק. נכון, אני רוצה את כל העולמות: האופנה האחרונה, חומרים מעולים, טיפול אישי ובטחון של מפעל ידוע. כשהמשפחה תגדל או נעבור דירה, אני רוצה שיהיה לי עם מי לדבר, אם נצטרך לתכנן את המטבח מחדש. את מכירה מישהו, חוץ מ„רגבה", שיכול לתת לי את כל היתרונות האלה?"

דגם מולטיקולורי: מטבח בהיר ורענן

א לרשום: ניו־יורק, שד' מדיסון 105, פינת רח' 30. זו הכתובת האחרונה (בינתיים...) של מטבחי „רגבה". המפעל שהפך שם־נרדף למטבחי־איכות ישראלי השתלב גם בשוק הגדול ביותר בעולם. אישור נוסף, בינלאומי, ל־20 שנות מוניטין.

האמריקאים יודעים מה הם עושים. אין להם מחסור ביצרנים מקומיים. אין להם בעיה לייבא מטבחים מאירופה ומכל מדינה אחרת. ואף־על־פי־כן – מטבחי „רגבה". בגלל היופי – הפעם כן, אבל לא רק. האמריקאי עובד קשה בשביל הכסף וכאשר הוא משלם, הוא רוצה את כל התמורה. שירות אישי, איכות, מקצועיות. התוצאה: מטבחים פרטיים תפורים „לפי מידה": MADE IN REGBA בניו־יורק של אמריקה. החידושים והאיכות אינם שמורים לחו"ל. בקרוב מאוד, באוקטובר, יוכל כל צרכן ישראלי לשוב ולהשוות בין „רגבה" לבין התחליפים. תערוכת „רהיטי ישראל 87" שתיפתח באותו מועד, תעמוד בסימן „רגבה 1987". רק פרטים מעטים דלפו לפרסום, אך כבר עכשיו ברור: „רגבה" מציבה נקודת ציון חדשה בתרבות הדיור הישראלית. זאת לא הפעם הראשונה.

„רגבה", כידוע, לא עשתה רעש בתקופה האחרונה. אנשי המפעל עסקו בדברים יותר חשובים. „על פני השטח" הם המשיכו לשווק אלפי מערכות־מטבח בארץ ובחו"ל. מאחורי הקלעים, פעלה מחלקת התכנון של המפעל בשקט ובסודיות, אך בהילוך גבוה. צוותי המעצבים נכחו בתערוכת הריהוט הבינלאומית בגרמניה, וחזרו עם שפע חידושים ועדכונים. בנוסף לכך, הם עברו בארץ השתלמות והדרכה עם אחד המעצבים הנודעים באירופה (מר יורגן אולריך). התוצאות ייחשפו בקרוב. הפתעות ראשונות מסוגן בישראל.

טיפול אישי עד הפרט האחרון

שיכלולים ועידכונים דורשים הרבה משאבים: זמן, כסף, מחשבה, כח־אדם. „אין ברירה", מסביר מנהל־השיווק, מיכאל (מיקי) ניצב, „כמפעל מוביל נמצאת „רגבה" במירוץ מתמיד. אפשר להשיג מוניטין אם עובדים קשה. אך כדי לשמור עליו – צריך לעבוד עוד יותר קשה. להתעדכן, לחדש, להפתיע. המדיניות של „רגבה" ברורה: לדאוג שהציבור הישראלי יזכה במטבח איכותי עם מיטב החידושים של אירופה וזאת במחירי כחול־לבן."

„רגבה" היא מוסד בפני עצמו בנוף המטבח הישראלי. מול היצעים מוגבלים של מטבחים סטנדרטיים במידות קבועות ומוגבלות – עומדת הנוסחה של „רגבה": מטבח אישי־פרטי, התפור עד הפרט האחרון לדרישות המיוחדות של הלקוח – גודל, מידה, גובה, צבע וסגנון. תוכנית־מחשב מיוחדת מאפשרת את התכנון הגמיש והנכון לכל חדר־מטבח. הלקוח בא עם המידות, ה„יקים" של „רגבה" באים עם התשובות. הצרוף המיוחד של גישה אישית עם גב חזק ואמין של מפעל ידוע נותן יתרון נוסף: אין הגבלה באפשרויות הביצוע. מי שניסו „למכור" לו מטבח מסויים (כי זה מה שהיה במלאי או ביכולתו של המתקין) יודע במה המדובר.

תו־השגחה: עמידות מוחלטת

„רגבע", ארונות האמבטיות של „רגבה" לא ישכחו את זה. במשך חצי שנה הם עמדו בבדיקות קשוחות של מכון התקנים כדי לקבל תו־השגחה. לפי המבחנים והתוצאות תגיע לחם את הגבורה.

מה בדקו

מה לא בדקו – הארונות של „רגבע" נותחו והופשטו עד לרכיב האחרון: הדלתות עברו מבחני־לחץ כדי לבחון את עמידותן; המידות, למשל, נבדקו שוב ושוב (חוזק, יציבות); היחידות המוגמרות הועמדו במבחני שחיקה, וכדי לוודא את הסיכון מפני לחות – הן הוצבו לתקופה ממושכת בתוך הארונות [illegible].

התוצאות לא הפתיעו את המקצוענים של „רגבה" – ואת הלקוחות. ארונות „רגבה" הקודמים זה 20 שנה ללא פגם באלפי מטבחים ומוצלחים ומקוללים – קיבלו אישור נוסף לאיכותם, הפעם, דרך חדר־האמבטיה...

„רגבע" יש עם מי להכנס לאמבטיה

הצלחה מולידה [illegible]

סוכנויות מכירות

תל־אביב	– רח' אבן־גבירול 30, טל' 03־252478־9
רמת־גן	– רח' קריניצי 5, טל' 03־733011
ראשון־לציון	– רח' רוטשילד 117, טל' 03־957627
רחובות	– רח' יעקב 5, טל' 08־476003
הרצליה	– רח' ויצמן 20, טל' 052־543567
נתניה	– רח' שאול [illegible] 30, טל' 053־42262
חיפה	– רח' הרצל 26, טל' 04־644468
מפרץ חיפה	– רח' צומת קרית־אתא, טל' 04־726860
באר־שבע	– מסג' רסקו, טל' 057־77988
ירושלים	– רח' שלומציון המלכה 16, טל' 02־226963
מזרח ירושלים	– [illegible], סאלח א־דין 32, טל' 02־273235
ניו־יורק	– שד' מדיסון 105, פינת רח' 30, טל' 212־6852350

רמי, הבעל של ריטה

(המשך מעמוד 36)

קנאני כשהיא מצליחה. הרי אין דבר שחשוב בעיני יותר ממנה, חוץ מזה אני הבעל שלה, אז למה שאפתן צריך להיות מציאותי. אני לא פופולרי כמו ריטה. מספר האנשים שיקנו כרטיסים כדי לשמוע אותה תמיד יהיה הרבה יותר גדול ממספר האנשים שיבואו לשמוע אותי. אני גם יודע שבשלב זה, איש לא היה יודע מי אני לולא ריטה. השירים שלי לא פונים לילדים מגיל 12 ועד לילדים בני 70. הכיוון שלי אחר. אני עושה רוקנרול. אני יודע בדיוק לאן אני הולך ומה התחושות שלי, כך שכל העניין לא מתסכל אותי או פוגע בי. להיפך".

מה היתה תגובתך כשעיתונאים החלו לעסוק לא בשירתה הטהורה, אלא בעומק המחשוף של שמלתה?

„התגובה הראשונה והאחרונה היתה – הומור. אני מתייחס לכל הנושא הזה של עיתונות ותקשורת כהומור. לא היו לי בראש מחשבות של קינאה או כבוד, אפילו לא עצבים. אני מתייחס לתקשורת נטו. פעם מהללים אותך ופעם פוגעים בך. לא צריך להתרגש. אני חושב שתקשורת זה דבר חשוב מאוד לאמן, שבלעדיה כמעט בלתי אפשרי להצליח, אבל הכל במסגרות הנכונות".

אני לא פופולרי כמו ריטה. מספר האנשים שיקנו כרטיסים כדי לשמוע אותה תמיד יהיה הרבה יותר גדול ממספר האנשים שיבואו לשמוע אותי. אני גם יודע שבשלב זה, איש לא היה יודע מי אני לולא ריטה.

הפריע לך למשל, כששאלו אתכם מתי יהיה לכם ילד ושאר שאלות בנושאים אינטימיים?

„הפריע מאוד. אבל זה התשלום שאתה חייב לשלם בכל הנושא של תקשורת וקהל. מה שברור שהשאלות האלו והחיטוט לא ימשך ככה עוד הרבה זמן. המון דברים שחשובים לנו נפגעים בגלל השאלות הללו. יש מראה כמה אנשים שחושבים שהבית שלנו והחיים הפרטיים שלנו זה נחלת הכלל, אבל מהר מאוד ידעו שזה לא כך. תראה אנחנו לא סנובים. רחוק מזה. אנחנו אנשים פתוחים. אנחנו אוהבים את הקהל, ובלעדיו לא היה לנו את כל ההצלחה הזו. אני אתן לך דוגמא: יום אחד ריטה ירדה למטה ומהמרחק של 30 מ' ילדה אחת צעקה לה 'ריטה כפרה, אני מתה לנשק אותך'. ריטה נעמדה ולא ברחה ממנה. המעריצה החלה להתקרב וכשהגיעה למרחק של 5 מ' היא נבהלה. היא לא האמינה שריטה קרובה לה. היא פשוט היתה בהלם. אז ריטה ניגשה אליה ונתנה לה נשיקה. זה ריטה בשבילי. זה החוש המיוחד שלה. בלי קהל אין אמן. הלוואי שאני הייתי יכול להגיע לקהל גדול כמו שיש לריטה."

ריטה מגיעה. יושבת לצידו של רמי. מדי פעם היא יוצאת למטבח כדי להשגיח על מרק ירקות. [illegible] רמי מגניב לה כמה מבטי אהבה. בדרך כלל הוא רציני כזה. עכשיו כשהיא לצידו, פחות. מדברים על הבית. על הפינה הקטנה.

„הבית בשבילי זה המקום היחידי שאני יכול לפרוק את המתח. כאן אני לא עוצר. אני לא רואה עוד מקום חוץ מבית, שבו אתה יכול לפרוק מעצמך כל מה שעבר עלייך באותו היום או השבוע. כאן אני מוציא את כל האוויר. פשוט נח."

ריטה מדברת קצת בלחש. אוטובוסים עוברים [illegible] למטה. לפעמים היא חוזרת על משפט פעמיים. הקול הצרוד שלה נכנע זמנית לתחבורה הציבורית.

ריטה: „בית זה מנוחה ונחלה. כל זמן שאתה עוסק באמנות ובמוסיקה וכותבים עלייך בקורת מקצועית או הכל בסדר. כי המטרה היא להגיע לכמה שיותר אנשים. אבל כשזה מגיע לחיטוט בתוך הבית זה פוגע ומרגיז. מה גם שכותבים עלינו דברים לא נכונים. בפירוש שקרים. יום אחד אני פותחת עיתון וקוראת שאנחנו עומדים להתגרש. אתה לא יודעת מאיפה זה בא לך. בא לי להכניס לאנשים האלו בוקס. זה ממש רוע לב, זה שום דבר מעבר לרכילות מרושעת".

רמי וריטה קצת נבהלו כשגילו את הצד השני, הפחות זוהר של ההצלחה. לצד הליטופים ורגשי האהדה הם נכנסו לזכוכית מגדלת של התקשורת וכל נשימה והברה הפכה לנחלת הכלל. מעבר כמובן, לסתם רכילות והמצאות של כמה עיתונאים, שרצו גם הם להיות חלק מהטייפון שהביאה ריטה. רמי לוקח את העניין הרבה יותר קל. למרות שתמיד הוא נראה רציני. הוא יודע שזה חלק, עצוב, אבל חלק, מהמשחק. ריטה לוקחת את הקטעים האלו ללב. עמוק עמוק.

רמי רואה עצמו „יותר קל. נינוח. אבל אני תמיד רוצה לגעת גם בצד השני, מחום, כמו שיש לריטה. במובן מסויים אנחנו מאוד קוטביים."

ריטה: „אני לא חושבת שזה נכון. אולי לפני שבע שנים אני הייתי "חמה", והוא היה יותר מחושב. תמיד היה אומר 'בואי נחשוב על זה בהגיון'. היום אנחנו לומדים ומלמדים אחד את השני. אבל אני לא חושבת שאני יכולה לקרוא לרמי יותר רגוע. להיפך, לפעמים אני זו שחושבת בהגיון... יכול להיות שלפעמים אני נרגשת. לדוגמא, בקטע שכתבו שאנחנו הולכים להתגרש. אני באה לרמי ואומרת לו 'שמעת, כתוב עליינו שאנחנו מתגרשים'. הוא התחיל לצחוק. אני הייתי בהלם. אז הוא אומר לי 'תצחקי גם את, שיכתבו מה שהם רוצים, את ואני יודעים מה באמת קורה כאן בבית'. אני לא מסוגלת להשאר אדישה לדברים כאלו. זה משהו נורא פרטי, זה שלי. זה כמו לגעת בגורים של אמא חתולה. היא צריכה להגן על הגורים בציפורניים. בסופו של דבר בן אדם נורמלי, צריך לשמור על החלקה הקטנה שלו. אני נורא לא אוהבת שכותבים שקרים או שמועות. הכי מרגיז לקרוא את המשפט 'מספרים ש...', הכותב כאילו לא מתחייב, שיבינו שזה לא נחלת הציבור. זה שלי". ריטה מקרבת שני אגרופים קמוצים חזק, ללב.

אתם צריכים להקריב הרבה למען הקריירה?

ריטה: „יש אצלנו שתי קריירות אבל יחד עם זאת אנחנו בעל ואשה. אנחנו רוצים להמשיך כל אחד בקריירה ולהצליח אבל זה בהחלט דורש ויתורים כל פעם מצד אחר. פעם הוא דואג לקריירה שלי, ואחרי כמה שעות אני והאשה, עומדת לצדו של הגבר. החילופים האלו מתרחשים במהירות."

דוגמה: בהופעות של 'גבירתי הנאוה', רמי עומד מאחורי הקלעים ושומר שהכל זורם בשורה, מבחינתה של ריטה. בסוף ההופעה, הם נוסעים לאולפן כדי להקליט את השירים של רמי. אז ריטה שולחת כמה מילות עידוד, שיחזיקו אותו עד הבוקר.

רמי: „אני לא יכול לראות את זה אחרת. לא הייתי מסתדר בלעדייה. בעבודה שלי היא החבר הכי טוב שיש לי. חשוב לי שהיא תהיה לצידי. קודם כל היא. יש מעין חיפוי הדדי. בעבודה על התקליט שלה הרגשתי כאילו זה אלבום שלי. לא היה הבדל.

לא היתה לך תחושה אחרת לעמוד כזמר עם שירים שלך, לעומת מפיק מוסיקלי באלבום של ריטה?

רמי: יש, יש תחושה אחרת. אתה עומד באולפן, פתאום אתה שר את הסולו. תחושה ראשונית כזו. מאוד מוזרה. הייתי נורא נרגש מהעניין הזה. בכלל, בכל הפקה אני נרגש. לא רק בשלי.

ההתמוטטות של ריטה הביאה אותנו לעשות חושבים. להרגע. אני מקווה שלא יחשבו שאנחנו זוג פרימדונות. אבל חייבים לשמור יותר מבעבר. מערכות ההגנה חייבות להיות חזקות יותר.

ההתמוטטות של ריטה בחזרות של "גבירתי הנאוה" הדליקה אצלכם נורה אדומה?

זה חלק שאתה משלם בבידור. מדובר כאן במשהו לא טבעי, העבודה הרבה השפיעה עליה פיסית ומנטלית. מה שחשוב זה להסיק מסקנות ולשאול. לא להחזיק שום דבר בבטן, ולהעמיד פנים שהכל כשורה. הקריירה בשום אופן לא תעמוד לפני הבית. זו המלחמה הפרטית שלנו. בסופו של דבר בן אדם מחפש את השלווה והרוגע. ההתמוטטות הביאה אותנו לעשות חושבים. להרגע. אני מקווה שלא יחשבו שאנחנו זוג פרימדונות. אבל חייבים לשמור יותר מבעבר. מערכות ההגנה חייבות להיות חזקות יותר.

חוזר למוסיקה. רמי מקווה שהוא מוציא והוצה את עצמו באלבום. את הנפש שכלואה עמוק בפנים. למרות שאת הטקסטים הוא לא כתב. יש לו בעיה עם הכתיבה. במיוחד עם השפה. עדיין חושב בשפה זרה, במוסיקה. הוא לא בונה על עצמו להיות מטאור ענק. רוצה לעבוד לאט לאט. שלב אחר שלב. כבר יש לו ניסיון.

רמי: „אני מרגיש שהתקליט ממצה אותי, למרות שלא עבר מספיק זמן כדי שאוכל לשבת ולנתח אותו. הטקסטים נכתבו על ידי אנשים שמכירים אותי, או דברים שראיתי והרגשתי שזה אני. יש בתקליט הרבה סאן ומצד שני – יש הרבה דרמה, כח, ויש גם נינוחות. זה בעצם מכסה אותי. אני רוצה כבר לשים את השירים האלו על הבמה. מת להופיע. שם אני ארגיש הכי טוב בעולם. מת להרקיד את עצמי והקהל. אני מאוד מאמין במוסיקה, אני לא רואה מוסיקה כדבר לחשוב עליו. בשבילי, מוסיקה זה לקום, לרקוד, לצעוק ולבכות".

„בסוף השנה אנחנו נצא לחופש. חייבים את זה לעצמנו. בלי טלפונים, בלי בלאגן, לא להיות כאן. להגיע אירופה. ניקח לעצמנו חופש רציני". כשהוא אומר רציני, הוא מתכוון לשבועיים מקסימום. עניין של פרופורציה.

אבי מורגנשטרן

חיים ואוהבים

"רעייה בגיל העמידה"

לפני כעשר שנים פגשתי בלונדון את בת־דמותי התקשורתית. שמה: ג'ילי קופר, בעלת טור (אז ב"סאנדיי טיימס" וכיום בעתון היותר עממי ורב־תפוצה – "מייל און סאנדיי"), ומחברת ספרים כמו How to stay Married; How to Survive from Nine to Five; Jolly Super; ורבים אחרים, ביניהם רומנים רומנטיים.

בעלה של ג'ילי, ליאו קופר, השולח ידו בעסקי מו"לות, הוכיח בפגישתנו את יכולתו במטבח וערך כירה שסבבה סביב רבע עגל וארגז יין אדום אשר בסופה היו כל המסובים על הקרשים... ההיכרות נמשכת מאז. מה שהפתיע אותי מיד היתה מידת החפיפה בין הכתוב בטוריה האישיים של ג'ילי קופר לבין חייה האמיתיים עם בעלה וילדיה, כולל ענייני חדר המיטות, כולל עסקיו הכושלים של בעלה שאילצו אותם למכור את ביתם בפרבר לונדוני.

מאז, היכולת שלנו לעקוב אחת אחר השניה היא חד־סיטרית: עברית שפה קשה. מדי פעם קיבלתי ממנה דיווח קצר. היא עברה בעיקר לכתיבת רומנים רומנטיים עבי־כרס בהם סגתה דרכה בשושנים ואותם היא מנפקת לשוק בקצב מדהים. האחרון (RIDERS) העוסק בחיים הרומנטיים הסבוכים של הגבורים המעורבים במירוצי הסוסים (למעלה מ־900 עמוד) קפץ מיד עם צאתו לאור למקום ראשון ברשימת רבי־המכר באנגליה. ג'ילי קופר נהפכה להיות סופרת שקשה מאוד להגיע אליה. בביקורי בלונדון ניסיתי לעשות זאת באמצעות מזכירתה, אך המיפגש לא יצא אל הפועל מסיבות טכניות. ג'ילי עברה עתה להתגורר בקוטסוולס, מרחק של כ־100 מייל מלונדון, וכך לא נותר לי אלא לעיין באחת מרשימותיה האחרונות בה היא מסכמת, כחשיפה המירבית האופיינית לה, את חיי נישואיה. כותרת הרשימה: סיפורה של רעייה בגיל העמידה. בחרתי להביא ממנה מספר קטעים:

"הרשימה הראשונה שלי התפרסמה לפני שלוש־עשרה שנה ב'סאנדיי טיימס', בשם 'סיפורה של רעייה צעירה'. היא תיארה את החדוות ואת הבעיות של השנים הראשונות בנישואין. מאז, הוטל מצור על מוסד הנישואין, ולאחר שוך הקרבות – נותרו הרבה גופות על הבמה. שחרור האשה הגיע אלינו, ונשאר. נשים עוזבות את בעליהן בהמוניהן כשל עסקי־בוסר, כך שכבר הגענו לשיעור קורבנות בשיעור של אחד לשלושה...".

"...לעיתים קרובות מתפלאים אצלנו כיצד הצליחה מרגרט תאצ'ר להגיע אל הפיסגה עם בעל ושני ילדים. גיליתי זאת השנה, במסיבה בראונינג סטריט. הגעתי לשם באיחור של 20 דקות ומצאתי שם רק את דניס (בעלה של הגברת תאצ'ר – ת.א.) וזוג ממועצת העיר אשר הלכו לאיבוד בחדר האורחים הענק. 'הגברת תאצ'ר', כך הסביר בעלה, 'עסוקה עתה בדיונים עם הכורים, והיא תיכף תגיע'. אמרתי לעצמי שהוא הרבה יותר נחמד מן הרימוי הציבורי שלו, והנה מופיעה הגברת ת., ניראית כולה ערנים, כאילו עלתה מן הרחצה. דניס פנה אליה מיד באמרו: 'יקירתי, כמה נחמד לראות אותך. את נראית נהדר'. חשתי את הגאווה והשמחה שבקולו ונוכחתי בתמיכה העצומה שהוא מעניק לה במשך השנים".

"אבל דניס הוא יצור נדיר. 'מרבית הבעלים', כדברי בלזאק, 'מזכירים לי אורנגאוטנג המנסה לנגן בכינור'. וכך, למרות שאיני משימה עצמי באותה ליגה של הגברת תאצ'ר, הרי גם אני בת־מזל בהיותי נשואה ליצור נדיר – בעל שהוא ער לכל תנודה קלילה שלי, שחש מתי אני מתעייפת, המודע לכך שישנם זמנים בהם סופרים חייבים לכתוב – ואז הוא נוטל על עצמו את הטיפול בבית ובילדים".

"...בשכבר הימים ניסיתי, כמו הגברת תאצ'ר, להכין ארוחת בוקר לבעלי, והבית התמלא עשן מהטוסטים השרופים. כנ"ל כאשר ניסיתי בשעה שמונה בערב, בהפסקת הכתיבה, לבשל ארוחת ערב. הנסיון לימד אותנו כי למען שלמות הנישואין מוטב להסתפק בבוקר בכדור מולטי־ויטמין וכוס מים המוגשים למיטה, ובערב – לוותר על הבישול ולפטפט במשך שעה בעוד אנו אוכלים שעועית מקופסה... מה שתרם להרמוניה שבינינו היתה ההחלטה כי לבעלי יהיה 'חדר הלבשה' אליו יוכל להימלט מן הערבוביה שבחדרנו המשותף, וכי תהיה לנו מכונית שניה כדי שלא אגלה בבוקר כי נותרתי לבד עם שש ילדות, שלנו ושל השכנים, מקפצות בכניסה כדי שאסיען לבית־הספר. גם הנהגנו שני סכיני גילוח נפרדים, 'שלה' ו'שלו', כדי למנוע התפרצויות כעס דרמטיות".

"אבל מיטות נפרדות – זה לא. בנישואין של קריירה כפולה אין קל מלדלג על סקס בהיות שניכם חשושים ומתוחים. רק כאשר יש לכם סקס – אתם נוכחים באיזו מידה הייתם זקוקים לו ולאיזה מתח גרם היעדרו".

"...נראה כי המרכיב החשוב ביותר בנישואין שלנו הוא החברות, ההתחלקות בחוויות, הבדיחות הפרטיות ההיסטריות שמזעזעות את המיטה שלנו. הגיחוך־לאחר־המוות שאנו עורכים לאחר מסיבות, עצם המותרות שיש לך כאשר מישהו אוהב אותך למרות הצמיגים במותן והבשר הרוטט על ירכיך".

"...בעברי על היומנים הפרטיים שלי מתריסר השנים האחרונות אני מזועזעת בשל מספר השיא של מריבות שהיו בינינו, הוויכוחים הקשים והפעמים בהם רשמתי: 'בין ליאו לביני יש עכשיו יחסים איומים'. אלא שכאשר אני משקיפה על נישואינו ממרחק, אני זוכרת רק את הרגעים היפים, כשם שהילדות הרחוקה תמיד נראית בעינינו כגן־עדן אחד גדול".

"כאשר אחד מתוך שלושה נישואין הולך לאבדון – זוהי סטטיסטיקה מקפיאת־דם, היות שהיא מביאה אומללות נוראה על ראשי המבוגרים ומשהו אפילו קשה יותר על הילדים. זוגות יודעים להבחין בין כתם בנישואין שעשוי להיעלם לבין התמוטטותם המוחלטת, ולכן עליהם להשתדל יותר. לפי היומנים שלי כבר עמדתי חצי תריסר פעמים בפני עריקה, השבח לאל שלא עשיתי זאת".

תיבת דואר / חבל שלא הייתי יפה

תגובה למכתבה של הקוראה האלמונית "חבל שהייתי יפה" ("חיים ואוהבים", 29.8.86):

לא, מבטי גברים לא עקבו אחרי ופני לא השיקו אלף מכוניות; גברים לא נפלו חלל לרגלי והמדריך היפה בתנועה לא הזמין אותי לריקוד זוגות, אותי – הנבונה והחרוצה, אלא אותה – מלכת הכיתה היפה.

מחזרי היו שקטים וביישניים, ואני בחברתם בקולנוע החשוך, דימיתי שלא נער ממושקף וחיוור יושב לידי אלא כפילו של רוברט רדפורד.

חלפו שנים, מהר מדי, והנה הגעתי לגיל 40. אשה לא מכוערת ולא מוזנחת, אבל עכשיו – דווקא עכשיו על הגבול הדק שבין הנשיות לזיקנה – אני חוזרת אל משאלת־הלב של הנעורים, להיות יפה. יודעת אני כי לעולם לא אקבל הצעות מגוונות ומבטים נואפים, ואיש לא יציע לי לבלות סוף שבוע לוהט באילת. חבל, חבל שלא הייתי יפה.

א.ג. (פרטי הכותבת שמורים במערכת)

"...בכל יום בצהרים, כאשר אני יוצאת לטייל עם הכלבים שלי, אני פוגשת בבני־זוג שגילם, כך נראה, שבעים או אפילו שמונים. הם מטיילים יד ביד, לאט יותר מכפי שטיילו לפני שמונה שנים בעת שפגשתי אותם לראשונה. הם תמיד צוחקים ושמחים זה בזה. הם נשואים כבר חמישים שנה, יצירת חיים גדולה לא פחות מאשר הציור בקפלה הסיסטינית".

תמר אבידר

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 10.10 ל־16.10

מאזניים (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר) נסו לעשות שינויים בבית בלי לערב [illegible] ביחסים עם ילדים, אל תגלו הססנות; [illegible] בוע כללי התנהגות. צפויים השבוע [illegible] נים, אך תצטרכו לבזבז בסף. אל [illegible] עצמכם. הפגינו בטחון.

עקרב (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר) [illegible] אתם מסוגלים לטפל בעניין משפחתי [illegible] מות עניין גדול. אם הוצלו למאוזן [illegible] עם עצמכם. תצליחו לשפר את [illegible] זאת, אל תחמיצו הזדמנות [illegible] קה.

פנטהאוז

יואל לב

אשה סקרנית

יודעת את חולשתה. אורי קורא לזה "סף גירוי נמוך של שעמום". גליה סקרנית אבל כמו סופה מתגלגלת, איננה מתעכבת לראות את החורבות, ממשיכה להתגלגל הלאה, רדופה קוצר רוח לד־את אלי אי שם, רחוק קורה משהו, והיא איננה מעור־נת נת. וזה משגע אותה.

אורי למד לחיות עם הסקרנות הזו של גליה. ייחס את לנשיותה. לא פעם, כשהייתה מבקשת לעקרו הלוותה, היתה זועמת: "לך יש שלוש כורסאות, שא־תה נדבק אליהן והן כל מעגל החיים שלך. הכורסא של חדר העבודה כורסת הקריאה שלך במרפסת וכורסת הטלוויזיה. אלוהים. איך בינאדם יכול לסגור את עצמו בשלושה מעגלים. ואני כבר לא מדברת על הכסא הקבוע המרופד הכסא בראש השולחן של חדר האוכל".

את גליה זה משגע. הדרך שבה אורי סגר על עצמו בפינות קבועות. תכניות רדיו שהוא אוהב. וגרוע מכל – אוכל שהוא אוהב: "עוד לא פגשתי בעל מרובע כמוך, מספיק שיתנו לך את העוף המכובס שלך, מרק. ספגטי. את הפלפל הממולא החריף שאמך היתה מכי־נה. תפוחי אדמה. סלט ירקות מפולפל. וכבר אתה מבסוט".

★

המרד צמח בגליה כמו שיבולת הגדלה, זנבה שעיר וגרעיניה תפוחים, עד שהיא דוקרת, צומחת ומכרסמת בבשרה.

לפעמים, כדי להרגיע את עצמה, הייתה משת־עשעת עם הירח, כאשר הירח היה מלא, המתינה עד שיזרח ממש בתוך חלונה. תמונה משגעת. אין צייר שיכול לרקום אותה. מסגרת חלון העץ הלבן ובתווך, ירח ענק ממלא את כל החלל. זוהר. בימים שהייתה עצובה באמת, כמו "הנסיך הקטן", הייתה לוקחת כסא, מזיזה אותו בדירה ורואה כמעט שלושים זריחות כאלה של ירח בחלון...

אולי באמת הירח הוא ששיגע את גליה. זורח מבין העננים מפיץ אור מכושף ומעניק לה את התחו־שה ששוב אינה יכולה להיות סגורה בין הכתלים. העי־תון מספר לה על תל־אביב המתבדרת. עשרות מועדו־ני־לילה, בארים, מסעדות, הצגות, סרטים. כרך אמיתי החי 24 שעות ביממה, מתאים לכל תיך. לכל טעם. לזוללנים ולאלה שמוכנים להסתפק רק בטוב ביותר. ואילו היא, בתוקף איזה הסכם נישואין, שכבר חל עליו חוק ההתיישנות, כבולה בדירתה וחשה כאילו החיים חולפים ועוברים על ידה והיא איננה מצליחה ללגום מהם כנקירת צפור.

★

לאורי לא מתחשק לצאת מהבית. לאחר יום עבו־דה ארוך, להתלבש, לחפש חניה, ללכת לסרט או להצ־גה משעממים, לשבת במסעדה, בחליפה, במקום לא־כול בבית לתיאבון בחולצה פתוחה, כל אלה נראו לו כמו סיוט. הוא ידע שגליה איננה רוצה לאכול את כל המאכלים, לראות את כל ההצגות, היא רוצה רק לט־עום אותם. פעם, כשישבו וראו תכנית ספורט בטלווי־זיה, שהביאה את מקבץ ה"גולים" של השבוע, ניתן היה לבחון בדיוק את השקפת החיים של שניהם. גליה אמרה "ככה אפשר לראות כדורגל, אתה יושב בכורסא ובמקום להשתעמם ולראות את כל המשחק, את יכולה לראות רק את הרגעים המרתקים באמת. את ה"גולים". למי יש כוח לראות משחק ארוך של 90 דקות אם אפשר בשלוש דקות לראות את כל ה"גולים"...

אורי מעדיף את המשחק. מסביר לה כי "מה שאר־תי מרתק זה הזמן שכונה את ה"גול" ולא ה"גול" עצ־מו.

אבל, בכורסאות הטלוויזיה, בשיחה על כדורגל, הגיעה גליה בעצם את השקפת עולמה. רק פסגות. רק הרגעים המרתקים. כל היתר, מצידה, יכולים להיעלם. הצרה היא שכמה רגעים מרתקים יש בחייו של אדם?

אורי רואה בכך חולשה נשית. המאבק על קריי־רה. המלחמה המתמרת לפלס לעצמו מקום טוב באמ־צע – כל אלה מספקים לו בשפע רגעים דרמטיים, התרגשויות, התרגזויות, אכזבות "וכשאני בא הביתה" – אמר לגליה – "אני רוצה את השקט שלי. אני מבין שלך זה חסר, אבל, למי יש כוח להיות קצין בירור נצחי שלך".

★

מלון "נוטר־דאם" בגבול העיר העתיקה של ירושלים, היה הכותרת למאבקם.

עלו לירושלים. שלושה ימי מנוחה. ירושלים לג־בי אורי וגליה, זה חוץ לארץ. ואכן, רק תל־אביבים מובהקים כמותם יכולים לראות בעליה בת 800 המטר לירושלים כניסה לארץ רחוקה, וחדירה לאיזו עיר זרה, החיה על פי כללים שונים, מזג אויר שונה, התנהגות שונה של אנשים ואפילו... שפה שונה במקצת.

גליה סרבה לגור במלון "המלך דוד". המלון הק־בוע שבו הם מתגוררים כאשר הם עולים ירושלימה. לאורי שייצג כמה רשתות של בתי מלון, הייתה הנחה גדולה במלון זה. חוץ מזה, היוקרה, הפואייה המכובד המזכיר את בתי המלון של ארצות מרכז־אירופה.

גליה התעקשה. "נמאס לה כבר. היא מכירה כבר את המלון הזה. מכירה את המסעדה שלו. את הבריכה. אפילו את משחק האורות של הזרקורים בלילה המאי־רים את חומת העיר העתיקה ואת הנוף הנשקף מבעד לחלון ומאיר את הבריכה, ואת עצי הדקלים והברושים המעטרים אותה.

היא רצתה מלון חדש. "למה לא 'נוטר־דאם'?" מלון מכובד, עם מסעדה נהדרת בקומת־הקרקע שלו. סקרנית.

★

האכזבה הראשונה היתה שמורה לה כבר בירוש־לים עוד בטרם פנו למלון "נוטר־דאם". אורי בחר לא־רוחת צהרים, מסעדה שלא ספקה את דמיונה של גליה. האוכל היה אמנם טוב אבל "אוכל כזה אני יכולה לאכול גם בבית ובתל־אביב. כשאני הולכת למסעדה, אני רוצה משהו מיוחד. אני לא צריכה להשביע את הרעב, אני צריכה להשביע את הסקרנות".

כן. זאת הצרה. קל להשביע את הרעב, אבל אורי ידע שלעולם אי אפשר להשביע את הסקרנות.

אורי חייך. מה לעשות? זאת היא גליה. אתה יכול להכותה רק בנשקה, כלומר לתת לה הרגשה שבסך הכל היא מקבל בחילה משובע הסקרנות שלה.

בלעה את מלון "נוטר־דאם" ברעבתנות. עברה בחדרים הקטנים שנראו לה בעצם קטנים מדי. אפילו החדרים שפנו אל הנוף, לא היתה בהם מרפסת פרטית שאפשר לשבת עליה ולהינות משקט. סובבה בתוך המשטחים הגדולים של מרצפות השיש, ביקרה בכנסיה היפהפיה, נברשותיה מפיצות אור רך ומבעד לחלונות הויטראזים חודר איזה אור קסום.

אחר כך אמרה לאורי "זה בסדר. עכשיו אנו יכו־לים לחזור ל"קינג דיויד". כבר הייתי פה..."

★

כרגיל. אורי ידע שיש לו שתי אפשרויות: האחת להשאר במלון, כלומר, לתת לגליה להבין פעם אחת ולתמיד שבעצם היא משתעממת ומבקשת להתבדר אבל אין לה כח להתמיד, העונש הזה להשאיר אותה במלון שהיא חשקה ומאסה בו בעת ובעונה אחת נראה לו קשה מדי,

נטל את המזוודות. קרע את טופס הקבלה שבו הוא מילא את פרטיו, משך בכתפיו ומה ששיגע אותו שאיש הקבלה הסתכל עליו במבט מרוח ומבין כאילו, הוא ראה כבר לא פעם תמונות כאלה...

קשת (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר) אתם עלולים להפסיד השבוע סכום כסף. כלשהו אם לא תזהרו. שיפור הריכוז יוביל להישגים בתחום האינטלקטואלי. אל תשחיתו רעיונות חשובים על אנשים שאינם קשורים לעניין. שימו לב לבני המשפחה.

גדי (22 בדצמבר עד 19 בינואר) זה זמן טוב להתחלות חדשות, אבל האגו שלכם עלול לעמוד בדרככם. מישהו ממכריכם מנסה להוציא מכם משהו. נסו לחסוך השבוע כסף. צפויים לכם יתרונות בתחום הקאריירה – הקפידו לא להחמיץ הזדמנויות.

דלי (20 בינואר עד 18 בפברואר) השבוע כדאי לסיים עבודות שהתחלתם. אחרים יבקשו את עזרתכם עכשיו. אל תתאמצו יותר מדי בעניין עסקי – מוטב למלא התחייבויות בתחום החברתי. שימו דגש על האינדיבידואליות והיו נאמנים לעצמכם.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס) [illegible] עשוי להשיא לכם עצה טובה בתחום העסקים. הימנעו מחילוקי דעות אידיאולוגיים בשעות [illegible] השבוע יהיה בסימן שמועות ורכילויות – אל תשתפו חלק בכך. הניחו את התשתית לצעדים [illegible] חשובים.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל) [illegible] צפויים ביקורים של חברים ותיקים; אולם [illegible] השבוע תצטרכו לטפל בענייני קאריירה. [illegible] של מישהו מאחורי הקלעים עלולה לתת [illegible] לכם. עלולים להתגלע ויכוחים בקשר לניגודי [illegible].

שור (20 באפריל עד 20 במאי) הסובבים אתכם אינם משתפים פעולה, אך בכל זאת תצליחו להשיג דברים בתחום הקאריירה. זה הזמן לתת ביטוי לדברים שמטרידים אתכם. תצטרכו להפעיל את כישוריכם הדיפלומאטיים כדי לסגור עסקה חשובה.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני) בימים אלה כדאי לעשות עסקות כספיות משותפות. עניין הקשור באחיקה עלול להטריד אתכם השבוע. נסו לא להבליט חילוקי דעות – מוטב להדגיש את המשותף. הבילויים עדיפים עכשיו על ענייני עבודה.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי) נסו להשיג את מבוקשכם בלי להיות יותר מדי תוקפניים; כדאי לשתף פעולה עם מישהו קרוב. השבוע תצליחו להשלים פרוייקט הקשור בעבודה. ילד עלול להדאיג אתכם. שימו דגש על פעילויות ביתיות.

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט) השבוע ודאי תעבדו שעות נוספות על פרוייקט שקשור בקאריירה. הניחו לבן/בת הזוג לבחור את מקום הבילוי. זה זמן טוב לפעילויות בשעות הפנאי ולרומאנטיקה, עם זאת, מישהו בבית עלול להרגיש זנוח.

בתולה (23 באוגוסט עד 22 בספטמבר) אם כי בימים אלה מתחשק לכם רק לבלות, תצליחו גם להתקדם בעבודה. השתדלו לא לשקוע בפרטים, אלא לראות את התמונה בכללותה. עניין ביתי יתבע את תשומת לבכם השבוע, אך עדיין צפויה רומאנטיקה נעימה.

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951.
הגוסח המקורי נשמר.
ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב
השבוע לפני 35 שנה

שרי הממשלה החדשה נתכנסו

חבלי הלידה של הממשלה החדשה נמשכו עד שעת כינוס של הכנסת ב־4 אחה"צ. התיעצויות קדחתניות התנהלו בשני מקומות: במרכז מפא"י ובמשרד ראש הממשלה, שם נפגש בן־גוריון עם השרים הישנים־חדשים ועם המועמדים לשם דיון על חלוקת התפקידים והתיקים.

שעה קלה לפני התכנס הכנסת היה ברור ההרכב הבא של הממשלה:

ד. בן־גוריון – ראש הממשלה ושר הבטחון.
מ. שרת – שר החוץ.
א. קפלן – שר האוצר.
ד. יוסף – שר המסחר והתעשיה ונאמן משרד המשפטים.
לוי אשכול – שר החקלאות והפיתוח.
פ. נפתלי – שר בלי תיק, לתיאום כלכלי.
ג. מאירסון – שרת העבודה.
ב. שיטרית – שר המשטרה.
ב. דינבורג – שר החינוך.
ד. צ. פנקס – שר התחבורה.
מ. שפירא – שר הפנים והדתות.
הרב י. מ. לוין – שר הסעד.
ד"ר י. בורג – שר הבריאות.

56 ידיים של חברי מפא"י, הסיעות הדתיות והערבים התרוממו בעד הממשלה. 40 חברי סיעות הכלליים, מפ"ם, חירות ומק"י הצביעו נגד. ארבעת הפרוגרסיבים נמנעו.

עניני כלכלה – בראש פעולת הממשלה החדשה

הממשלה החדשה תיפגש למחרת יום הכיפורים עם נשיא המדינה לפגישת הברות. בו ביום תתכנס הממשלה לישיבתה הראשונה ובה יוחלט באופן רשמי על חלוקת הסמכויות של שני המשרדים שהוסלו: משרד העליה והמשרד לנפגעי מלחמה.

נוסף על כך תצטרך הממשלה לדון על השינויים שיוכנסו במבנה של כמה משרדים.

הממשלה, כפי שמוסרים חוגים, תתן בשבועות הראשונים לעבודתה עדיפות לחסדר העניינים הכלכליים הרחופים.

בינתיים הודיע דב יוסף לכמה מראשי הפקידות של משרד התחבורה, שהוא מזמינם לעבור יחד אתו למשרד המסחר והתעשיה. בין פקידים אלה יוסף כאהר, מ. י. מינרל, ד"ר י. קסטנר.

הבריטים תקיפים: „לא בזוז מהסואץ"

אף שהחלטת מצרים לבטל באופן חד־צדדי את החוזה שלה עם בריטניה היתה צפויה, באה הידיעה על הצעת הביטול, שהגיש נחאס פחה לפרלמנט המצרי, כמזעזע כבר בלונדון.

הדעה הכללית בבריטניה היא, שאין לנטוש את העמדה האסטרטגית בסואץ, והאנגלים מקווים שהעם יקבלו תמיכה מלאה מהאמריקנים.

לאבא ואיתוליך: מר לוי אשכול בלוית ד"ר יוספטל, מנהל מחלקת הקליטה, השואל אותו, כיצד ייקלט בממשלה?
השני בשורה: ד. צ. פנקס. בידו האחת תיק ובשניה מזוודה. אותה שעה טרם הוכרע אם יחזיק בתיק התעשיה או במזוודה סמל התחבורה.
גולדה מאירסון באה ובידה תיק קטן, ארוך, תיק מלא עבודה ותעסוקה.
הרב י. מ. לוין — חוזר לתפקידו. הממשלה זקוקה לסעד והרא לתיק הסעד.
והנה מגיע מר פרץ נפתלי, השר בלי תיק, ששרוו נפרו מתיק. הוא משוחח עם פרופ' סמבורסקי.

הערבים דחו את הצעות הפיוס

ארצות ערב דחו אמש את הצעותיה של ועדת הפיוס לחסדת המתיחות בינן לבין ישראל.

לאחר ישיבת הועדה המדינית של החבר הערבי באלכסנדריה נתפרסמה הודעה האומרת, כי האומות הערביות „אינן מודות בסמכותה של ועדת הפיוס להציע הצעות כאלו".

טענת הערבים היא – לפי סוכנות א.פ. – כי הצעות הועדה נוגדות החלטות קודמות של מוסדות האו"ם.

נציגים ערבים באלכסנדריה אמרו, כי המשלחות הערביות קיבלו הוראות להודיע לועדת הפיוס על דחיית הצעותיה על ידי החבר הערבי.

בינתיים מוסר סופר „ניו יורק טיימס", שהמצרים הודיעו לפקידי האו"ם בבירות, כי „לא יהיה שלום עם ישראל כל עוד לא יוקם גשר יבשתי בין מצרים לארצות ערב דרך דרום ארץ־ישראל". התביעה המפורשת של המצרים היא למסור להם את הנגב הדרומי.

הוסמכו 47 עורכי־דין

47 עורכי־דין חדשים הוסמכו היום ע"י השופט העליון מר י. אולשן בביהמ"ד העליון בירושלים.

בין אלה שקיבלו היום את הרשיון לעסוק בעריכת־דין נמצא גם חבר הכנסת ד"ר יוחנן בדר מסיעת החרות.

גשם בירושלים

גשם שוטף ירד בירושלים בשעות הבוקר ומזג אויר סגריר שרר כל היום.

החלו משחקי הליגה בכדורגל

אילו היינו באים להצביע על המאורע ה„סנסציוני" בספורט הישראלי בזמן האחרון הרי מן אי שהיינו מצביעים על התחלת משחקי הליגה בכדורגל מטעם ההתאחדות. אכן, חידוש בעולמנו. אם כי ההתחלה נעשתה לפני שבועיים, הרי אפשר ומר כי אתמול הופעלה הליגה. זהו רגע חשוב בכל מדינה, וגם אנו ננסה להתייחס למאורע כאל מאורע ספורטיבי ממדרגה ראשונה.

המשחקים של היום הראשון לא הביאו עמם כל הפתעות. המעניין שבמשחקים התנהל בת"א בין קבוצת הפועל מחיפה לבין בית"ר ת"א. הקבוצה החיפנית הצליחה לחזור הביתה עם שתי הנקודות החשובות לאחר קרב שקול. התוצאה הסופית היתה 1:2 לטובת הפועל. בית"ר החמיץ הזדמנויות בלתי חוזרות ברגעים האחרונים בשעה שהשוער החיפני עצר מכת עונשין.

מכבי תל אביב פתח בתנופה גדולה. קבוצה זו הכריעה את „האחות" מראשל"צ בתוצאת 0:9.

הפועל ר"ג ניצח בחיפה את „מכבי" חיפה 1:4.

היום עומדת לחזור מאנגליה קבוצת כדורהרגל של הפועל ת"א. קבוצה זו סיימה את מסע משחקיה במולדת הכדורגל. היא נוצחה ב־3 המשחקים ויחס השערים הכללי היה 1:14.

ישראל לא נתקבלה לועד האולימפי

בקשת ישראל להתקבל לועדה האולימפית הבינלאומית נדחתה. הדחיה באה לאחר שגם „הפועל" וגם „מכבי" הגישו בקשות נפרדות לחברות. הוחלט ליתן ארכה לישראל עד שנראה להקים גוף אחיד.

חופשות וטיולים לקוראי מעריב

פרטים: „מועדון מטיילי מעריב" מערכת „מעריב", רח' קרליבך 2, ת"א ☎ 03-439107 פתוח ברציפות בין השעות 8.30 עד 18.00.

סוכות 17—26.10

5 ההצגות הטובות של העונה ★ סיור באוקספורד ובסטראדפורד ★ מלון במרכז ה„ווסט אנד" ★ סיור מאחורי הקלעים בתיאטרון הלאומי ★ ביצוע: נאות הככר

★ בחזרה לנופי סיני

7 ימים בסוכות, בהדרכת זאב משל ומנחם מרכוס. מסלול מיוחד כולל מערב סיני, סרביט אל חאדם, פירן, ג'בל מוסה, מזרח סיני, חופי מפרץ אילת וראס מוחמד. ◻ תאריך יציאה: 19.10.86. ◻ מחיר: 330 ש"ח בשלושה תשלומים שקלים שווים. ◻ ביצוע: נאות־הככר.

★ הגליל ורמת־הגולן

שני לילות ושלושה ימים, חצי פנסיון במלונות 3 כוכבים בצפת, אוטובוס והדרכה צמודים, כניסות לאתרים, סיורים, הרקדה, ערב „מעריב" ועוד. ◻ תאריך היציאה: 17—19.10. המחיר: 135 ש"ח ליחיד בחדר זוגי, ילד בחדר ההורים 105 ש"ח, מבוגר שלישי בחדר 115 ש"ח, כולל מע"מ.

★ נתניה: לשומרי מסורת

8 לילות במלון „חנסיכה" (3 כוכבים), פנסיון מלא, ערבי־הווי והרצאות, חצי יום סיור באתרים בסביבה. ◻ תאריך יציאה: 17—25.10. המחיר: 52.5 ש"ח למבוגר בחדר זוגי, לילד עד גיל 12 בחדר ההורים 26.25 ש"ח. אפשרות ל־4 לילות 17—21.10, 21—25.10. ◻ ביצוע: „גשר".

★ מצוקי דרגות

חופשה וטיולים בכפר הנופש המדברי. ◻ סיורים ברכב מדברי מיוחד בואדי קלט, מנזר סנט ג'ורג', נחל דוד, נחל ערוגות. ◻ תאריכי יציאה: 17—19.10; 19—22.10; 22—25.10. ◻ מחיר 120 ש"ח למבוגר בחדר זוגי (לשני לילות); 175 ש"ח (3 לילות).

טיולי יום

★ גוש עציון והסביבה: 19.10, 20.10, 21.10, 22.10, 23.10 (חול המועד סוכות).

★ שומרון הבקעה וחמת־גדר: 5.10, 18.10, 20.10, 22.10, 25.10.

★ קיסריה עתלית ושוויצריה הקטנה: 5.10, 18.10, 19.10, 21.10, 23.10, 25.10.

★ מצוקי דרגות: יום טיול מדברי. תאריך הטיול: 4.10 (ראש השנה)

★ אור וקול בירושלים: 16.10, 20.10, 23.10.

בסוכות: קורס גלישת צוקים ב„מצוקי דרגות"
בתאריכים:
19 עד 21 באוקטובר
21 עד 23 באוקטובר

טיולי סתיו וחגים עם „נאות הככר"

★ מסלולים ייחודיים ★ צוות מדריכים מעולים ★

◻ **ספרד ופורטוגל: 15 יום**
• הטיול הקלאסי (כולל גיברלטר, שמורת הבוטאקו ו„הערים הלבנות"). היציאה: 16.10; 20.10; 30.10.
• הטיול הקלאסי – מסלול ב' (כולל ברצלונה). היציאה: 28.9; 17.10.

◻ **ספרד ופורטוגל: 19 יום** (כולל ברצלונה).
• טיול מקיף של 19 יום, כולל ברצלונה. היציאה: 16.10; 20.10.

◻ **הונגריה ואוסטריה:**
• טיול מקיף של 16 יום בהונגריה ואוסטריה. היציאה: 7.10; 14.10.
• 9 ימים בהונגריה ווינה. היציאה: 7.10; 14.10.

◻ **יוון: 15 יום**
מסלול הכולל גם את איי הים האגאי (כולל מיקונוס וסנטוריני) • היציאה: 10.10.

◻ **יוגוסלביה: 16 יום**
הטיול הקלאסי בנופים, אתרים ותרבות
• היציאה: 14.10.

◻ **מצרים בחגים:**
• 8 ימים בסוכות. תאריכי יציאה: 17.10, 18.10.

◻ **ספארי בקניה: 9 או 16 יום**
• ספארי לודג'ים בשמורות המרתיבות של קניה. היציאה: 9.10 (מלא), 15.10 עד 26.10.

◻ **תורכיה: 8, 15, 18 או 19 יום**
• הטיול הקלאסי – 19 יום: 10.10. 15 יום (מסלול הגיס מקוצר): 15.10.
הטיול הקצר. (8 ימים סביב איסטנבול): 17.10.

35 ימים במזרח הרחוק

הודו ★ נפאל ★ תאילנד ★ פליפינים ★ הונג קונג ★ טאיוואן ★ יפאן.

תאריכי היציאה:
6.11.86 – חזרה 10.12
4.12.86 (חנוכה) – חזרה 7.1.87
26.2.86 (פורים) – חזרה 1.4.87
המחיר 3790 $ לאדם בחדר זוגי.
ביצוע והדרכה: נאות הככר.

טיול יחיד ומיוחד בחופשת סוכות:

17 יום בספרד – לשוחרי אמנות

טיול ייחודי לשוחרי אמנות באתרי התרבות והאמנות של ספרד ◻ המדריך: ד"ר אליקים ידון (הפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל־אביב) ◻ ביצוע: „נאות הככר" ◻ תאריך יציאה: 10.10.

„שרשים", מרכז ללימודים יהודיים, בשיתוף משרד החינוך והתרבות, המחלקה לחינוך מבוגרים.

שני סמינרים מיוחדים

★ „פלגנות וכיתתיות בתולדות ישראל"

משתתפים: ד"ר ישעיהו גפני, ד"ר יוסף חלר, ד"ר חננאל מאק, גב' חנה ספראי, פרופ' שמואל ספראי ואחרים.
סמינר יום, 21.10 עד 22.10, בבית התפוצות בתל־אביב, מהשעה 9.30 עד 17.30.

★ „על אמונה וכפירה"

משתתפים: פרופ' משה אידל, ד"ר נחום אריאלי, פרופ' מיכאל הרסגור, פרופ' ישעיהו לייבוביץ, גב' חנה ספראי, פרופ' שמואל ספראי, גב' רינה רוזנברג, פרופ' שלום רוזנברג, פרופ' אליעזר שביד.
הסמינר יתקיים בכפר המכביה בימים 23.10 עד 25.10.

טיולי „גשר" לשומרי מסורת

המזרח הרחוק

27 ימים כולל יפאן הונג קונג ותאילנד

תאריך היציאה: 29.10.86
מלווה ישראלי

הווי דתי
אוכל כשר